

TARA BĂRSEI

CUPRINSUL

- Ion Mateiu:* Preludiile unității naționale
Liviu Oprîș: Despre o disciplină a cărții românești
Ion Gherghel: † Alexandru Ciura
Th. Tartler—I. Ludu: Cronica comunei Prejmer (sfârșit)
B: O scrisoare din tinerețe a lui V. Pârvan

Partea literară

- Graziella Sotiriu:* Cu cercetașii, prin Polonia
Sanda Oprîș: Tristețe
Horia Petra-Petrescu: In spital
Ada Negri-Pimen Constantinescu: a) Sonet b) Sfârșit
Gh. Banu: Prietene...
S. Tamba: Din stînga și din dreapta
Neacșu Hurlup: Pagină de umor și satiră
At. C. Bălăcescu,
Petru I. Teodorescu. { Dări de seamă
Ax. Creangă, Ax. B.

Bibliografie și paginile administrației.

TARA BĂRSEI

APARE TOT LA DOUĂ LUNI
SUB CONDUCEREA PROFESORULUI AX. BANCIU

Redacția și }
Administrația } Str. Mureșenilor No. 22, etaj, Brașov

Abonamente și achitări de abon. se pot face și la d. D. Berbecariu,
com., Str. Voevodul Mihai 7.

ABONAMENTUL

PENTRU UN AN LEI 260 ACHITAT DECURSIV LEI 300 NUMĂRUL LEI 50
Pentru străinătate Lei 400—

INFORMAȚIUNI

Pentru autori

Manuscrisele primite la redacție nu se inapoiază.

Autorii, ale căror articole urmează să se publice, vor fi încunoștințați despre aceasta.

Extrase din articolele publicate în revistă se pot face plătindu-se tipograful numai costul hârtiei și al trasului.

O coală 16 p. formatul revistei.

50 ex. Lei 820, 100 ex. Lei 440, 200 ex. Lei 540

8 pag.

50 ex. Lei 230, 100 ex. Lei 270, 200 ex. Lei 320

Revista noastră tipărindu-se într'un număr limitat de exemplare, nu putem trimite câte două exemplare din același nr. în contul *unui* abonament. Ni s'ar descompleta colecțiile de rezervă. De aceea, rugăm pe toți abonații noștri ca, în interesul lor, să ne avizeze din vreme în caz că și-au schimbat domiciliul sau n'au primit vre-un număr. Reclamațiunile prea întârziate nu le putem lua în considerațiune.

*
Cine dorește răspuns, e rugat să trimită și mărcile poștale necesare. În lipsa acestora, nu li se răspunde decât la poșta redacției.

Tot așa și cei care nu se mulțumesc cu confirmarea în corpul revistei a primirii abonamentului și doresc să li se trimită și chitanța de achitarea abonamentului.

*
Oricine reține vre-un număr, se consideră abonat.

*
Meresiașilor și negustorilor care vor abona revista, achitând anticipativ costul abonamentului pe un an, dacă ni se cere, li se va anunța gratuit adresa în corpul revistei, anul întreg.

*
Cei care ne vor face 10 abonamente, plătite înainte, vor primi revista gratuit, un an.

Administrațiunea.

Nu publicăm dări de seamă decât despre lucrările primite la redacție.
Nu luăm notă de cuprinsul revistelor ce ni se trimit decât în măsura reciprocității.

Lucrările și revistele primite la red. vor fi amintite la „Bibliografia“ acestei reviste
Reproducerea, fără indicarea izvorului, este oprită.

ȚARA BÂRSEI

APARE TOT LA DOUĂ LUNI

Redacția și administrația: BRAȘOV, STR. MUREȘENILOR No. 22

Anul VIII.

Iulie-August 1936

No. 4

Preludiile unității naționale

de Ion Mateiu

I.

Am crezut totdeauna, că marile evenimente istorice, fiind cele mai puternice izvoare de educație națională, nu trebuie să rămână încadrate numai în monografiile savante și în manuale didactice, ci se cuvine să fie aduse cât mai des sub ochii națiunii și ai generațiilor creiatoare, spre a le pătrunde adâncimile din cari au răsărit și a culege inspirațiile calde pentru încordările permanente, la cari ne obligă catehismul existenței noastre de rasă.

De aceea, *unitatea națională*, înfăptuită la capătul uriașei conflagrații mondiale, poate forma obiect de cercetare și dincolo de comemorările festive obișnuite, tocmai din dorința firească de a cunoaște exact antecedentele ei și sacrificiile numeroase, ce le-a cerut înaintașilor noștri idealiști.

Spre a ne da seama de proporțiile acestor sforțări colective dincoace și dincolo de Carpați, ar fi de ajuns să ne oprim o clipă la veacul al XIX-lea, cu întâmplările lui extraordinare, printre cari *unirea Principatelor* constituie, fără îndoială, fapta hotărâtoare, care a stat la temelia unirii tuturor țărilor românești din 1918.

În perspectiva vremii, ce-și ninge anii peste creștetele noastre, *Unirea dela 1859* se desemnează tot mai mult ca un act de impresionantă energie și conștiință românească, însemnând în chip hotărât cea dintâi pagină eroică din strălucitul testament politic al lui *Mihai Viteazul*. El n'a venit nici ca un noroc neașteptat al împrejurărilor și cu atât mai puțin ca un dar generos al statelor puternice din Apus; dimpotrivă, trebuie

*) Articolul acesta a fost destinat pentru nr-ul de Ianuarie, dar cum acel număr apăruse în Decembrie, înainte de Crăciun, el n'a putut fi publicat atunci. Întârzierea n-î scade însă nimic din valoare.

Red.

s'o spunem cu toată mândria și cu toată iubirea de adevăr, că el este rezultatul unor pregătiri îndelungate și lupte însuflețite, la cari s'a angajat însuși neamul nostru prin cele mai alese și mai destoinice generații ale lui.

Știm că după veacul al XVIII, cu stigmatele lui de umilință și urgie fanariotă, urmă valul cutropitor al revoluției lui *Tudor Vladimirescu*, răsărită în mare măsură din școala lui *Gheorghe Lazăr*, cu acel spirit de minunată trezire națională, care avea să încingă treptat viața Principatelor și să determine toate acțiunile și înfăptuirile memorabile din cursul secolului al XIX-lea. Răscoala, ce-i drept, fu înăbușită, dar ea duse la restabilirea *domniilor pământene* și la începuturile unei organizări moderne, în toate domeniile, sub *regimul Regulamentului organic*, operă a generalului Kiseleff, inspirată de idei sănătoase și tendințe umanitare.

În curând însă, suspiciunile consuliilor rusești și actele lor dușmănoase provocară un viguros curent de împotrivire printre Români de inimă, denumiți *reformiști*, hotărîndu-i să se constituie în *Partid național*, care să lupte nu numai contra protectoratului rusec, ci și a *Regulamentului organic*, socotit ca o piedică în calea emancipării Principatelor și a *unirii* lor însăși, idee ce se formulase încă în memoriul cu 25 de puncte de la 1830, cuprinzând alături de unire și independența față de Turci familie domnitoare germană ortodoxă și constituție. Aceste dorințe nu fură luate în seamă atunci. Naționaliștii însă nu s'au resemnat.

Prin adunări secrete și scrieri literare, în sforțările cotidiene pentru progresul grăbit al unei nații, atâta vreme oprită în mersul ei istoric, *lozinca Unirii* pătrunde tot mai intens sufletele luminate, spre a o vedea afirmându-și puterea copleșitoare în viforul marilor mișcări populare din 1848.

Sguduirea de atunci fu atât de serioasă și spaima asupraitorilor atât de mare, încât prin convenția de la *Balta Liman* din 1849 țările române fură ocupate timp de trei ani de către oștile rusești, dreptul de a alege Domnitor suspendat și înlocuit cu numirea, adunările obștești desființate și substituite cu niște consilii zise „*Divanuri ad hoc*“, iar cârmuirea pusă sub controlul unor comisari ai celor două imperii de pradă.

În asemenea condiții nu era decât normal ca revolta românească să fie și mai înverșunată, iar când izbucni *răsboiul din Crimeea*, cu o nouă ocupație, acum austriacă, a Principatelor și cu înfrângerea Rușilor la *Sevastopol*, cererile pentru *Unire*, sub o dinastie europeană, luară forme atât de energice, încât Congresul și tratatul de pace de la *Paris din 1856* au fost nevoite să se ocupe de ele. Franța le susținuse cu deosebită căldură, dar opoziția *Turciei* și *Austriei* a reușit să împiedice acceptarea lor. Totuși se obținu un succes inițial important prin faptul, că tratatul desființă protectoratul rusesc, punând Principatele sub garanța colectivă a celor 7 puteri de la Congres, menținea autonomia sub suzeranitatea Porții și dispunea ca Divanurile celor două țări să se întrunească și să se declare cu privire la organizarea definitivă a Principatelor. Divanurile s'au și adunat în 1857, votând cu mare însuflețire *unirea țărilor* sub numele *România*, prinț străin cu moștenitori crescuți în religia ortodoxă, autonomia, guvern constituțional și adunare obștească. Puterile garante, examinând hotărârile luate, în ciuda intervențiilor Franței și Sardiniei, nu le-au satisfăcut decât în parte, stabilind prin *Convenția de la Paris din 1858* că: se constituie „Principatele-unite ale Moldovei și Valahiei“, dar cu guverne și adunări obștești separate, admitându-se ca instituții comune o *comisie centrală*, care să pregătească legile și o *Curte de casație*, amândouă la Focșani, *uniune vamală* și organizarea identică a *milițiilor*. Relativ la Domnitor se stipulă, că el are să fie ales pe viață de adunarea fiecărei țări, însă numai dintre pământeni.

Deoarece în convenție nu se preciza, că persoana aleasă trebuie să fie alta în fiecare din cele două țări, Românii prin graiul lui *Vasile Boerescu* constatară cu satisfacție, că unirea totuși este posibilă. Și ei ținură s'o accelereze, alegând Moldova în ziua de *5 Ianuarie*, iar Țara Românească în *24 Ianuarie 1859*, cu unanimitatea voturilor, unul și același Domnitor în persoana colonelului *Alexandru Cuza*.

Era un triumf înălțător al conștiinței de neam, care se agitase, fără odihnă, timp de trei decenii, acasă și peste hotare, spre a ajunge la această etapă de bază a idealului românesc. *Turcia* și *Austria* se împotriviră din nou unei asemenea interpretări a convenției, și a fost nevoie de alte încordări timp de

3 ani de zile, până când unirea deplină fu proclamată în 11 Decembrie 1861, ca în ziua de 24 Ianuarie 1862, adunările ambelor Principate să se întâlnească la București, în cel dintâi parlament al *României*.

Spre a ne da seama de semnificația extraordinară a unirii dela 1859, îmi voi îngădui să citez o mărturie străină contemporană, puțin cunoscută, dar cu atât mai prețioasă fiindcă vine de la un ireductibil dușman al neamului nostru. Este vestitul om politic și revoluționar maghiar *Ludovic Kossuth*, care în *Scrierile de emigrație* ne-a lăsat aceste aprecieri elogioase, vrednice de atenția noastră :

„La 17 Ianuarie (5 Ian. st. vechiu) 1859 adunarea națională a *Moldovei* a ales ca gospodar, cu unanimitatea celor 49 membri ai săi pe colonelul *Alexandru Cuza* (cu toate că după un ziar din Constantinopol nu întrunia două condiții: serviciul de 10 ani și un venit de 30.000 zechini).

Adunarea națională din *Muntenia* s'a întrunit în 3 Februarie (24 Ianuarie st. vechiu) la București pentru alegerea de gospodar. O mare agitație se desemna de-o parte între partide, de alta între stânga și Căimăcămie, care era acuzată cu multă pasiune, că a exercitat o influență ilegală asupra alegerilor. Chestiunea verificării și cu ea constituirea adunării a dat prilej, timp de două zile, la scene furtunoase, cari puse în legătură cu iritația miilor de oameni, strânși în jurul localului de ședințe, începură să ia aspecte, ce aminteau zilele revoluției franceze.

În ziua a treia *Boerescu*, un tânăr deputat de stânga, face propunerea, ca adunarea să se transforme în conferință secretă spre a-i asculta dorințele ce vrea să le expună. Propunerea fu primită, iar *Boerescu* exprimându-și adâncă părere de rău față de antagonismul pățimaș, în care se găsesc cele două fracțiuni ale adunării, demonstrează că axa acestei separațiuni o constituie problema alegerii Domnitorului: pentrucă fiecare socoate să vadă în biruința candidatului său domnia partidului propriu, și astfel fiecare găsește insuportabilă ideea, de a vedea isbutind alt candidat. De aci discordia, care risipind forțele, amenință cu anarhia și prin aceasta cu ocupația străină. Acestea nu pot fi împiedicate, decât dacă se ajunge la o înțelegere cu privire la alegere. *Persoana* nu poate fi punctul de raliere al acestei în-

telegeri, pentrucă fiecare își are candidatul său, la a cărui alegere ține, împotriva altuia. Este însă un *principiu* în jurul căruia, abstracție făcând de persoană, toți se pot întâlni : acesta este *principiul unirii*, pentrucă toți simțim, fără deosebire de partid, că numai prin ea poate fi regenerată națiunea română.

Mărturisind acest punct de vedere, el propune deci, ca cele două Principate să aibă un singur domnitor. Moldova a ales. Să aleagă și Mutenia pe cel desemnat de Moldova. Aceasta nu este în contrazicere cu convenția de la Paris, căci ea dispune ce-i drept, ca cele două adunări să aleagă separat, dar nu interzice, ca amândouă să aleagă una și aceeași persoană ; ba numai dacă alege în acest fel se face posibilă aplicarea armonioasă și a celorlalte dispozițiuni, cari provoacă fricțiuni în ipoteza alor doi domnitori. În „faptele împlinite“, dacă sunt bazate pe drept, se ascunde o mare putere. Să se ridice, prin urmare, membrii adunării dela nivelul scăzut al intereselor de partid la înălțimea ideii întemeietoare de patrie, și să pună *unirea* ca fapt împlinit în fața Marilor puteri.

Cuvântarea lui Boerescu lăasă o impresie profundă. De pe toate buzele isbucni, ca într'o singură inimă, strigătul : trăiască domnitorul Alexandru Cuza. Acest strigăt provocă un ecou răsunător în rândurile miilor de oameni adunați afară. *Mitropolitul* (ca președinte al adunării) se pusese în genunchi și cu un glas, ce vibra de emoție, dădu slavă lui Dumnezeu, că a luminat pe deputații națiunei române ; rugă pe Cel atotputernic să facă rodnic duhul concordiei patriotice și provocă pe deputați să facă jurământ, că vor păstra înțelegerea și vor sprijini, fără deosebire de partid, alegerea Domnului unic al Principatelor unite. *Jurăm!* — strigară cu toții. Se înapoiară atunci în sala de ședințe ; nu mai erau fracțiuni, nu mai erau partide. Au rezolvit fără dezbatere chestiunea verificărilor. Nici nu era nevoie de discuții, fiindcă patriotismul, ce înăbușise interesele personale, a prevenit discuția prin spiritul lui de jertfă. Prințul *Alexandru Ghica* și *Radu Golescu* declarară de mai înainte, că socotesc alegerea lor ilegală, și astfel ei împreună cu alți patru (Manu, Băleanu, Hagiadi și Pleșoianu), au fost șterși din apelul deputaților, iar restul de 66 au fost verificați. Dintre aceștia doi lipsiau ; cei 64 deputați au fost chemați la vot secret. Mitropolitul cu crucea

într'o mână și cu evanghelia în cealaltă, citi următorul jurământ: „Jur, că dându-mi votul nu voi fi condus nici de interes personal, nici de șoapte străine sau de orice altă considerație, ci exclusiv de binele obștesc“. Deputații depun jurământul, apoi votează. S'au dat 64 buletine, și despoindu-se scrutinul, Alex. Cuza obține 64 voturi. Prin vot secret el fusese ales cu unanimitate. Și începură atunci clopotele să sune, iar strigătele de bucurie ale poporului cutremurau văzduhul. Insuflețirea era de nedescris. *Un astfel de spirit e necesar, ca un popor să întemeieze o patrie, sau dacă a pierdut-o, să și-o recâștige*“.¹⁾

II.

Dacă aceasta este importanța actului politic dela 1859, văzută obiectiv de către un mare detractor al Românilor, se pune în chip logic a doua problemă esențială și anume: *ideea de unitate* se oprise oare în mintea conducătorilor de pe atunci numai la cele două țărișoare dunărene, sau ea îmbrățișa toate provinciile locuite de neamul nostru? Cu alte cuvinte, exista concepția *pan-românească*, ca ipoteză politică realizabilă sau nu, știind că dacă vom putea da un răspuns afirmativ, înseamnă să justificăm, în ordinea spirituală, legitimitatea *unirii definitive din 1918* și să răsturnăm complect alegațiunile tendențioase ale dușmanilor noștri, printre cari *revizionistii* dela Budapesta sunt cei mai îndrăzneți, — când pretind că România mare este mai mult creațiunea artificială a Tratatelor, decât rezultanta firească a conștiinței de rasă și a vredniciilor românești.

Fără a merge prea departe în trecutul nostru istoric, unde legăturile dintre frații de același sânge, risipiți sub diferite stăpâniri, erau menținute în virtutea *continuității teritoriale*, și cultivate neîntrerupt prin identitatea limbii și a legii sub scutul Bisericii, cu circulația frecventă de Domni și pârcălabi, de vlădici și călugări, de tipografi și cărți prin trecătorile Carpaților — este suficient să rememorăm splendida realizare războinică dela 1600. Marele biruitor dela Șalimbăr făcuse dovada nepieritoare, că unitatea politică a neamului românesc este o năzuință firească

¹⁾ Cf. *Kossuth L. Irataim az emigrációból*. Budapesta. 1880. ed II. voi. I. p. 377—380.

și tangibilă, și de atunci ea s'a fixat pe bolta istoriei noastre ca o stea polară a tuturor gândurilor și nădejdiilor naționale.

De lumina ei s'au călăuzit atâția Voevozi și eroi, în razele ei s'a încălzit inima rândurilor nesfârșite de apostoli și martiri, pentru ca un neam întreg să aibă mereu sub ochii lui flacăra acelei torțe miraculoase, care străbătând prin besna veacurilor triste, să-l ducă cu certitudine deplină în Canaanul bucuriilor nemărginite.

Dacă timp de 200 de ani idealul de unitate fusese silit să se refugieze în domeniul religios și cultural, trăind prin graiu de cazanii și slovă de cronici, secolul al XIX-lea cu tendințele lui revoluționare de integrare a popoarelor în drepturile lor naționale, l-a adus iarăși în raza frământărilor politice din viața provinciilor românești.

Iată, de pildă, cum îndată după aplicarea Regulamentului organic, apare figura admirabilă a lui *Ioan Câmpineanu*, tânăr boier muntean, cult și plin de talent, care nu ezită să conceapă, cu o îndrăzeală uimitoare, nu numai unirea celor două Principate, ci aceea a Românilor de pretutindeni într'un singur stat neatârnat. Stabilind legături secrete cu emigranții poloni și îndeosebi cu conducătorul lor, prințul *Adam Czartorisky*, care lupta pentru reînvierea Poloniei, el îi scria la 1838 aceste rânduri vibrante : „*a lucra pentru reunirea tuturor Românilor sub același sceptru*, a face ca toate clasele să guste bunăstarea, a fi mândru a muri sau a trăi ca Român, iată care a fost și este ținta tuturor eforturilor noastre“.

Câmpineanu plănuia o răscoală generală a Românilor, pentru care luase contact și cu *Ardelenii*, constitui în țară, după lungi tratative, *Partidul național*, ai cărui membri, toți boieri, semnară, sub jurământ, *Manifestul*, care spunea clar: „*Avem datoria să redăm o patrie independentă tuturor membrilor risipiți ai neamului nostru*“¹⁾

Cât de populară era această falnică preocupare se vede din raportul agentului polon *Woronitz* de la București, care în 1838 trimitea aceste constatări de surprinzătoare rezonanță :

¹⁾ *P. P. Panaitescu*, Planurile lui Ion Câmpineanu pentru unitatea națională a Românilor (în *Lupaș-Lapedatu*: Anuarul Institutului de istorie națională. III. Cluj 1924—25 p. 63).

„ideia unirii tuturor populațiilor române sub același sceptru ocupă toate capetele, se anunță ca dominantă, a devenit ca să zic așa ideea la modă. *Ardelenii*, cari vin aici ca profesori și negustori, sunt cei mai vajnici propagatori ai ideii de unitate națională. ¹⁾”

Rețineți aceste date extrem de prețioase, descoperite de curând în arhivele din Polonia, și veți înțelege frumusețea curentului, ce angajase societatea românească, ducând-o înainte vertiginos, până în clipa istorică, când el se transformă în vâl-vătaia revoluționară dela 1848.

Comunitatea sufletească dintre *Ardeal și Principate* în aceste zile de fierbere vijelioasă a creiat o stare sufletească unitară, ce tindea să îmbrățișeze, în aceeași țăntă supremă de desrobire, toate provinciile neamului nostru.

Noțiunea *românismului integral* se proiecta tot mai clar în mintea tinerilor conducători de pe ambele laturi ale Carpaților, și în precipitarea zilelor de furtună ea se ridică la înălțimea unei credinți stăpânitoare, ce-și vedea întruchiparea foarte apropiată.

Astfel *măreștea adunare dela Blaj* proclamă independența națiunii române în prezența înflăcăraților patrioți din Principate, cari au putut auzi cu urechile lor strigătul cald al mulțimilor: „*Noi vrem să ne unim cu Țara*“ ! — cum ne spune Bălcescu. Acest înălțător moment de solidarizare a Românilor din patru unghiuri în marele iureș de înviere politică, trebuie privit ca un izvor de fecundare a ideii de unitate, merit să stimuleze sufletul revoluționarilor idealști și să dea acțiunii lor generoase un nebiruit suport moral. Tinerii ardeleni sunt chemați acum în *Muntenia*, unde guvernul provizor îi trimite în propagandă spre a vesti țărănimii oropsite solia constituției dela Izlaz. Iată, cum legăturile devin tot mai strânse între luptătorii Ardeleni, Munteni și Moldoveni, spre a se menține vii în tot cursul grăbit al anilor de răsmiriță, cimentând, pe de-asupra izbânzilor sau decepțiilor, adevărul unității noastre de neam.

Această unitate era proiectată în diferite forme, după concepția celor ce o agitau și după împrejurările politice așa de schimbătoare din acele vremuri de răsturnări și prefaceri istorice. Astfel *Nicu Goleșcu* scria lui Avram Iancu că : „Românii din

1) P. P. Panaitescu, *ibidem*.

Austria amenințați cu dismembrarea, numai în românism își pot găsi integritatea lor, scăpată de elementul slav, german și maghiar. Misiunea noastră este de a salva românismul și a asigura pe cei opt milioane de Români“.

Iar *Ioan Brătianu*, protestând contra invaziei oștilor turcești în țară, îmbărbăta poporul de pe baricadele Bucureștilor, asigurându-l de ajutorul Europei, „iar mai vartos — adăuga el apăsat — *frații noștri Români din Transilvania, Banat, Bucovina, Moldova și Basarabia, care sunt în număr de două milioane, vor sprijini cauza noastră*“.

Boierul *Dimitrie Golescu* se spovedea lui *Ioan Ghica* în această confesie înălțătoare : „Aruncam într’o zi ochii pe o hartă tipărită la Viena acum 20 ani și mai bine, care nu cuprindea decât țările de rasă românească : Valahia, Basarabia, Moldova, Bucovina, Transilvania și Banatul. Știți Dv. că acestea ar forma un frumos Regat rotunjit, cu frontiere pe care natura pare să le fi indicat ? Marea Neagră, Dunărea, Tisa vor constitui o frumoasă cingătoare de mireasă, un frumos zid împotriva nedreptăților străinului. Centrul acestui Regat ne va da Iașii sau Romanul de capitală, care va fi ca un far pentru națiunile slave ce ne încunjoară, și care va împrăștia razele sale de lumină printre ele. Nu știu pentru ce cred, că această idee, care a fost o utopie anul trecut, îmi pare azi atât de realizabilă (7 August 1848), încât aproape s’ar putea pune rămășag, că ea se va întâmpla, dar când ? Iată singurul punct ce mai rămâne nesigur“. Și el dă această asigurare care s’a împlinit întocmai în războiul mondial : „*dacă principiul naționalităților trebuie să triumfe, cum totul face să nădăjduim, Români vor fi un popor de opt milioane*“.¹⁾

La rândul lui, *Ioan Ghica*, patriotul de înaltă înțelepciune și mare autoritate, propunea ca, în cazul unei înfrângeri a Muntenilor, Magheru cu dorobanții și pandurii lui să treacă în Transilvania spre a se uni cu legiunile lui Iancu, Buteanu și Axente.

Iar nemuritorul *Nicolae Bălcescu*, cu geniul lui covârșitor așternea în scrisorile din același an revoluționar, convingeri ca

1) Scrisoare reprodusă și în *Universul* din 25 Ianuarie 1935.

acestea, comunicate prietenului său Ghica : „Dar oricum cred, că soarta României va fi mult îmbunătățită și că *Transilvania și Banatul, desmembrate de Ungaria, s'au apropiat mult de unirea cu noi*“. Ceva mai târziu scria din nou: „Punctul nostru de rezim este în Transilvania ; numai cu Români de acolo vom putea pune odată țările în picioare, printr'inșii chestia noastră să leagă de a Europei, fără dâșii suntem izolați. *Austriecii arată că țin-tirea noastră este a întemeia regatul Daciei*“. ¹⁾

Ardelenii împărtășiau aceleași gânduri politice, pe cari le estompau puțin doar în adresele colective către Impăratul dela Viena. Să ne reamintim de pildă celebra petițiune din 25 Febr. 1849 înmănată monarhului de către o delegațiune în frunte cu Episcopul Șaguna și în care se cerea energic : *Unirea tuturor Românilor din statul austriac într'o singură națiune de sine stătătoare cu un cap național, senat și administrație proprie*. După o lună de zile un nou memorand repetă cererea, motivând-o astfel : „Mai vârtos națiunea română din monarhia austriacă a ajuns la conștiința, cum că ea prin numărul său, prin pozițiunea geografică, *prin identitatea originii, limbei, obiceiurilor și a religiunii cu locuitorii principatelor dela Dunăre*, e chemată spre a fi un mădular tare al monarhiei austriace, atât pentru menținerea echilibrului necesar între diferitele vițe de popoare în interiorul monarhiei, cât și pentru introducerea unei influențe neapărat de lipsă Austriei în răsăritul Europei, cel încărcat de evenimente“. Și după o motivare lungă petiția încheie astfel: „Așa dară unirea tuturor Românilor din Monarhie e o urmare firească a principiului egalității de drepturi pentru toate națiunile. *Astăzi acest simț este mai puternic decât oricând*“. ²⁾

III.

Când revoluția se sfârși atât în Ardeal cât și în Principate, fără a împlini nici una din revendicările esențiale ale Românilor, se crezu că reacțiunea *absolutismului* de aici și a *ocu-pațiunilor străine* de dincolo va stinge, sau măcar va înăbuși pentru multă vreme idealul ce aprinsese inima tuturor Românilor.

¹⁾ N. Bălcescu, Scrisori către Ion Ghica (în Bibl. pentru toți).

²⁾ Cf. Dr. II. Pușcariu, Mitropolia Românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria. Sibiu 1900, p. 13 (documentele).

Era o înșelare. Departe de a fi întunecat strălucirea lui, tocmai dimpotrivă el creșu în intensitate, limpezindu-și tot mai mult forța în desvoltarea neamului românesc. Nimic nu demonstrează aceasta mai convingător, decât numeroasele probe ce se găsesc în tabăra dușmanilor noștri de toate nuanțele.

Încă de prin anii 40 baronul *Nicolae Wesselényi*, adresând o chemare către Unguri, socoti necesar să atragă, cu toată seriozitatea, atenția conaționalilor săi și asupra Românilor din Ardeal, afirmând că *există o tendință de-a uni Moldova cu Valahia și chiar cu Bucovina, Basarabia, Transilvania și cu ținuturile românești ale Ungariei.*¹⁾

Martirul poporului săsesc *Ștefan Ludwig Roth*, spânzurat de Unguri în Cluj, tipări la Sibiu, în 1848, o broșură faimoasă, sub titlul „*Despre Uniune și un cuvânt despre o posibilă monarhie daco-română sub coroana Austriei*”. Cu o clar-vedere uimitoare și cu un curaj vrednic de admirație, preotul-erou combate uniunea Ardealului cu Ungaria, socotind-o primejdie de moarte, atât pentru Sași cât și pentru monarhie. Unde găsește el salvarea? Iată soluția: „*Credem hotărît că prin întemeierea unui imperiu daco-român (Ardeal, Moldova, Valahia, etc.) sub Împăratul german dela Viena vor putea fi atinse ambele scopuri (adecă : menținerea integrității monarhice și zădărnicierea ruperei Ungariei de monarhie). Această idee a unui imperiu daco-român sub conducerea Împăratului austriac, nu este nicidecum o concepție fantezistă sau glumeață, ci este o idee care în câțiva ani poate deveni o realitate*”.

„Dacă Principatele, refuzând această unire, ar alege independența *fără Ardeal*, statul lor ar avea o situație geografică foarte nepotrivită, și tocmai din acest motiv nu va fi viabil, pe când *cu Ardealul împreună* acest stat va dobândi o configurație admirabilă, rotundă și puternică”.

Apoi, ca într'o viziune de profet, Roth își încheie expunerile cu următoarele cuvinte adresate conaționalilor săi: „Nu pe arena *Budapestei*, ci pe aceea dela *Alba-Iulia*, Sibiu ori *Făgăraș* vor avea ei să primească lupta spre a-și dobândi eman-

1) S. *Dragomir*, La Transsylvanie roumaine et ses minorités ethniques. București 1934 p. 29.

ciparea și egalitatea politică și a obține respectarea limbii și a naționalității lor“. ¹⁾

Nu vi se pare de-a dreptul revelatorie concepția politică a lui *Ștefan Roth*, care tâlcuind cu atâta înțelegere superioară tainele viitorului, întrevede chiar și rostul simbolic al *Alba-Iuliei* românești ?

Să nu credeți însă, că vestitul fruntaș al Sașilor a fost un visător izolat printre oamenii vremii sale. Ideile lui circulau prin toate clasele sociale străine, ca tot atâtea probleme politice grave, cărora mișcarea revoluționară din 48 n'a făcut decât să le dea o notă mai acută, ce s'a menținut și după aceea în epoca absolutismului, cum ne arată o mulțime de izvoare contemporane. Unele vorbesc deschis și fără menajamente, spunând lucrurilor pe nume, tocmai spre a trezi la realitate factorii răspunzători și a le pune în față primejdiile ce se apropie în mod inevitabil. Un observator politic al Vienei, postat aici în colțul nostru de țară, își încheie raportul său la 1857 astfel : „*Chestiunea unirii*, care a stârnit atâtea agitații în Principatele dunărene și care alimentează ideea viitorului imperiu daco-român nu se poate să nu aibă repercusiuni și asupra Românilor de aceeași rasă și limbă, în parte și de aceeași religie, cari locuiesc în provinciile austriace vecine. ²⁾

Doi ani mai târziu, colonelul austriac *Jankowsky*, denunțând mișcarea surprinsă printre Români din Transilvania, scria răspicat : „Noi prevedem aici un războiu înverșunat între diferitele rase..., ideea conducătoare fiind probabil *Daco-România*, *adecă unirea tuturor Românilor într'un singur stat*. Nu este decât un singur mijloc de a învinge această putere brutală : alianța celor două națiuni din Transilvania, Ungurii și Sașii“. ³⁾

Așa dară înșiși străinii se convinseseră din intuiție directă că *ideea pan-românească* era un fenomen general pe ambele versante ale Carpaților, și dacă în 1859 nu s'a realizat decât

¹⁾ *Șt. L. Roth*, Von der Union und nebenbey ein Wort über eine mögliche Dako-Romanische Monarchie unter Oesterreichs Krone. Hermannstadt 1848 p. 39, 40, 41, 43 și 44.

²⁾ *Mih. Popescu*, Documente inedite privitoare la istoria Transilvaniei (1849—59). București, p. 185.

³⁾ *Idem*, ibidem p. 305.

unirea celor două Principate, este incontestabil că patrioții cari au dobândit-o n'au înțeles o clipă să renunțe la idealul suprem ce-i călăuzia în toate luptele lor naționale. Ceva mai mult, ei nici nu se gândiau măcar la o amânare pentru vremuri mai bune, ci se siliu cu toate mijloacele să-i dea ființă chiar atunci în acele zile de emancipare victorioasă a țărilor de la Dunăre.

Astfel vedem pe noul domnitor *Alexandru Cuza* grăbindu-se să închee, abia la câteva luni după alegerea sa, două *convenții politice* cu *Ludovic Kossuth*, prin cari, în schimbul unor servicii mari, Ungurii, porniți spre o nouă revoluție contra Austriei, se obligau de-o parte să dea României concurs militar la *ocuparea Bucovinei*, iar de alta să asigure libertate națională pentru Românii din Ardeal. Dar aceste tratate au rămas fără efect practic, nu numai din motivul că revoluția nu s'a putut deslănțui, ci și din pricină că Românii nu voiau să abdice cu nici un preț de la visul lor politic. Și dovada ne-o servește același mare conducător maghiar *Ludovic Kossuth*, care, după elogiul adus lui *Cuza*, notează în memoriile lui, cu tristețe și amărăciune, următoarele constatări : „Trebue să spun însă cu regret, că deși în ședința adunării naționale dela 24 Ianuarie din București, toți deputații făgăduiseră cu jurământ, cum ceruse Mitropolitul, că vor păzi concordia dintre ei și vor susține pe Domnitorul care personifică ideea unirii, totuși nici această făgăduială, nici comunitatea de interese în fața primejdiei, nici considerația mai înaltă că, în interesul independenței sale, națiunea română, încunjurată de o mare slavă, este avizată, în mod evident, pe urma situației sale geografice, la raporturi de alianță cu națiunea maghiară — toate acestea n'au avut destulă putere să desbrace de ura lor contra noastră pe acei Români, cari în temeiul unor pretenții imaginare, culese fantezist din epoca anterioară migrațiunii popoarelor, vreau să pună mâna (speculează) pe Ardeal. Acești exaltați subversivi au combătut violent alianța dintre națiunea română și cea maghiară“. ¹⁾

Așa dar, Românii din Principate cereau Ardealul încă de la 1859. Nu numai la București, ci și în tratativele cu Ungurii și pretutindeni în străinătate, unde devotamentul lor îi ducea să

¹⁾ Vezi *L. Kossuth*, o. c. vol. I. p. 382—383.

apere o cauză atât de sfântă. Iată-l de pildă pe *Ioan Brătianu* la Torino, unde susține cu toată energia interesele românești integrale în discuțiile aprinse ce le-a avut cu contele *Cavour*, uriașul făuritor al unității Italiei. Prieten mai mult al cauzei maghiare, reprezentată acolo de *Kossuth*, el se opunea aspirațiilor noastre în accente aproape brutale, cari ar fi descurajat un temperament mai puțin dibaciu. *Ioan Brătianu* însă era călit în focul rezistențelor neînduplecate, și el dădea lui *Cavour*, în acea zi memorabilă de 10 Iunie 1859, un răspuns de o admirabilă demnitate și intransigență națională, ce ni s'a păstrat din fericire tocmai în isvoare ungurești. „Eu nu cred — zicea el — în liberalismul și moderațiunea bărbaților maghiari. E o mască aceasta, calculată pentru înșelarea Impăratului. Eu știu că ei sunt mai exclusiviști decât oricând, și nu mă încred în Ungaria... Dar chiar de ar fi altfel, noi nu vom ajunge niciodată cu ei la o înțelegere în ce privește Ardealul, pe care sub nici un motiv nu-l putem ceda Ungariei. Românii de peste Carpați vor să se unească cu noi; le-am făgăduit că-i vom sprijini. Ar fi o trădare din partea noastră dacă i-am lăsa Ungariei. Dreptul istoric la care se provoacă Ungurii este ridicol“. ¹⁾

IV.

Când astfel știau vorbi în fața statelor din Apus reprezentanții autorizați ai neamului românesc, cine se mai putea îndoi că el nu și-ar cunoaște menirea lui în lume și nu ar fi gata să facă toate sacrificiile pentru ocrotirea celor de-un sânge? Idealul unității depline se precizase cu nebănuită fermitate în sufletul conducătorilor de aici și de dincolo, și sub biciuirea lui permanentă ei au continuat să lupte cu energii sporite, spre a-l vedea într-o zi coborât pe pământul realităților politice. Nimic nu redă mai exact această stare de spirit neîntrecută, decât *Memorandul* pe care *Al. Papiu Ilarian* îl prezintă în 1860 Domnitorului *Alexandru Cuza*. Merituosul luptător prinde în linii de înaltă gândire politică întreaga problemă românească și, sprijinind-o pe toate argumentele plauzibile, îi pune soluția definitivă în atribuțiile României nou create. Este, în adevăr, o rară desfătare sufle-

¹⁾ L. *Kossuth*, o. c. vol. I. p. 385.

tească să citești acest document istoric, prin care simți că se rostește nu numai talentul unui spirit ales, ci instinctul fără greș al nației însăși. Ascultați-l : „*Idealul român este unirea tuturor Românilor într'un singur corp politic, adică Daco-România.* Literații români și streini de mult popularizează acest ideal. Mihai Viteazul îl puse în lucrare. Fără Transilvania Principatele nu au viitor, duc o existență precară și dubie. *Numai unirea cu Transilvania ar pune fundamentul vieții perpetue a României.* Numai un stat puternic la Dunăre ar putea contribui la menținerea echilibrului european în fața Rusiei“.

În acest scop *Papiu Ilarian* recomandă Domnitorului să fortifice țara prin organizarea armatei și întemeierea unei justiții bune, prin împrumutarea țăranilor, secularizarea mănăstirilor și educație patriotică, iar în politica externă sugerează raporturi strânse cu Italia și Franța, să nu se strice înainte de vreme cu Rusia și Austria și, în fine, să nu uite că Ungurii sunt cei mai mari dușmani ai Românilor. Evocând profilul arhanghelului tragic dela *Turda*, autorul încheie Memoriul cu o invocație patetică, zicând : „O Principe și Doamne al Românilor, fie ca să Vă stea în ajutor geniul națiunii române, ca să răzbunați cu înțelepciune moartea, și să fiți *executorul* fericit al planului celui mai mare Domn și Român, ce a avut vre-odată Dacia lui Traian. ¹⁾

De sigur că îndemnurile atât de juste și mărețe ale lui *Papiu Ilarian* vor fi mers drept la inimă lui *Cuza Vodă*, urmând să fie obiectul unor ceasuri de discuții aprinse, când la doi ani de zile destoinicul ardelean fusese numit Ministru de justiție în cabinetul lui *Mihail Cogălniceanu*. Dealtfel, este știut că toate reformele propuse în *Memoriul* citat au fost realizate de *Cuza* în scurta lui Domnie, creind prin aceasta condițiile de bază și pentru înfăptuirea idealului suprem.

Așa s'au succedat într'o desfășurare logică și aproape vertiginoasă *Constituția și Dinastia* la 66, *Independența cu războiul* de la 77, *regalitatea* la 81, și toată organizarea modernă a României libere, care făcuse din ea, sub domnia Regelui *Carol I.*, un

¹⁾ cf. *I. Lupaș*, Memoriul lui *Al. Papiu Ilarian* către *Cuza Vodă* pentru înfăptuirea Daco-României (1860), în *Almanahul Presei ardeleni* din 1928 Cluj p. 41—46.

stat respectat în concertul european. Ascensiunea rapidă a Regatului devenise însă paralel și isvorul încrederii Românilor din provinciile subjugate, mai ales a celor din Ardeal, în desvoltarea soartei lor viitoare. Legăturile ce s'au păstrat constante cu Țara și oamenii ei, directivele și sprijinul cari ne-au venit neîntrerupt de acolo, au format tot atâtea stimulente morale admirabile, în luptele crâncene duse pentru apărarea existenței noastre naționale.

Sacrificarea noastră de către Impăratul de la Viena, prin adoptarea politicei dualiste din 1867, ne-ar fi târit pe panta descurajărilor amare, dacă n'aveam vecinătatea consolatoare a fraților liberi, porniți cu avânt pe calea marilor resurecții naționale. Dacă timp de-o jumătate de veac am ținut piept cu atâta îndârjire sălbatecilor lovituri dușmane, înfrângând cruzimea persecuțiilor și groaza închisorilor maghiare, aceasta o datorăm nu numai virtuților moștenite și voinței noastre nezdruincinate de a trăi, ci și aceluși tainic sentiment de rasă, care ne înzecea puterile de rezistență, când ne șoptia clipă de clipă, că aparținem unui neam care a întemeiat un *Regat*, hotărît să-l transforme la vremea sa într'un *Imperiu*, așa cum ni-l vrăjise odată spada fulgerătoare a lui Mihai Viteazul.

Și mai repede de cum și ar fi putut imagina orice minte înaripată, căci nimeni nu întrezărise uriașa conflagrație mondială din 1914, *imperiul daco-român* luă ființă, exact în hotarele trasate de visătorii nebuni și romanticii incorigibili ai tuturor generațiilor din veacul al XIX-lea. Prin vitejia fără seamăn a oștilor de sub comanda Regelui Ferdinand-desrobitorul, împletită cu voința de eliberare a Românilor înlănțuiți, s'a ajuns la actele istorice dela *Chișinău*, *Cernăuți* și *Alba-Iulia*, a căror importanță epocală avea să fie consacrată în cucerirea delirantă a *Budapestei*, și eternizată în grandioasa *incoronare* din cetatea sfintelor aspirații împlinite.

Contemporani ai ei, astăzi încă nu putem vedea limpede proporțiile gigantice ale Unirii. Li simțim doar urmările imediate politice, fiindcă a smuls Ardealul și Banatul de sub stăpânirea sufocantă a unei mari împărății europene, considerată, ca și Rusia țaristă, nebiruită prin forța ei militară și alianțele ei diplomatice. Atâția dintre noi, plutim par'că și astăzi pe aripi de

vis, când în alergarea trenului străbatem fermecătoarele trecători ale Carpaților, fără a mai întâlni spectrul jandarmilor cu pene de cocoș ai statului ce ne gătuse o mie de ani. E una din acele victorii extraordinare ale istoriei, care a prăbușit iremediabil trufașa monarhie habsburgică, spre a ridica pe ruinele ei, la viață și libertate națională, atâtea neamuri ținute în pulberea umilinței.

Clădită pe minciună și nedreptate, perseverând într'o ideologie odioasă de medievalism perimat, această înjghebare silnică, care a fost împărăția pajurei cu două capete, trebuia să cadă în ziua răfuelilor sângeroase, aduse de încheștarea lumii incendiate.

Se împlinia astfel nu numai un etern comandament al dreptății divine, ce stă la temelia existenței pământești, dar în același timp lua întruchipare și *idealul de unitate*, spre care tindeau în mod firesc copiii unui popor răslețit. E de sigur impresionant, că din toate neamurile monarhiei sfărâmate României au avut satisfacția imensă de a prăsni o înfăptuire integrală a revendicărilor naționale.

Căci dacă judecăți greșite au putut frânge trecător Banatul indivizibil, ca bloc etnic și economic, în schimb la Alba-Iulia anului 1918 am putut pecetlui în uragane de bucurie, înfrățirea pe veci a Ardealului cu Basarabia și Bucovina, cele două țări greu amenințate, sub același steag biruitor al Patriei-Mame. Era aici satisfacția cerească, dăruită unui neam după tragedii cumplite, purtate cu o credință în stare să mute și munții din loc. Se împlinia astfel profeția vestitului bărbat italian *Giuseppe Mazzini* dela 1859, care zicea : „Voi României nu veți avea nici independența, nici libertatea și justiția decât atunci, când vor cădea împăratul dela *Viena* și țarul dela *Petersburg*”.

Aici în cetățuia noastră de străveche moștenire traco-romană, noi am înfruntat de-alungul istoriei toate furtunile ce ne-au bătut, ca să ieșim din asprimea lor mai viguroși și mai oțeliți pentru ciocnirile necurmăte ce ne așteptau la fiecare pas al vieții. Strânși în jurul sfintelor altare, preoți, cărturari și popor, am dus toate luptele de apărare și toate acțiunile de eliberare, convinși totdeauna, că sub semnul *Crucei*, suferințele sunt mai ușoare, iar triumfurile mai sigure.

Luați numai cele două veacuri din urmă ale Ardealului cu cele trei figuri mari *Horia, Iancu și Șaguna* cari au dominat evenimentele, spre a vă da seama, că toate straturile poporului nostru erau îndrumate de aceleași instincte de simțire și gândire, în ordinea marilor întrebări de rasă. De stânca acestei *solidarități sufletești*, cimentată în fumul de tămâie al Bisericii străbune, s'au frânt, unul după altul, toate asalturile vrăjmașilor haini și cutropitori.

Cu cât prigonirile dușmane erau mai violente, cu tendința lor manifestă de a ne suprima, cu atât mai mult creștea conștiința națională, luând forme tot mai clare idealul de scuturare a lanșurilor și de înfiripare a Statului românesc unitar. Iar când ceasul biblic bătu, cu angajarea Românilor din toate provinciile în hora morții, destinul hotărî, ca din această năprasnică involburare să răsără maiestoașă și orbitoare ca o minune a veacurilor, fascinanta realitate a *României dela Nistru pân' la Tisa...*

V.

Urmărind-o în desfășurarea ei istorică, și măsurând distanța de abia 60 de ani, ce i-a trebuit spre a străbate toate fazele procreației complete, UNIREA îmbie conștiințelor noastre în ziua ei de prăznuire, nu numai plăcerea glorificării, ci și obligația meditării, pentru a-i lămuri cu atentă pătrundere înalta semnificație în organizarea vieții și a rosturilor noastre naționale.

Câți n'ar fi ispitiți poate să creadă, că odată dobândite hotarele întinse ale României Mari, nu mai e nevoie de nici *un ideal nou*, fiindcă după o mie de ani de lupte am isbit să-l atingem pe cel mai fascinant din toate. Ar fi o mare și profundă eroare! Căci cine ar putea afirma în mod serios că unitatea națională este o *finalitate*, care să ne dea dreptul de a ne dispensa de prezența unui ideal animator în evoluția noastră viitoare? Să mi se dea voie să răspund, că asemenea filosofie ușoară n'ar putea fi acceptată de nimenea din toți aceia cari se opresc nu numai cu inima dutoasă, ci și cu mîntea scrutătoare la această magnifică operă de sbuciumată epopeie românească.

Căci în concepția noastră, unitatea politică de azi nu este decât cadrul material absolut necesar pentru afirmarea SPIRITUALITĂȚII ROMÂNEȘTI în marea frământare a popoarelor lumii. Abia de acum începe legitimarea existenței noastre ca națiune și justificarea frontierelor definitive ce le-am obținut prin dorobanș și tratat, la capătul unor jertfe atât de grele și de numeroase.

Intrebuițând o metaforă, am putea spune că suntem cei mai tineri *debitori ai umanității*. Acesta fiind adevărul, datoria ce ni se impune este, să ne integrăm în istoria ei, aducându-i ofranda valorilor specifice ale sufletului românesc. O nouă epocă se deschide acum, cu obiectivele ei de mari proporții și încântătoare perspective, anume de a pune creația noastră etnică în lumina vieții universale. După lunga perioadă de rezistență și elaborare colectivă a unității politice, ca premiză firească a oricărei prestațiuni culturale de seamă, astăzi, când aceste condiții sunt îndeplinite, nimic nu se mai opune de a ne lua sborul liber spre culmile senine, unde popoarele de voință își făuresc nemurirea.

Cu alte cuvinte, *idealul României Mari trebuie să fie intrarea în universalitate*. Iată care mi se pare a fi semnificația esențială a UNIRII sub unghiul chemărilor noastre de mâine.

Ne putem noi ridica la răspunderile acestei stăpânitoare chemări? Nu mă îndoesc. Cei cari am avut norocul extraordinar de a fi nu numai luptătorii, ci și martorii înlăcrimați ai UNIRII, ne simțim prea puternic dominați de sfințenia ei, spre a nu-i închina toate devotamentele, cerute de păstrarea și consolidarea ei cea mai desăvârșită.

Dar alături de noi, se găsesc *generațiile tinere*, acelea cari s'au format sau cresc sub cerul luminat al Unirii, cu rostul lor bine definit, de-a trece, ca mâine, la posturile de comandă ale națiunii și a o conduce cu pricepere și avânt pe drumul noilor idealuri mântuitoare.

Fără a împărtăși anumite sentințe pesimiste, brodate pe analize exagerate ori eclipse trecătoare, eu cred în generațiile noi și în sbuciumul lor idealist, fiindcă el ne-a cercetat și pe noi odinioară, cu impulsurile lui insurecte și binecuvântate.

Din neastâmpărul clocotitor al acestei tinereți entuziaste au răsărit mai totdeauna curentele generoase și faptele eroice, cari au dat o istorie Neamului Românesc.

Încălzită de fluidul arzător al marilor elanuri, această scumpă oștire a tinereții are și puțința și datoria de-a fructifica sub toate aspectele patrimoniul național ce i se transmite, ca astfel contribuția ei morală să fie din cele mai fecunde și mai impunătoare în larga întrecere a civilizațiilor omenești.

Fiindcă tinereții i s'a rezervat privilegiul profetic și emoționant de a putea prinde șoaptele viitorului, de a merge în calea evenimentelor istorice, pregătind prin superbe răscoliri și pilduitoare jertfiri de sine, izbânzile răsunătoare ale românismului de totdeauna.

Rămânând bine înfipte în brazda strămoșească, scaldându-și mereu sufletul în izvoarele curate ale vieții autohtone populare, cu concepțiile ei sfinte și datinele ei originale, generațiile tinere, atât de năvalnice în pasiunea lor de făptuire, vor reuși, sunt sigur, să creieze prin credință, muncă și demnitate, adevărata, autentică *Românie românească*.

Sprijinită pe perfecta unitate spirituală ca și pe nezguduita robustețe economică a acestor generații, țara latinității dela gurile Dunării va fi în măsură să realizeze pe plan istoric și grandoarea acelor străluciri culturale, în cari veșnicia își ancorează fericită cele mai alese biruințe ale ei.

Pomenind deci, cu adâncă evlavie și mișcătoare recunoștință, figurile de legendă ale Regelui Carol I. întemeietorul și Ferdinand I. desrobitorul, împreună cu mulțimea nesfârșită de eroi și mucenici, de luptători patrioți și vizionari iluminați, cari în cursul vremilor și până în zilele noastre și-au pus sufletul și viața în slujba visului divin al UNIRII — ne revine nouă o mare și înălțătoare datorie națională. Aceea de a da operei lor uriașe — sub domnia unui Rege tânăr, luminat și iubit — semnificația superioară a *noului ideal de rasă*, tot atât de măreț și de cuceritor, ca și cel ce s'a întrupat pentru toate veacurile, în gloria nemuritoare din Alba-Iulia neamului românesc.

Despre o disciplină a cărții românești*)

de Liviu Opreș

Dacă viața intelectuală românească după războiul întregirii, rătăcește și își caută o matcă și o ținută, aceasta e datorită lipsei oricărui spirit critic.

Bogată și inegală, producția literară a ultimelor două decenii trăiește, cu foarte rare excepții, aruncată pe același plan întunecat, ferită de o temeinică scrutare calitativă și de ansamblu.

Cititorul literaturii românești bâjbăie în vitrina cărții căutând cartea cea bună, și în această explorare nu are pentru îndrumarea sa decât o critică de foileton, aservită, în majoritatea cazurilor, editurilor care își plătesc o reclamă cu înfățișeri de modestă coloratură americană, sau inspirată de simpatia ori antipatia purtată de critic autorilor.

Cititorul român, în general (nu ne interesează desigur intelectualul în plin mers, acesta având atributele unui lector format), e o specie deosebită în regnul consumatorilor de literatură. E un credincios neclintit în adulara modei, care până azi în toate domeniile naționale, e un articol de import. Această caracteristică, definită de unii : putere de adaptare, e o superficialitate datorită absenței unei serioase și aprofundate educații.

Dacă reducem însă sfera noțiunii de cititor la tineretul care își formează azi un drum ca să bată la poarta vieții, și care va lua mâine pe umeri destinul neamului nostru, aspectul acesta nu poate fi decât îngrijorător și consecințele lui pot să ne fie fatale.

Era în psihologia unui ultim veac de evoluție românească, grăbită spre a prinde un ritm de civilizație apuseană, încadrarea formelor noastre de viață și a sufletului în realizări de aiurea, și cu toate că geniul nostru creator între timp a avut și are și acum în urmă eflorescența specificului românesc, fenomenul trăiește încă adânc înrădăcinat, deformând și pătura noastră cititoare, dând ființă astfel lectorului snob.

*) Fragmente din studiul „Spre o disciplină a vieții românești“.

Din această împrejurare de realitate contemporană, s'a născut însă un produs ciudat. De unde până mai deunăzi, literatura românească se nutria din școala clasică a occidentului, ca un școlar cuminte, tinzând să ajungă într'o mai largă măsură și la creațiune independentă și originală, astăzi, într'o epocă de început de maturitate, în prea multe cazuri, scriitorul român plăsmuiește sub influența tipicului străin, nu totdeauna din neputința unei afirmații a geniului românesc, ci pentru a câștiga aplauzele snobilor, și pentru a le măguli preferințele. Iată deci un fenomen inversat : scriitorul imită cu pasiune curente străine de viața noastră, satisfăcând pretenții de modă și renunțând la personalitatea sa creatoare, în loc să clădească pentru necesitățile acestei vieți românești, integrând cât mai complex pe lectori în viața și idealurile sufletului românesc.

Scriitorii de rasă, — istoria curentelor literare menține neatinsă constatarea, — au dominat și format omenirea, limpezindu-i și îndrumându-i viața individuală și socială. Vizionari, în scrisul lor ei au purtat sufletul colectiv spre idealuri. Au dat prin arta lor relief critic aspectelor vieții și scuturând din lertargie popoarele zăvorâte în zidurile evului mediu, au renăscut în om conștiința drumului spre desăvârșirea descătușată dintr'un obiectiv religios monopolizat. Sufletul omenesc în veacuri de întunecime pierduse puterea înălțării, și după trudnică luptă aripile i-au fost desmorțite și puse din nou în funcțiune, tinzând cu zbaterea lor îndrăzneată, spre liberarea divinității de acest monopol și intronarea ei iar în majestatea nepătrunsului. E o năzuință de esență umană, redeșteptată spre cucerirea tainelor olimpice și în luptă cu fulgerele lui Zevs.

Aceasta e superba lecție a istoriei, care a creiat din scriitor un cercetaș și un conducător al neamurilor.

În concurența acestor neamuri alese, luptătoare spre desăvârșire, vrem să ne numărăm și noi.

A fost o vreme eroică, în care ne străduiam să ajungem din urmă pe cei ce au făcut istorie fără noi. Astăzi suntem pe cale să intrăm în rând cu protagoniștii, principi ai umanității. Avem în noi seva creatoare a nobleței romanice, care altoită pe acest pământ, a primit vigoarea și sufletul acestui pământ.

Trăim o răspântie. Trebuie să ne fixăm o clipă — un veac — de reculegere după epopeia războiului. Poporul nostru trebuie să-și precizeze menirea în zorii acestei epoci care naște. Trebuie, pentru că e singura rațiune de a fi a unui neam, e singura lui justificare în rivalitățile ce se afirmă.

Trebuie să creiăm orizontul generațiilor ce vin să lupte pentru această menire de civilizație și imperialism sufletesc, și acest imperativ al rostului nostru nu-l putem îndeplini, decât purtând toată grija și dăruind tot ce e limpezit în destinul nostru, patrimoniului generației care se ridică.

Din problemele educației acestei generații, cea mai importantă e a cărții. Carte pentru cei ce vor purta mâine sarcina destinului românesc. Cine o creiază și cine o controlează? Unde sunt scriitorii cari să-i îndrepte căile, să-i dea conștiința unui trecut dârz, icoană a virtuților neamului, să-i îndrepte moravurile reluând firul tradițiilor și formând entități sufletești, pentru construcția temelii imperiului nostru.

Nu le vedem ceata aleasă. Ici-colo, răsare câte unul, și numele și opera i se pierde, năpădită de flora celor ce aduc moda străină. Dar această modă, decor al metropolelor din apus, e confecționată pentru oaspeți și export și nu reprezintă nimic din școala acelor popoare. Franța adevărată, cea pe care o cunoaștem atât de puțin, și celelalte cari ne sunt model, toate sunt încătușate în tradiție, și inovațiile trec acolo printr'o sită de aspră critică, înainte de a fi trecute în patrimoniul național.

Apusul, în esența vieții lui, oscilând între o burghezie de evoluție lentă, care nu primește în instituțiunile ei decât unități sociale și morale verificate îndelung — și un proletariat lipsit de aventură, dar cu admirabile organizații în drum spre idealuri sociale, dar mai cu seamă naționale, apusul acesta, nu-și înalță cadrele generațiilor pe temelii sufletești străine, ci pe etica tradițională și pe pulsul etnic. O analiză demonstrativă a acestei realități, ar fi surprinzătoare pentru orientările noastre.

Scriitorul e un element din viața neamului, din clocotul ei. Imbrățișând preocupări umane, larg cuprinzătoare și de interdependență culturală, le tălmăcește și le așează în sfera de mișcare a idealului național. Apusul trăește o disciplină a sufletului național.

La noi problema își are, ca și în alte părți, particularitățile respective românești. Viața românească, frământată de împrejurări istorice unice, își cere dreptul la independență intelectuală și la închegarea unei civilizații cu aspecte de suverană originalitate. Pentru o astfel de înfăptuire însă, dacă trebuie să luăm o lecție din apus, aceasta e legătura ce am precizat-o între scriitor și neamul său.

*

Cartea generației care se ridică, trebuie scrisă cu acest fir conducător. Trebuie să dăm pionerilor cari vor ridica împărăția românească de mâine, un ideal și o structură românească.

În câmpul actual al cărții sunt necontestate valori. Scrisul nostru a început să însemne o linie de amploare. Avem scriitori cari prezintă opere masive, reprezentând suflet și construcție românească. Dar în varietatea cărții de azi, chiar atunci când e vorba de reputații obștesc prețuite, opera nu e îndestulător subliniată și nu e prezentată cu rolul ei de unitate în marșul culturii românești, pentru că însuflețirea sintetizatoare a acestei culturi nu își are reprezentanții. Suntem în plină formare și nu avem ideea conducătoare. Lipsa aceasta poate e un defect al ființei noastre. Noi credem însă că e o risipă de puteri. Suntem prea înzestrați și de aceea nu ne disciplinăm creația și îmbrățișăm prea larg sferile culturii umane, în loc să ne concentrăm la cea românească.

Nivelul civilizației de azi, e adevărat, are bunuri comune pentru neamurile Europei, pentru că această civilizație are aceeași obârșie, dar diferențierile de la un neam la altul există, și spiritul de rivalitate creiatoare în ele se reazimă.

Creațiunea noastră trebuie să se păstreze pe planul acestor diferențieri, spre a-și desăvârși individualitatea, pentru că noi cu această individualitate putem însemna ceva, în marșul comun al civilizației.

Ceeace însă e dominator în mersul generațiilor, e temelia morală a credinței. Numai pe această temelie s'au definit epocile de mare pilduire și tocmai ea lipsește în mai toate operele noastre literare contimporane. „Arta unei națiuni este expresia stării sale morale“. Dacă definiția e justă, — noi credem în ea,

— concluziile în ce privește literatura de azi, sunt triste. Această literatură nu e oglinda vieții noastre. Temelia morală a neamului nostru e de o puritate nobilă și arta literară a vremii e în afară de expresia acestei stări morale. Ea trăiește, parazită, pe intelectul și sufletul românesc, otrăvind-l.

Sub pretextul unei literaturi de moravuri și istorie contemporană, vitrina cărților noastre oferă desmățul literaturizat. Scriitorul nostru nu se simte de esență deosebită, dacă nu ilustrează psihoanaliza lui Freud, în senzațional, și dacă nu creiază gen Pitigrilli sau Lawrence. Iar în domeniul ideologic numai modă. Sunt unii, cari reduc viața românească la un cadru de orgie sexuală, iar vieța orașelor noastre, cu mahalaua și elita lor, la o vastă panoramă de exhibiții imorale, pentru a putea demonstra că ținem pasul cu moda și că avem fineță în analiză.

Epica unui popor e marșul lui de luptă și izbândă. Unde e epopeea noastră? Oare într-o evoluție grăbită și comprimată în câteva decenii am înfăptuit-o? Trăiește ea, obosită, în adâncimile noastre, cu minunea ei de eroism și jertfă și suntem atât de plini de creația noastră, încât atingând culmile, declinăm spre degenerare?

Orizontul literar al unui țaran, tăiat cu viața lui, în bloc masiv, legendar, e epuizat, ori abia începe? De ce singurul nostru izvor de suflet românesc primește înfățișări schiloade, și preocuparea noastră să fie numai snobism?

Prea ni se filmează în literatura noastră un muzeu de curiozități și ecrescențe sociale izolate. Scriitorii noștri, în strădania lor, ușuratică și disperată de un ritm românesc, trec peste ceea ce avem sănătos și demn de îndrumat, și pierd din vedere că un curent literar se naște fără salturi la un popor, numai când e în plină ascensiune și din necesitatea acestei ascensiuni, iar imitarea e o ficțiune, străină prin natura ei de pulsul vieții noastre, și înseamnă o întoarcere la bonjurismul care a trăit parazită, în paralelă cu o epocă eroică.

Specificul românesc, în substratul lui spiritual, trăiește și azi neexplorat și fără relief de stil. Incercăturile unui gânditor și mare poet ardelean, au dat mișcării gândului nostru izvor de nebanuită frumusețe, ridicând în fața noastră aurore de rațiuni

românești. Nu e oare un drum legendar, de mare ținută epică deschiș pașilor noștri?

*

Supraproducția zilelor noastre crește și în pofida calității limbii românești.

Nu poți așeza o operă în viața țării fără să cunoști sufletul graiului ei. Cuvintelor noi le trebuie timp să între în viața limbii noastre, care atunci când le împământenește, le dă și suflet românesc. Dar neologismelor să le dăm ogorul nostru de joc, după ce vom fi învățat toată împletitura de joc a graiului nostru. Și izvorul lui e nesecat.

*

Poate, vultoarea războiului e încă prea aproape și sufletul românesc n'a avut încă timp să-și limpezească apele. Poate, din acest motiv, nu avem încă epopeia ultimelor noastre războaie, din care să prindă relief conștiința puterii și menirii noastre.

Dar dacă nu putem integra literatura de azi în cadența sufletului nostru, suntem datori să încercăm o disciplină intelectuală a tineretului, cu cecece e unanim recunoscut, în patrimoniul nostru literar. Trebuie să dăm generațiilor cari se ridică, iluminarea credinței. Prea e minunat pământul acesta, și sufletul nostru, crescut din vlaga lui, e tot atât de minunat și unic.

Să punem strajă la hotarele acestui suflet, să-l putem păstra românesc, în drumul lui spre ideal.

† Alexandru Ciura

Dacă e chestie de înaltă ambiție a-ți sculpta numele pe marmora Pantheonului, nu mai puțin mângâietor e gândul, că ți-ai împlinit misiunea fără să aștepți altă răsplată decât aceea exprimată în eternul adevăr din cuvintele lui Virgiliu: „Sic vos, non vobis“.

Cu aceste cuvinte își sfârșise — cu mai bine de trei decenii în urmă — regretatul Alexandru Ciura schița „Efemeride“ din volumul *Visuri trecute*.

Dintre cele două literaturi — cea de volum și cea periodică (la care se refer cuvintele din *motto*) — numai cea dintâi aspiră să intre în Parnas. Și totuși scriitorii modești ai revistelor și mai ales cei ai ziarelor, cu scrisul lor efemer, aspirând doar la gloria unei clipe, nu ar trebui să fie priviți cu zâmbet de compătimire. Acești muncitori anonimi, modești și fără de pretenții, sunt „gregarii“ literaturii. Dacă ei n'ar munci zi de zi, alimentând neconținut gustul de citire, cu ce s'ar alege „nemuritorii“ autori ai volumelor? — Ar mai putea să fie gloria lor atât de deplină?

Am insistat asupra acestor aprecieri ale delicatului scriitor ardelean, fiindcă dintr'ânsele se pot trage concluzii asupra caracterului său nobil și a concepției sale de profundă înțelegere a muncii modeste și dezinteresate. Din cuvintele citate — scrise la 1903 întru proslăvirea umililor slujitori ai condeifului — transpiră o inimă bună și adânc iubitoare. Nota aceasta de duioasă însuflețire pentru aspirațiile altora, unită cu nota de sinceră compătimire cu durerile și nevoile lor, străbate ca un fir roșu prin scrierile regretatului Alexandru Ciura.

Recitindu-i opera literară, simți că scriitorul Alexandru Ciura n'a luat condeiful în mână decât în momente de inspirație. Dându-și bine seama de natura și măsura talentului său, a înțeles că e mai bine să se mărginească la construcții literare potrivite firii sale de evocator sentimental al unor stări sufletești de dulce și resemnată melancolie. Construcțiile prea complicate le-a evitat; a scris în schimb multe schițe, nuvele și istorisiri. După amintirile *Visuri trecute*, ne dădu volumul *Icoane* (1906), apoi *Amintiri*

(1911). Urmează volumele *In războiu* (1915) și *Sub steag străin* (1920). Intr'o bibliotecă de popularizare își mai publicase o broșură de schițe și istorisiri sub titlul *Homunculus*. În editura tipografiei „Doina” din Beiuș își adună, la 1912, *foiletoanele scrise* între 1907—1910, depănându-și din nou, între multe altele, amintirile despre „badea Gheorghe” și regretând dispariția, la 1906, a modestei și atât de folositoare reviste *Familia*. — Suflet religios, Alexandru Ciura a tălmăcit *Viața lui Isus* pe înțelesul copiilor. Naționalist convins, dar nu de paradă, a scris cuvinte simțite și într'aripate despre adunarea dela Alba-Iulia din 1918 precum și despre soarta vitregă a iubiților săi Moți. Reținem un singur crâmpeliu: „O viață de om trebuie să se închine pentru a pune pe hârtie tot clocotul ce fierbe în adâncuri, din 'care oameni săraci și rău retribuiți scot aurul pentru îndestularea celor bogați”. Pentru popor a ținut să povestească Al. Ciura biografia părintelui Vasile Lucaciu, iar în calitate de pedagog l-a preocupat educația vechilor Elini. Utile sunt pentru tinerimea școlară și notele sale comparative despre Eminescu și Coșbuc, publicate la Blaj, în 1903.

Iată, în câteva linii sumare, schița unei bogate activități de scriitor și literat.

O singură amintire țin să mai evoc :

Cu prilejul comemorării nașterii lui Tolstoi — în toamna anului 1928 — scriitorul Alexandru Ciura a fost onorat din partea direcțiunii Teatului Național din Cluj cu rugămintea să rostească o cuvântare menită să illustreze calitățile literare ale operei marelui scriitor rus.

Cu emoție îmi aduc aminte de prețioasa mărturisire ce ne-a făcut-o atunci: — Ii căzuse în mână nuvela *Stăpân și slugă*. Alexandru Ciura ne zugrăvește profunda impresie ce i-a făcut-o lectura acestei istorisiri. Prin evocarea scenei înduioșătoare a miraculoasei transformări sufletești a stăpânului (care încălzește cu prețul propriei sale vieți trupul aproape înghețat al slavei), conferențiarul ne deschise larg porțile spre regiunile luminoase ale umanitarismului. Această reminiscență din tinerețe — ne mărturisește Alex. Ciura — i se transformă, mai târziu, într'o „convicție literară”. — Cu ajutorul acestei chei mititele deschidea

dânsul adeseori porțile ferecate ce-l duceau în palatul grandios al operei lilerare a lui Tolstoi“.

Această cheie nu e altceva decât iubirea deaproapelui, compătimirea adâncă cu suferințele fratelui tău, simpatia rodnică și binefăcătoare pentru cei mici și umili.

Cei care l-au cunoscut pe Alex. Ciura își vor da și mai bine seama, în lumina acestei mărturisiri, ce suflet iubitor, generos și adânc emotiv a sălășluit în corpul acestui om. *Și Alex. Ciura a strâns, o viață întreagă, la pieptul său școala românească, dându-și ultima suflare, pentru ca s'o încălzească și s'o țină mereu trează.* I-a dat suflet din sufletul său, îndemnând la muncă, nu prin muștrare, ci prin spiritul blândeței. La dânsul n'a fost nevoie de o transformare sufletească, după cum o trăise stăpânul din nuvela lui Tolstoi. Alex. Ciura a primit din naștere un suflet bun și iubitor de oameni.

Și această bunătate, răspândită de dânsul cu atâta generozitate, va rămânea. În schițele sale duioase ea va sta mărturie generațiilor viitoare, care vor descifra, cu uimire, că în timpul turbure al învolburatelor frământări politice și sociale din epoca din preajma și de după războiul cel mare, a trăit un distins cărturar, care ținu să facă iscusită zăbavă cu cititul și scrisul cărților, dar, mai ales, avu tăria sufletească, să rămână *neconținut în sferile idealismului, departe de frământările deșertăciunilor.*

Figura seninului pedagog, a sensibilului îndrumător cultural și a delicatului scriitor, care a fost Alexandru Ciura, va străluci deapururi ca un exemplu și ca un îndemn.

Ion Gherghel

Cronica comunei Prejmer

după un manuscris al pastorului Th. Tartler din Prejmer de la anul 1750 și
continuat de alți pastori evanghelici.

(Sfârșit)

Trad. de pr. I. Ludu din Prejmer

A d a u s

Intâmplări deosebite

(Spicuirii)

In anul 1717, în 23 Februarie, a pus cineva foc la funogiul Iohann Klutsch, în Strada Morii (de sus), prefăcând într'un morman de cenușe Străzile Morii de sus și de jos, precum și Strada Pietrii și Strada Românilor întregă, iar Strada Lungă jumătate și anume ulicioara de cătră răsărit. Primar a fost M. Tūrck.

In anul 1768, s'au înlăturat sărbătorile următoare : ziua a 3-a de Crăciun, Paști și Rusalii și ziua întoarcerii lui Paul și Matia și fiii lui Iacob și Sfântul Ioan și Bunavestire și Sfântul Iacob, și Mihail și ziua lui Simon Iuda și Andreiu și Toma, precum și Bartolomeiu și Mateiu.

In anul 1769, în August, se ivi pe cer o mare și minunată cometă, care ca o mătură își revărsa strălucirea până la pământ și în jurul ei, și ținu aproape o lună.

In anul 1770, slujbașii fiscului cari încasau zeciuiiala, luară preoților sași din Țara Bârsei trei sferturi din zeciuiială, pe care o avuseseră de peste 100 de ani.

In 6 Iunie 1773, sosește Majestatea Sa Impăratul Iosif al II-lea în Brașov, la d-l Fronius, de aici plecă spre vama Timișului și de aci în tabăra așezată lângă Satulung; de aci la Zizin și Vama Buzăului și de aci la Brețcu. Primar era Iohann Klutsch.

In 4 Iunie 1783, sosește Majestatea Sa Impăratul Iosif al II-lea a doua oară la Brașov, rămânând aci până în ziua următoare; de aci veni la Prejmer, în ziua primă pe Rusalii, și de aci l-au condus oamenii noștri până la Moacșa. Primar era I. Ionesch și Iohann Teutsch funogiu.

In anul 1774, au cumpărat arăturile, foste proprietate comună, luându-se ca avere proprie. Rândul al 6-lea, 7-lea, 8-lea, 9-lea, 10-lea, cari mai înainte se trăgeau la sorți, adecă 12 și

jumătate holde și se măsură întreg hotarul cu lanțul și arenda se stabili după măsurătoare.

In anul 1774, se clădește casa dăscălească și două școli pentru copii și sunt acoperite cu țiglă.

In anul 1775, se întemeiază și se clădește casa parohială, în locul unde a fost mai înainte șura parohială, iar casele parohiale, vechi de sute de ani și locuite de vre-o 30 de preoți, au fost vândute.

In anul 1776, sosi aci Regina Leșilor și trase peste noapte în cuartirul ofițerilor de aci din Prejmer, și de aci plecă la Brașov.

Anul 1779. In acest an se înființează pentru prima dată Ulița Nouă. Inainte, în ulița aceasta fuseseră grădini de varză; după acest an, rând pe rând se alcătui strada lunguță, adecă ulița din dosul grădinilor din Ulița Broaștii.

In anul 1783, au venit grozav de multe lăcuste și tăbărind pe hotarul nostru, îndeosebi la drumul numit „cel vechi“, în anini, de se rupeau crengile, și cu toate astea, har Domnului, nu au făcut altă pagubă.

In anul 1783, au fost trei săptămâni trei juzi regali și alți cinstiți domni, în Comisiune la Buzău, având Prejmerenii multe cheltueli, din pricina procesului pentru hotar.

In anul 1784, s'a împărțit întreaga Transilvanie, precum și Țara Bârsei, — din drepturile vechi, după chipul varmeghiilor, în comitate, astfel că Țara Bârsei și Treiscaunele formau un comitat și Föișpanul (Prefectul) era „preses“ la Tablă. Prejmerul, Hărmanul, Sânpetru și Bodul avea un Szolgabiró (Pretor), astfel erau împărțite târgurile și satele, orașele rămăseseră singure. Până la anul 1790, 1 Mai, țara a rămas în vechile ei drepturi, având adecă stăpânirea noastră de la oraș, pentru că a trebuit mai înainte să ne căutăm dreptul nostru la Chileni și apoi la Sfântu Gheorghe, de cari să ne ferească D-zeu de aici înainte.

Deoarece pe aceste vremuri castelul și biserica ajunseseră în mare dărăpănare, ca și turnul, sub acoperișul căruia erau niște galerii, clădite pe stâlpi și cu răzimușuri de scânduri, care s'au învechit și au putrezit, în 1788 a fost deci reparat turnul, s'au făcut acoperișurile la biserică, apoi a fost acoperit cu țiglă castelului, adecă zidul încunjurător, zidurile au fost reparate și văruite, precum și Turnul Steagului, care căzuse în ruină. Terminându-se acestea,

a fost clădit, așezat și acoperit cu țiglă podul (galeria de intrare acoperită — Schlossbruck), în anul 1792, deoarece podul mai înainte era de lemn, peste întregul șanț și neacoperit. Econom era Iohann Iunesch și tot el și primar când s'a făcut această reparație a castelului.

In anul 1787, în Mai, a murit bătrânul jude George Iunesch și a fost înmormântat la poarta Uliții Morii de sus (cimitirul evangelic actual) în conformitate cu o poruncă împărătească. Până atunci oamenii mai de seamă, fruntașii satului și ai „vecinătăților” cu nevestele și copiii lor, erau înmormântați înlăuntrul castelului și în jurul bisericii.

In anul 1788, începu războiul cu Turcii, cari intrară mai întâi prin pasul Șanțului Vechi, năvălind asupra taberei împărătești, când mai mulți soldați și-au pierdut viața, și ar fi putut cu ușurință ajunge la Brașov, dacă nu ne-ar fi păzit D-zeu. A doua oară lovire tabăra dela Vama Buzăului și arseră și casele și biserica și prădară cumplit și devastară tabăra, așa că mulți rămaseră morți pe loc, ceilalți au luat-o la fugă, venind și la Prejmer cam 300 de inși, unde numai desculți au ajuns. Dintre Turci unii au ajuns până la Buzăul nostru, unde totuși au fost învinși cu ajutorul Domnului de dragoni și husari. Astfel nu le-a îngăduit D-zeu Atotputernicul Părinte să pătrundă în țara noastră. Năvăliseră și în Timiș, de-asupra vămii, precum și în Brețcu au atacat tabăra și au rănit pe mulți de moarte; de vremuri cum au fost atunci să păzească D-zeu cu mila Sa și pe copiii copiilor noștri, — aceasta o scrie Iohann Teutsch, care a fost pe atunci funogiu.

In Noemvrie pătruseră soldații împărătești în Muntenia, în care scop avură lipsă de multe cară, pentru transportul fânului, ovășului și altor lucruri; numai din Prejmer au fost peste 300 de cară, unele au fost duse și câte 3 săptămâni; în acest răstimp s'a întâmplat să fie un groaznic de rece vânt cu zăpadă, încât oamenii își prăpădiră vitele și carăle, pe cari le ajunsese vremea rea pe drum și mulți oameni au înghețat, dar de aici din Prejmer, har Domnului, nici unul.

In anul 1790, în 28 Ianuarie, muri Majestatea Sa Regele Iosif al II-lea și în locul său fu ales împărat Majestatea Sa Regele Petru Leopold al II-lea, fratele său, și sub el s'a încheiat pacea cu Turcii.

In anul 1792, moare Majestatea Sa Impăratul și Regele Leopold al II-lea.

În locul său fu ales împărat roman fiul Majestății Sale Impăratului și Regelui, — Francisc al II-lea.

In anul 1789, deoarece drumul vechiu numit „Între anini“ era o mocirlă și o mlaștină groaznică, încât nu putea merge nici o vită pe acolo, s'a cerut să se sloboadă apa; atunci s'a săpat șanț, așa că apa s'a putut scurge și de atunci vitele au avut acolo cel mai bun nutreț, îndeosebi pe vreme de secetă, astfel în anii 1790, 1793, 1794, 1795 și 1797. În vremea aceea și drumul era drept și așezat de-a-dreptul prin mlaștină, de la poarta Uliții Morii și până în Lunca-Câlnicului. Întâi au fost săpate șanțuri pe amândouă părțile, umplându-se cu lemne locul dintre ele, apoi s'a scos prundiș și s'a cărat acolo, apoi pietri mari și apoi pietriș mai mărunț, osteneală destulă, când te gândești câte mii de cară s'au cufundat în pământul moale din drumul cel vechiu“.

In anul 1792, s'a clădit moara din unghiul lui Köper sau de la Valea Neagră, unde mai înainte nu fusese. Primar era Iohann Iunesch.

In anul 1791, s'a zidit casa pentru clopotar și scriitor (notar) și între ele o școală de copii, unde mai înainte nu fusese nici odată casă.

În același an moare judele Iohann Klutsch.

În același an s'au zidit odăile Sfatului de-asupra gangului, unde erau numai ziduri vechi și ruinate, cu multă osteneală și muncă au fost totuși ridicate; după asta a fost mutată Fântâna Caprelor de lângă ziduri, care era aproape în mijlocul castelului, unde este acum cea mai bună intrare.

In anul 1794, a fost zidită casa popșorului (predicatorului) lângă casa parohială, pe pământ pustiu — casă, grajd și șopron, acoperite cu țiglă — și a fost ridicată o șură, căci nu fusese locuință mai înainte acolo.

In anul 1794, a fost zidită din temelie și acoperită cu țiglă ferma (măeriștea = Meierhoff) parohială.

In anul 1796, în 28 Mai, au fost bătute de grindină bucatele (grâul) dinspre Târlung, încât nu mai era nădejde să se facă nici măcar puține pae. Bunul D-zeu s'a milostivit însă cu noi, așa că

bucatele se făcură mai frumoase decât dacă nu ar fi bătut grin-dina, dacă rugina n'ar fi adus apoi pagubă.

In 21, 22, 23 Martie 1797 a fost o astfel de viforniță cu zăpadă, cum de 50 de ani, dacă nu de mai mult, nu s'a mai pomenit; și vara a fost atât de secetoasă, încât s'a făcut prea puțin orz, ovăs, in și meiu, la fel și fân, iar în August au fost grozav de multe lăcuste, dar aici, har Domnului, n'au făcut pagubă.

In anul 1797, simțindu-se în multe locuri ticăloși de tâlhari, în Prejmer s'a instituit o comandă de vre-o 90—100 poterași, peste ei un căpitan cu numele Iosif Demi.

In anul 1798, a fost scursă din șanțul bisericii apa care se revârsa de multă vreme peste șanț, săpându-se de la șanțul bise-ricii și până la Valea Morii un canal adânc, zidit de amândouă părțile și boltit. Eodem a fost clădită o șură nouă comunală înspre Ulița Broaștii, acoperită cu șindrila și frumos aranjată pentru natu-ralii (fân).

In 26 Octomvrie 1802, a fost un cutremur de pământ, ca și care nici bătrânii nu mai pomeniseră; s'au dărâmat multe biserici, uși și case.

In 1803, a fost iarăși cutremur...

Din Noemvrie 1813 a fost închis Brașovul, din cauza ciumei, până în 16 Aprilie 1814.

In anul 1817, în 13 Septemvrie, sosește Majestatea Sa Im-păratul și Regele Francisc al II-lea de la Brașov la Prejmer, de aici merse în Treiscaune și de aci iar înapoi, prin Hărman, la Brașov.

In anul 1821, în 3 Februarie, se ține pentru prima dată târg anual în Prejmer. Jude a fost Iohann Abraham.

In anul 1835, moare Majestatea Sa Impăratul și Regele Fran-cisc, urmându-i pe tron fiul său Ferdinand, după a cărui renun-țare la tron, urcă tronul nepotul său Francisc Iosif I. în anul 1848.

In anul 1816, s'a împrejmuțit cu zid, după cvartaluri, grădina „Șurile“ (grădină de zeciuală—Zehntscheuer).

In anul 1823, s'a zidit cazarma ofițerilor, de la poarta Bra-șovului.

In anul 1829, s'a zidit moara din mijloc.

In anul 1836, s'a zidit grajdul și zidul care încunjură birtul din capul Uliții Lungi.

In anul 1837, s'a zidit moara bisericii cu un fierăstrău, dar fierăstrăul a fost înlăturat și în locu-i s'a ridicat o moară (fabrică) de hârtie,

In anul 1837, s'a văruit biserica și încuietorile de fier (în formă de porțimari), și s'au ridicat din banii „zecilor“ (o zece = o unitate de cca 10—20 familii) zidurile din jurul cimitirului.

In anul 1839, s'a umplut o parte din șanțul bisericii.

In anul 1846, s'au ridicat cele 6 școli (de fapt 3 edificii de școli cu 6 clase).

In anul 1881, s'a zidit școala românească, la poarta Uliții Morii de sus, antreprenorului plătindu-i-se pentru clădire 7000 florini din banii alodiului.

In anul 1887, s'a vândut pădurea de stejari a Prejmerului cu 54.000 fl. austr., cumpărându-se cu acești bani Lunca-Câlnicului.

In anul 1888, s'a cumpărat o grădiniță în Ulița Pietrii lângă care s'a făcut o promenadă.

In anul 1889, a fost umplut șanțul din dosul bisericii și s'au pus brazi și pomi roditori.

In 1889, a murit principele moștenitor Rudolf.

In 1890, a fost adus telegraful prin Prejmer și de aci până la gară.

In anul 1890, a 'nceput lucrarea drumului de fier terminându-se în 1892.

In 1899, s'a 'nceput comasarea pământurilor, iar în 1905 a fost predarea justițiară.

In 1899, în Decembrie, a făcut râul Târlungului mare pagubă, s'a revărsat și a inundat „Fânața“ și zăgazurile, spălând și drumul de fier. La Târlung au trebuit să lucreze apoi oamenii ziua și noaptea, sub supravegherea jandarmeriei, din Decembrie până în Ianuarie 1900. Apa revărsată a înghețat și doi oameni și-au pierdut viața pe gheață, un Român, George Călburean și un Săcui.

In anul 1905, s'a făcut canalul pentru uzina electrică, în 1906—1907 celelalte.

Drumuri și alte lucrări

In anul 1825, s'a făcut în Lunca Prejmerului, prin anini, în mlaștina mare de la Ozun, șoseaua cea nouă sau „comercială“ direct la Brașov.

In anul 1828, i-au scos pe Prejmereni să facă drumuri și după asta, de câteva ori, și să facă grămezi, pe cari le plăteau la Vlădeni.

In anul 1834, s'a făcut drumul... (Kapellenweg), (probabil spre Hărman unde este dealul Kapellenberg).

In anul 1836, întreagă Țara Bârsei a trebuit să care piatră sfărâmată pe șoseaua comercială dela Vlădeni, pentru fiecare vită trăgătoare o jumătate de stânjin.

In anul 1838, s'a făcut drumul spre Teliu.

In 1862, s'a făcut drumul spre Rura (Rohr, o parte de hotar), din dosul grădinei parohiale, până în fânașe.

In anul 1867, s'a sădit aleea de către Strada Lungă, în șanțul bisericii, plantându-se castani.

In 1868, s'a umplut șanțul de către Strada Broaștii.

In anul 1876, s'a făcut o șosea nouă prin Teliu la Buzău, la care Prejmerenii au trebuit să lucreze multe zile cu carul sau mânilor și un pod s'a făcut peste Tărlung în 1877.

In 1887, s'a sădit o pădure de stejari spre Hărman.

In 1887, s'a vărut turnul și s'a făcut din nou placa orologiului din turn, de către doi Români din Brașov.

Cumpărări de păduri

In anul 1860, Prejmerenii cumpără o pădure de la Tompa lános din Boroșneul mic cu 17.700 florini val. austr.

In anul 1861, s'a câștigat la Majestatea Sa procesul cu familiile Béli și Mikes, care a durat peste 60 de ani, și în 5 Iunie 1862 Prejmerul a fost pus din nou în posesiunea pădurii, până la vamă. Primar Mihail Türck.

In anul 1864, au cumpărat Prejmerenii dela Beseny pădure de 8000 florini.

Boale

In anul 1816, în Ianuarie și Februarie, muriră mulți copii de scarlatină și de noduri (Knorren).

In anul 1841, începând din Ianuarie până la finea lui Martie, muriră în Prejmer mulți bărbați între 20—30 de ani, de vărsat.

In anul 1848, în Iulie și August, a bătuit holera în toată țara și și aci în Prejmer, atât de grozav, încât în unele zile au fost îngropați câte 8—9 morți, așa că muriră pre-o 300 de Prejmereni, rămânând goale câteva zeci de case.

In Decembrie anul 1879 și Ianuarie 1880, muriră mulți copii de scarlatină.

(Urmează diverse molime în vite).

Revoluția ungară din 1848

In Mai 1848, s'a înființat miliția civilă în Brașov. In întreagă țara fură înarmați toți bărbații.

Din partea Majestății Sale Ferdinand, a fost dăruită și iertată zeciuală în Transilvania întreagă.

Supușilor le fură iertate și dăruite așa numitele zile de robotă și toate greutățile cari li se puseseră de către domnii lor, din care pricină nobilii erau tare amărăți și porniră revoluție și aduseră întreg poporul maghiar într'o învălmășeală, încât în Ungaria și Transilvania multe orașe și sate suferiră pagube foarte însemnate, fiind prădate de averile lor, iar vitele răpite. La Ala Iulia Valahii și cu Ungurii și-au ars satele, s'au ucis și nimiciră între ei, încât nici într'o sută de ani nu vor putea unele sate să mai înflorească, ca odinioară.

La 10 Octomvrie 1848, năvăliră Săcuii rebeli asupra Prejmerului, spre a-l ataca, ceeace însă nu le reuși, căci fură respinși din partea Prejmerenilor, fără nici o luptă, până peste hotar. Din ziua aceasta ținură Prejmerenii ziua și noaptea strajă la Valea-Neagră-mică. Treiscaunele fură închise de Prejmereni, printre străji de hotar.

In 5 Decembrie atacă Săcuii Hărmanul și-l arseră aproape cu totul și uciseră peste 60 de oameni, răpiră tot ce găsiră: vite, cară, bucate, haine, scule din casă. Tot în aceeași zi atacă și Prejmerul, dar nu cu atâta cruzime ca Hărmanul, căci slujbașii de atunci din Prejmer le ieșiră înainte și se rugară de pace, plățiră ofițerului lui Kossuth o contribuție de război de 2000 fl. val. convențională, din care sumă însă în ziua următoare li s'a iertat 800 fl. val. conv., din cauză că Prejmerenii i-au primit amical și li s'au supus.

Fără considerare la porunca ofițerului lui Kossuth, rebelii au împușcat un fecior și pe mai mulți i-au bătut, au prădat pe mulți dintre Sași, dar pe mai mulți dintre Valahi. Preotului valah (moșu meu Alexe Frateș, nota trad.) i-au împlătit bucatele și i-au prădat toate vitele, carăle și sculele din casă.

Încă în 5 Decembrie toți Prejmerenii au trebuit să predea armele soldaților voluntari (önkéntesek). Iar pentru pază aduseră mulți glotași Brașoveni, Ghimbășeni, Cristoloveni și o companie din Regimentul de graniță dela Bistrița; aceștia reușiră însă să scape din vreme cu fuga. Unii au întârziat și au fost prinși de Kossuth, cei mai mulți au fost împușcați, ceilalți însă au fost duși prizonieri la Odorhei.

În ziua următoare au plecat la Săcele. Pe Valahi i-au prădat, răpindu-le averile și bunurile și ucigând pe mulți. Mulți copii au fugit prin păduri și au înghețat acolo în iarna de tot aspră. A treia zi s'au reîntors de la Săcele la Prejmer și s'au încuartirit aici, timp de 18 zile, vre-o 1500 de oameni. Prejmerenii au fost siliți să-i țină cu de toate. Vite și bucate răpiau din satele vecine. Fân și ovăs au trebuit să dea Prejmerenii și să macine bucatele și să coacă pâine. Băuturile din crășme le-au dus aproape pe toate.

În 24 Decembrie dimineața rebelii se retrag spre Treiscaune, Armata ces. crăiască circulă prin Săcele. Valahii aprind casele Ungurilor, arzându-le pe cele mai multe și ucigând mulți Unguri. În Târlungeni au prefăcut Valahii aproape întreg satul într'un morman de cenușe și au ucis mulți Unguri. Din Săcele a venit armata ces. reg. la Prejmer, în decursul marșului au rămas înapoi 3 dragoni și atunci s'a ciocnit o patrulă de husari kossuthiști, la cimitirul nostru, cu cei trei dragoni, pe cari i-au ucis și i-au prădat de cai și de haine.

În 26 se întoarse armata împărătească iar la Prejmer, și dragonii noștri fură înmormântați cu mare paradă. Armata rămâne câteva săptămâni la Prejmer, apoi pleacă la Brașov.

În 3 Februarie sosiră Săcuii și soldații voluntari iară la Prejmer; în 4 plecară spre Brașov, peste Hărman și pe lângă Sânpetru. Kossuthiștii au observat patrula rusească, care se afla în Brașov și au dat imediat alarma, după care a urmat o luptă la Sânpetru, însă Săcuii fură puși pe fugă.

Ungurii se adună în retragere în Treiscaune, mai tâziu pleacă spre Sibiu și pornesc o mare bătăle la Sighișoara și Sibiu. De acolo vin spre Țara Bârsei.

În 19 Martie dau o mare luptă cu trupele imperiale și cu cele rusești în pădurea Codlei, din care imperialii trebuie să se retragă.

În 20 Martie vine generalul lui Kossuth, Bem, la Brașov, trupele imperiale și cele rusești se refugiază împreună cu corpul de voluntari din Brașov în Muntenia. Bem intră cu triumf în Brașov.

În 21 Martie pleacă mulți soldați kossuthiști în urmărirea fugarilor, băgând spaimă grozavă în cei rămași în Brașov, deoarece mulți negustori și cetățeni voiseră să se refugieze în urma trupelor cu cele mai bune lucruri ale lor, dar în îmbulzeala cea mare neputând înainta, trebuie să lase toate ale lor locului, fiind apoi luate de husarii lui Kossuth; peste 300 de cară încărcate au fost duse în 23 Martie la Sfântul-Gheorghe, unde au fost mai târziu vândute pe prețuri de nimic de către stăpânirea ungară, lucruri cari valorau multe mii de florini.

În 15 Iunie sosiră pentru a doua oară trupele imperiale rusești peste Timiș, precum și trupele ces. reg. refugiate. Pasul Timișului însă era ocupat de foarte mulți soldați kossuthiști și astfel se iscă o bătălie crâncenă, căci multe sute de Unguri rămaseră pe câmpul de bătaie. Trupele Ungurilor, cari se aflau în Brașov și în Bran, la vama veche o luară la fugă, spre Treiscaune, spre Prejmer, Hărman, Feldioara.

Un mic detașament împreună cu comandantul cetății s'au închis în cetatea din Brașov, împușcând cu tunurile asupra armatei rusești în 16 Iunie. În noaptea de 17, trupele rusești așezară toate tunurile pe dealul Străjii (Kapellenberg) în Brașovul vechi și împușcară toată ziua unii asupra altora, până în 18 pe la ora 6 seara, când Ungurii se predară fără condiție și au fost transportați îndată de către Ruși în Muntenia.

Rușii se așezară la Brașov, Prejmer și Feldioara, până la 23 Iunie, când porniră primul atac la Podul de la Chichiș, unde Kossuthiștii se întăriseră, dar au fost puși pe fugă de Ruși, iar Chichișul a fost prădat de Ruși și incendiat. În acest an Chichișenii au furat cu puterea peste 800 stejari din pădurea noastră de către Hărman,

ducându-i la Chichiș. Și din fânațe vitele Chichișenilor au mâncat întreaga iarbă, până au sosit Rușii; iarba însă a fost prețuită după război de către o comisie și li s'a impus Chichișenilor să plătească paguba, estimată la 4000 florini; în urma multor rugăminți și de milă Prejmerenii le-au iertat 1000 de florini, restul de 3000 florini au trebuit însă Chichișenii să-l plătească până la un ban, în 7 rate, în casa satului.

În 2 Iulie veni generalul ungar Gál Sándor, cu nenumărat de multe trupe și cu 25 de tunuri și se așezară la Ozun. Trupele imperiale și cele rusești fură încunoștiințate și ele se traseră înapoi pentru a ademeni pe Unguri. Așa începu lupta în 2 Iulie din nou și ținu dela 6 ore dimineața până la ora 4 d. a. Rușii erau numai 2000, imperialii încă nu erau mai mulți. Ungurii ar fi biruit dacă nu ar fi sosit în ajutor dinspre Feldioara încă vre-o 4000 de Ruși cu 8 tunuri. Ungurii au fost puși pe fugă și Ozunul fu prădat de Ruși.

Când s'au refugiat trupele imperiale și rusești în Muntenia, generalul Bem dăduse poruncă, ca toți Sașii și Românii să trimită pe toți tinerii dela 18 până la 24 de ani în lagărul Ungurilor, dar aceștia au trecut mai târziu cu toții în armata ces. reg.

O scrisoare din tinerețe a lui Vasile Pârvan

6 III. 1903

București-Ciclopi 24.

Onorate Domn,

Printre actele relative la 1848—9 dăruite mai anii trecuți Academiei Române de d-l Nerva Hodoș, care le avea de la Papiu Ilarian prin regretatul D-sale părinte Dr-ul Iosif Hodoș, se află și continuarea istoriei Românilor a lui Papiu, după adunarea din 15 Mai 1848, adică ce-am numi noi al treilea tom, pe care marele nostru istoric de mai apoi, nu avu parte să-l vadă tipărit din cauza strașnicei campanii pornite asupra lui în 1852, la scoaterea tomului al doilea, în care nu cruța pe nici unul din cei ce șovăise în clipele grele ale națiunii. Știți că rezultatul campaniei a fost interzicerea Istoriei în toate statele austriace.

Această continuare a povestirii revoluției până la depunerea armelor în toamna anului 1849, adică până la sfârșitul pe care și Papiu îl fixase, într'un fel, cărții sale, astăzi se înfățișează în împrejurări cu totul deosebite: aproape toate, dacă nu chiar toate persoanele de care e vorba în bine ori în rău în povestire, nu mai sunt. Iar cât privește însemnătatea continuării istoriei, care cuprinde atâte prețioase amănunte și atâte judecăți sănătoase, cred că nu mai e nevoie să insist.

V'am scris întâi acestea, ca pe urmă să vă spun și propunerea mea, care nu e de loc nouă, nici pentru mine, întru cât chiar acum colaborez cu d-l Bogdan Duică la publicarea corespondenței fericitului Bariț în „Tribuna Poporului“ și nici pentru Dvoastră și gazeta ce-o conduceți.

Anume eu aș sacrifica câteva din orele mele de lucru pentru publicarea în foileton a Istoriei inedite a lui Papiu, precedată de o prefață a mea — un capitol adică din studiul asupra lui Papiu, pe care-l scriu acum — și însoțită de note acolo unde s'ar simți nevoie. Și zafurile foiletoanelor păstrându-se până ce ar putea împlini o coală de tipar (pentru a nu fi ocupate literile mai mult), s'ar tipări îndată coala alcătuită în câte exemplare veți socoti cu

putință și din care mi-ați trimite și mie un anume număr despre care-mi veți scri în răspunsul Dvoastră la această scrisoare.

Și așa, treptat, treptat, coală cu coală la isprăvirea foiletonului s'ar isprăvi și tipărirea broșurei de cel mult 160 de pagini în 8° mic, ce ar constitui al treilea tom al Istoriei lui Papiu.

De dorit ar fi ca să se imite întocmai cel puțin caracterele tipografice ale frontispiciului *Istoriei Românilor din Dacia superioară*, și formatul cărței, alegându-se totodată litere cât se poate mai puțin roase pentru text, spre a semăna măcar cât de cât cu excelenta execuție tipografică a primelor două tomuri dela Gerold și... din Viena.

Pre cât vedeți eu am și făcut planul. Nu știu însă de va găsi aprobare. În orice caz voi mai bate și la alte uși până mi se va deschide, nu în numele meu, în al celui cărui îi aduc primul muncii mele, în al lui Alexandru Papiu Ilarian.

Am bătut însă întâi la ușa Gazetei Transilvaniei pentrucă ea e singurul organ rămas până azi, care și în 48 tipărind slove dătătoare de viață apăra sfintele doruri ale Românilor ardeleni.

Primiți, Onorate Domn, asigurarea distinsei considerațiuni ce vă păstrează

Vasile Pârvan

N. B. De primiți, începem pe ziua de 1 April s. v. Corecturile pentru ziar, veți binevoi a însărcina pe corectorul ziarului să le facă, iar cele pentru broșură le voi face eu chiar pe foiletoanele Gazetei ce mi-o veți trimete, și pe care tăindu-le vi le voi înapoia la fie-care săptămână odată.

V. P.

*

Scrisoarea e transcrisă cu ortografia de azi. Ea a fost trimisă directorului-proprietar de atunci al Gaz. Transilvaniei Dr. Aurel Mureșianu și se află în proprietatea fiului acestuia, a d-lui Aurel A. Mureșianu. Dorința lui Pârvan nu s'a împlinit. Din care mitive? — nu știm. Presupunem însă că din cauza sărăciei cu care lupta pe atunci Gazeta. Fiecare cheltuială în plus — și scoaterea foiletoanelor într'un volum de 160 pg. era o cheltuială considerabilă pentru ea — ar fi mers în dauna apariției ei regulate.

Ax. B.

Cu cercetașii, în Polonia

de Graziella Sotiriu

La trenul ce pleca din București spre granița de Nord, ni se adăugase un vagon cu inscripția: „Cohorta cercetașilor români din Câmpina“, în limba poloneză. Acestui amănunt, dublat de o confuzie, îi datoram desigur celebritatea noastră de o clipă; căci n'apucam să scoatem capul din vagon, fără ca geamurile trenului din față să se populeze de curioși, care exclamau în limba indigenă sau franceză (după cum călătoriau în cl. II-a sau I-a): „Uite-o Poloneză“! ...„Des polonais“... „Une polonaise“!

Ce dezamăgite ar fi fost compatrioatele noastre de la cl I., dacă ar fi aflat că omagiaseră atât de indiscret simple burgeze din urbea lor natală!

* * *

Omida de metal pornește leneșe, destinzându-se de la încheieturi. Drum monoton... ore lungi... așternuturi sparțane...

* * *

În zori, „Grigore-Ghica-Vodă“. Schimbare de vagon. Ce deziuzie! Vagonul polonez e mai inconfortabil decât cel românesc.

Ne consolăm, sperând că, odată granița trecută, miragiul străinătății va începe: alt cer, alt câmp, alt aer. Dar ochii treji nu pot minți: e același cer, același câmp, același aer...

* * *

Lwow! Mamutul gigantic de sticlă cu coaste de fier, care acopere gara, ne impresionează. Pașii noștri răsună străini pe asfaltul celor patru peroane, pe scări, prin subteranele pustii. E zi de Paște... Nu vezi țipenie de om. Ba da! În cadrul unei porți, trei profiluri semite cu bărbi lungi și caftan galițian, formează un medalion demn de vechiul Lemberg.

Avem numai trei ore de vizitat orașul; un grup optează pentru catedrală, altul pentru grădina publică. În fața unui impozant monument religios ne oprim. Profesorul X, după notele luate de acasă, explică: „Biserica aceasta e veche de trei sute de ani“...; dar tocmai când ne pregătiam să-i admirăm fațada, cu o evlavie pro-

porțională vârstei ei seculare, un trecător ne lămurește, pe nemfește, că ornamentația datează de abia de treizeci de ani. Nivelul admirației noastre scade, iremediabil. Ba pupăză pe colac, d-șoara X ne declară că nu se mai poate ține pe picioare! Româncă autentică, tovarășa noastră plecase în călătorie cu tocuri de 15 cm. (Așa cum se poartă pe Calea Victoriei la orice oră din zi sau din noapte: fie ora pieții sau ora seratei...)

A trebuit să ne întoarcem la gară, la braț cu d-ra invalidă și să așteptăm, în vagonul pustiu, sosirea grupului II. Iată cum se poate trece printr'o lume de surprize, fără să vezi nimic, de dragul unor tocuri Louis XV.

În astfel de situații descoperi consecințe grave și reflectezi serios asupra unor amănunte, care la tine acasă ți se par anodine, atât sunt de frecvente.

* * *

Trenul se destinde iar și pornește — de data asta spre Varșovia, finta curiozității noastre. Oprim târziu, lângă un cheiu străin, pe întuneric. Ochii noștri, avizi să pătrundă cu un minut mai de vreme misterul orașului pitit în umbră, străpung bezna deasă și în pala rază a felinarelor aprinse, ghicesc ici un pod, dincolo o arteră lăptoasă, o apă — Vistula.

Am vrea să vizităm orașul imediat, să-i posedăm secretul nocturn, să ne însușim ritmul respirației lui — dar două autobuze noi, conduse de ghizi teutonic-punctuali, ne așteaptă.

Căminul nostru, un fel de școală-mănăstire, cu săli luminoase, cină suculentă și amfitrioane zâmbitoare, ne desmorțesc de oboseala drumului.

* * *

A doua zi, comit un act de rebeliune. Cu riscul de a mă răfăci, înfrunt comandamentele disciplinei de grup și sacrific programul unei întregi dimineți, pentru — o bae.

N'a mers însă atât de ușor cum mi'nchipuiam. Căminul nostru era departe, afară din oraș, a trebuit să apelez la o *droșky* (trăsură cu un cal), care după ce a ocolit cu mine vre-un ceas până la stabilimentul central, mi-a luat taxa dublă. În fine, în posesia unui bilet scump plătit, am intrat în cabina de bae. Aci, lux, cadă cu scări de marmoră, oglinzi, apă caldă din belșug, dar — atât! Sun

să-mi aducă un săpun ; băeșița îmi prezintă un bon de plată ; cer un prosop, același joc ; o mânușe, alt bon ! Dau să explic, în trei limbi, că la noi baia presupune și săpun și prosop și mânușe — timp pierdut ! Pânăce n'am scos un pumn de groși și zlofi sub ochii băeșiții, să-și aleagă, nu ne-am înțeles.

In urma acestei elocvente experiențe, nu m'am mai despărțit de grup.

După masă, vizitarea vechiului palat regal.

Ușierii se reped la picioarele noastre și ne încălță, forțat, cu câte o pereche de papuci, ca la moschee... Abia dupăce îi porți prin mai multe săli pardosite cu parchete celebre, — la care motivul geometric se aliază cu cel organic în incomparabile efecte de artă — înțelegi rostul incozilor târligi.

Nu știi la ce să te oprești. Portrete cu valoare dublă, istorico-estetică, plafoane, tapete și vase, toate îți atrag atenția, cer întârziere; dar ghidul neînduplecat ne împinge din spate: „Prôse, Prôse...” (Poftim, poftim...) mai departe...

Ieșim cu gâtul strâmb, cu atenția exasperată, cu sufletul nemulțumit de atâtea solicitări neîmplinite. In piață, statuia ecvestră a nu știu cărui prinț — făcut nemuritor de Thorwaldsen, — ne dezalțerează de artă.

* * *

Păstrez și acum sub pleoape imaginea „Vechii pieți varșoviene“, cel mai impregnat de culoare locală dintre clișeele filmului polonez. Inchipuiți-vă un spațiu pătrat, în jurul căruia se înalță, romantic decorat, un brâu multicolor de case. Fiecare fațadă păstrează individualitatea ei bine definită în ansamblu și totuși, grație patinei timpului, armonia tonurilor din „Piața cea veche“ e desăvârșită.

Dar ghizii nu te lasă să visezi pe marginea unui trecut artistic. Din câteva smucituri de volan te trezești într'un cartier opus, între clădiri culiste. După impresia de rafinată fantezie din piața cea veche, blocurile nude, lipsite de pitoresc, îți repugnă. Aproape să conțești meritul stilului modern, când mașina stopează brusc : „Institutul de educație fizică“.

* * *

Și iată-ne înaintând pe aleele dintre peluze, plăcut surprinși de animația, lustrul și igiena ce domnesc pretutindeni : dearându

coridoarelor aerisite, prin sălile de sport sau prin laboratoarele cu instalații de ultima oră.

La fiecare cotitură întâlnești grupuri de tineri, care respiră bucuria de viață : băeți înalți, cu piep'ul lat și chipul blond, fete cu privire francă, cu mișcări naturale, fără urmă de fard, de snobism sau de intenții „vamp“.

A câtea oară mă gândesc? Ferice de statul acesta, care mai ieri nu exista, care azi se impune prin concentrata seriozitate a tineretului său; aceeași lipsă de cabotinism, la sport, la petreceri, pe stradă. Nimeni nu mi-a făcut impresia că joacă teatru, acolo; o gravitate aproape japoneză am întâlnit la tinerii ce ne însoțiau.

Și noi, care căutasem în Polonia eroi de operetă!

Eram aproape să ne îndoim de vestitul „temperament polonez“, dacă nu ne-ar fi fost dat să ne admirăm vecinii și sub forma aceasta — dar numai la locul și timpul potrivit — în cadrul unei serbări date nouă. Atâta vervă, expansiune tinerească am cunoscut în seara aceea, cum nu mi-a fost dat să trăesc în cadrul celor mai intime cercuri. Spirite, cântece, flori, au planat peste noi — dar nicidecum n'am să aflu, dacă exuberanța amfitrionilor noștri a fost naturală sau dictată de un ideal patriotic polonez. Sigur știu doar atât: că fiind luate pe sus, să dansăm „Krakowiana“, îndrăcita polcă națională, am căzut ca muștele bete pe scaun, toate acele care n'aveam „sângele polonez“!

Cu ocazia aceasta am cunoscut și un conte — un conte veritabil — dar mi-a fost greu să cred că nu mă înșeală văzul, atât era de diferit acest conte de eroii operetelor noastre. N'avea nici silueta, nici „chic-ul“, nici hainele celui din urmă „salonard“ bucureștean, Era un conte rustic, simplu și serios ca toți reprezentanții tinerimei polone, aleși să ne primească. Să fi fost oare un truc, pentru noi? Pare neverosimil.

Intâmplător am vizitat și un local de noapte — un bar elegant cu oglinzi și covoare luxoase, candelabre de cristal, orchestră de artiști; dar ceeace m'asurprins și aci, ca pretutindeni, a fost ținuta sobră a publicului polonez.

Domnii în costumul decent al zilei de lucru, cu încălțăminte adesea uzată, dar dată cu lustru. Doamnele în haine de stradă, fără amănunte fiptoare, sau grele de lux. Neavând ca vizibilă preocupare

„flirtul“, sau „poza“, atenția le era concentrată la cercul în care se aflau, în jurul aceleiași mese.

Vi se pare curioasă această insistență asupra unor amănunte neserioase? Vă asigur că pentru acel ce vine din Capitala noastră, amănunțele relevate sunt de o importanță capitală.

Trezit, ca după o beție cu hașiș, din atmosfera excitantă a localurilor bucureștene, privirile se limpezesc, începi să vezi: de-o parte tendința spre interiorizare, sobrietate, surdina — Occidentul, de alta goana după strălucire exterioară, exhibiție, paradă, — Orientul !

* * *

Dar ca să completez paralela pe care am făcut-o, involuntar, la fiecare pas, între publicul bucureștean și cel varșovian, trebuie să descriu și strada poloneză.

În primele zile, venind din România, unde soarele, cerul și casele albe dau o strălucire de sărbătoare străzii, unde trecătorii par veșnic fără treabă, sgomotoși și gătiți ca de nuntă, strada poloneză mi s'a părut apăsător de cenușie și tristă. Era un cenușiu al cerului și un cenușiu al caselor — inevitabil — dar mai era un cenușiu: al pietonilor.

Bărbați, femei, bogați, săraci, păreau o apă. Nici un aer de plimbare la ei, de curiozitate, sau de „flanare“. Treceau grăbiți pe drumul dintre casă și slujbă, furișându-se discret prin mulțime, cu aerul omului care nu vede decât ținta. Nici o femeie n'atrăgea atenția prin expresia, mersul sau gătelile ei — ceeace făcu pe tovarășa noastră, indignată, să strige: „Ce fel de femei mai sunt și Polonezele astea ! În toată Varșovia n'am văzut decât două cu vulpe argintie ! La noi, la București...“ — Da, da, la noi la București... mă gândiam trecând strada, n'ai putea trece așa ! Mulțime de mașini elegante, impaciente, te-ar face să le simți prezența, gata să te strivească dacă te surprind visând.

De-a-curmezișul bulevardului varșovian, când și când trece câte un Ford modest, cu aerul grăbit și rușinat al pietonului polon. Nici lux, dar nici mizerie ostentativă ! Din sutele de trecători pe cari i-am văzut, cine știe câți vor fi fost flămânzi, săraci sau șomeri ? Niciunul nu cerea de pomană, printre mașini și blăni de lux, cu picioarele goale.

Dintr'o pudoare, demnă de un occidental, niciunul nu își etala mizeria sau luxul în stradă. Treceau demni, anonimi, corecți, sub masca lor cenușie, pe care abia la întoarcere în Cernăuți, am învățat s'o stimez.

Căci de îndatăce am pus piciorul pe pământ românesc, am regăsit cu bucurie soarele, cerul, căsuțele albe și, cu amărăciune, contrastul mizerie-lux. Iar Cernăuții, despre care auzisem că e unul din cele mai frumoase orașe din țară, mi s'a părut urât, murdar, asimetric. Fiindcă printre mașinile de lux, reapărute ca prin farmec, regăsisem convoaiele de Daci desculți, înotând în noroi până în glezne, pe marginea unui car cu coceni...

Orient, Orient, chee care deschizi toate perspectivele înțelegerii și cercetării!

* * *

Dar trebuie să menționez și un aspect în favoarea orientalismului nostru.

Oricât de bine am fost primiți, conduși și găzduiți în Occidentul polon, nimic n'a rămas fără plată, în groși sau în zlofi.

Am dat la timpul potrivit exemplul cu baia; dar chestia s'a repetat la fiecare pas, spre marea noastră deziluzie.

Nimic nu ni s'a oferit pe gratis: nici un pat, nici un drum, nici un fel de mâncare.

De la noi, din România, pe lângă serbări și oștețe ca în basme, spună orice străin cu ce daruri se întoarce!

Nu știu dacă femeile din București, văzute fără fard și îmbrăcate în uniforma cenușie a celor poloneze, ar mai păstra printre străini faima frumuseții lor legendare, dar știu că dărnicia românească nu e o legendă.

Românul se dăruiește cu elan, cu pasiune, cu încrederea primei tinereți!

E cea mai autentică virtute a noastră.

Tristețe

*Era târziu.
Priveam distrată
Buchetul alb de crizanteme.
De gândul meu, par'că furată,
Se desprindea câte-o petală
Și îngâna, căzând alene
Tristețea care mă 'mpresoară.*

*Nu știu de-i drept să-ți cer
Să te revăd când vreau,
Când sufletu-mi te cheamă.
Acum e toamnă,
Și frunzele călătoresc pustii,
Ca și cuvintele de dor, ce pier,
De cât de mult te-aștept.
De ce 'ntârzii?*

*Prin pomii desfrunziți
Străbate luna.
E liniște. Mi-e dor.
Privesc cununa
De raze argintii,
Și mă 'nfioară.
Și lacrimi cristaline se coboară,
Și plâng ușor.*

Și tu nu știi.

*Sărmane bucurii
Ce mi le-ai dăruit o clipă!
S'au dus, s'au depărtat,
Ca și petalele care s'au scuturat
Din crizantemele-ostenite,
Ce-au străjuit zile de-arândul,
Când înzadar eu așteptam
Ca să-ți aud cuvântul.*

*Acum, în mâni țin strâns
Petalele ce-au plâns
Tristețea lor, și-a mea.
Petalele sânt reci.
Eu le 'ncălzesc cu lacrimile mele,
Și-așa le răsplătesc
De lunga lor tovarășie.
Și gânduri grele
Stau tănuite'n ele,
Pierdute'n veșnicie...*

*Nu știi de mai mi-e dat
Să te 'ntâlnesc.
Nu mai doresc.
Gândul mi-l dau plecat
Și rătăcesc,
Să prind iubirea ce-a trecut.
Trecut,
O simfonie cu ecoul mut.*

Sanda Opreș

In spital

Privind la Christ de-asupra patului

*Privesc spre Tine, Christ, cum stai pe cruce
Și pentru noi crezând — Te sacrifici.
O, toți suntem în fața Ta pitici,
Al Bunătății și-al Iubirii beliduce! . . .*

*Cum capul pleci, cu sfântă resemnare,
După-ce buza-Ți: „Iartă-i“, s'a rugat,
„Că nu știu ei martiriul ce mi-au dat“! —
Mă prinde 'n brațe-o crudă 'ngrijorare :*

*De ai păși, Christ, iarăși între noi,
Din nou samsarii cruzi Te-ar pironi?
Sau Te-ar scuti de-obidă și noroi?*

*O, îmi rânjește-un duh spurcat la spate:
„Și azi de zeci de ori L-ar răstigni!“
Și-aud, cu hohot, glume desfrânate. . .*

Cluj, 1 Decembrie 1932.

Horia Petra-Petrescu

ADA NEGRI

Sonet

*Tu mă întrebi de ce nu mai cânt iarăși,
Tu care tremurai de drag la versu-mi
Ce clocotea în valuri de iubire,
În strigăt de plăcere și'n plânset larg.*

*E drept că nu mai cânt. Ascult. Un zeu,
De când trec iubitoare lângă tine,
Grăiește 'n mine și 'ntr'un farmec intim
Zâmbesc. E viața: par'că-i o uitare.*

*Cobor privirea și tac ostenită,
Așa cum gîla tace ațipită
În miez de zi, când zarea pare'n flăcări.*

*Prea sunt de foc săruturile tale
Și prea ceri mulți fiori ființei mele:
Ce dulce vis să mori de-atâta dragoste...*

*In limba română de
Pimen Constantinescu*

ADA NEGRI

Sfârșit

*Se scutură 'n tăcere, singuratic,
În vas de sticlă, albul trandafir,
Nebănuind că moare și că eu
Îl văd murind. Cad una câte una
Petalele: întregi, imaculate;
Ușor se-așează una lângă alta
Și stau: atente, poate vre-o minune
Le-o ridica și le-o reda, vii încă
Și încă albe, crengii despuiate.
Așa-mi simt zilele vieții mele
Cum cad pe inimă, întregi, și inima-mi
Ar vrea, deși nu poate, — să le 'mbine
În proaspăt trandafir, pe-un trunchiu mai nalt.*

*Fine din vol. Il dono.
Milano, Mondadori, 1936.*

*In forma originalului de
Pimen Constantinescu*

Prietene,

Lui I. S.

*Prietene, cărările de-odinioară
In clipe de tăceri te înfioară...
Cu gândul dai atunci ocol
Prin satul profilat pe culmi, domol.*

*Și cum e liniște și-amurgul țese,
Petreci convoi de împărați și 'mpărătese...
Te vezi copil, pe la cules de lăcrămioare,
Prin văile cu șopot de isvoare.*

*Prin crânguri înverzite gânduri paști
Și din noianul vremii te renaști...
Iar slova veche din abecedar
Îți amintește-un basm trecut și rar.*

*Desprins din lumea legii minunate,
Nădejtile ți le simțezi furate
Când te revezi pe căi bătute-atunci —
Copil, strângând bujorii de pe lunci.*

— — — — —
*Prietene, de mult ne-am îngropat
In liniștea și cântecul de sat...
De-aceea astăzi ne 'nfioară
Cărările de-odinioară.*

Chișinău, Mai 1934.

Gheorghe Banu

Din stânga și din dreapta

69

Pe fostul episcop al Clujului, P. S. S. Nic. Ivan, l-am cunoscut de când era învățător în Săliștea-Sibiului, unde i-am fost și eu elev în cl. II., în anul 1882/83. Ne luase dela Ion Moga — care după ce ne disciplină și învață scrisul și cititul în cl. I., trecu ca preot în comuna Rod — și ne predase, pentru cl. III., lui Nicolae Neamțu, cu care urmarăm și cl. IV.

Învățători de moda veche, în haine țărănești, nu mai rămăseseră pe atunci decât doi, restul, în afară de bătrânul director Mihail Stoica, erau acum tot absolvenți de teologie, cu câte opt clase de liceu. Așa erau Nic. Ivan, Nic. Neamțu ¹⁾, Nic. Borzea ²⁾ Romul Mircea ³⁾, Aron Gogonea ⁴⁾. Nu mai era a doua școală primară în Ardeal cu astfel de corp didactic. O adevărată pepinieră de preoți și protopopi. Absolvenții de teologie erau fericiți dacă, până să poată îmbrăca reverenda, ajungeau aci învățători. Ne și uitam cu mult respect la ei. Iar comuna era mândră că-i are, deși nu erau uși de biserică. Ce vreți? Erau doar tineri și tinerețele își au și ele drepturile lor. Oameni de ispravă în școală — și vrednicia lor o dovedesc atâți bărbați de seamă ieșiți din mâinile lor — nu-i întreceau alții nici când era vorba de petrecere.

Par'că-l văd azi la „jocul“ flăcăilor țărani — căci în Săliște nădrăgarii joacă de-avalma cu ciorecarii — pe Romul Mircea de-o pildă, înalt, svelt, oacheș, cu fața încadrată într'o barbă scurtă, de funingine, cu căciula pe-o ureche, făcând prisnele din sprâncenatele satului. Mi-aduc aminte că într'o Duminecă de vară,

Notă. Strângerea amintirilor înseilate în aceste pagini și legate de răposatul ierarh Nicolae Ivan, se datoresc apelului prietenului Dr. Ion Mateiu de a-i trimite ceva pentru volumul omagial închinat amintirii vrednicului episcop de la Cluj. Neavând norocul să trăesc în apropierea lui — în afară de un an ca elev de școală primară — amintirile mele sunt puține. Pentru alții poate și lipsite de interes. Pentru mine însă, scumpe. De aceea, cititorii mei îmi vor îngădui, cred, să-i închin lui de astă-dată aceste pagini.

1) Ajuns și diacon, dar mort tânăr, înainte de-a ajunge preot.

2) Azi protopopul ortodox al Făgărașului.

3) Mort, fost protopop ortodox al Mediașului.

4) Mort, fost preot în Poiana-Mărului (jud. Brașov), comuna lui de naștere.

rupsesse o pereche de pantofi noi, de lac, înflorind cu svâcnituri de călușar un joc voinicesc, cu bâta, „ca pe Câmpie“. Și tot atât de viu îl văd lângă el pe Aron Gogonea, cu simpatia lui, dar — spre deosebire de colegul său — sfios ca o fată mare, vorbind doar din ochii vecinic zâmbitori, cu fața, dealtfel întotdeauna palidă, înflorită, ori de câte ori intra'n joc, de doi trandafiri care-l prindeau așa de bine și-l făceau atât de simpatic.

Amintesc acestea, mai mult ca să pot adăuga, ca un contrast, că pe Nicolae Ivan eu nu l-am văzut niciodată jucând la horă. Nici chiuind sau cântând în jurul meselor de veselie la care întârzia și el cu prietenii și colegii lui, — nu l-am auzit, deși ghemuit în câte-un colț al camerei vecine celei în care-și petreceau ei în localul Casinei, care era în casele părinților mei — unde se făceau de obicei chefurile — am fost martor la multe din „heraus“-urile lor (așa le ziceau ei). Spre nenorocirea mea. Căci tocmai împrejurarea aceasta — curiozitatea de-a vedea cum își petrec dascălii mei — mă fura somnului, perfecționându-mi invențiozitatea de-a mă sustrage atenției părinților, dar și celei a chefultorilor. Inșă vorba veche : ulciorul merge la izvor până odată...

Intr'o noapte, când iarăși erau toți în păr, în jurul mesei încărcate cu „părechi“, îl pune Nichipercea — căci cine altul putea să-i șoptească taina mea ? — pe învățătorul Nicolae Ivan să intre în camera în care mă găsiam eu și care de altfel avea ușa deschisă spre camera lor. Când l-am văzut, a 'nceput inima să-mi bată toaca în timpanele urechilor. Dascălul meu inșă, se făcu că nu mă vede, deși eu am simțit cum i-a lunecat coada ochiului spre fața mea de gălbenuș de ou.

Cum am dormit în noaptea aceea, mai bine alt zis în restul nopții aceleia, nu mă mai întrebați.

Pentru a doua zi aveam de memorizat o poezie. O învățasem de cu zi, iar dupăce am pus capul pe pernă, toată noaptea, ca și dimineața în drum spre școală, numai frânturi de poezie îmi bolborosiau prin capul tehui. Știam că are să mă interogheze și voiam s'o spun „ca pe apă“.

Și nu m'am înșelat. Abia a intrat în clasă și coada ochiului i se și agăță de banca întâia, în care steteam eu. Iar cât timp s'a spus rugăciunea, argintul viu al pupilelor lui se opria - nu se opria asupra celorlalți, — eu inșă îl simțiam cum pătrunde în

măruntaele mele. Abia aşteptam să aud : „In numele Tatălui şi-al Fiului şi-al Sfântului Duh“ şi să facem cruce punând punct rugăciunii, ca să se isprăvească odată starea sufletească de nesuferit în care mă găsiam.

Poc, poc !... simt de-odată ca două lovituri în moalele capului. Învăţătorul îmi despică numele în două silabe. Cincizeci de perechi de ochi se repeziră spre mine nedumeriţi : ştiu ori nu ştiu lecţia ? Trebuie că eram foarte schimbat la faţă, c'am văzut feţele îngrijorate ale prietenilor.

— Ce-aţi avut pe astăzi ? — aud întrebarea de pe catedră.

— Poezia pe de rost, — răspund eu cu gura de jumătate.

— S'o auzim.

Incepui a torăi. Dar abia îmi uşurasem memoria de două strofe şi... hodâlc ! Par'c'a dat cineva cu buretele peste scrisoarea din cap. Încrējiri de frunte, mutarea greutăţii trupului de pe-un picior pe celălalt, opintiri de memorie, exteriorizate în contractarea şi încruntarea feţei... — toate 'nzadar. Izvorul ştiinţei intrase în nisipurile Saharei.

Ivan, care altă-dată te ajuta, — amuţise şi'mpietrise. Numai neastămpărul argintului viu din pupilele ochilor micşoraţi trădau viaţă şi intenţii îngrijorătoare, căci după o pauză de vre-o două minute — un veac pentru mine ! — privirea i se lipi de un obiect de pe catedră şi buza-i inferioară căută, nervoasă, mustaţa dreaptă s'o tragă spre sine.

— N'ai învăţat ! — mă pocni apoi, sever, drept între sprâncene, sentinţa inapelabilă.

Eu, ştiind că orice scuză aş invoca ar fi de prisos, m'am lăsat în voia sorţii, ne mai încercând un gândăvit măcar.

— Ian întinde palma ! — l-auzii apoi, în vreme ce nuiăua de pe catedră se ridică, curioasă, să-şi vadă muşteriu.

Nici să se fi năruit tavanul pe mine !... Eram al doilea'n clasă. Nu se mai întâmplase nici odată să nu ştiu lecţia. Şi-acum, fiindcă nu-mi venia'n minte un vers, să fiu expus la această ruşine ?

Simt par'că şi azi încordarea dârză a braţelor, arsura din palmi şi oboseala fălcilor pe urma încleştării — să le fărâm nu alta ! — a măselelor.

— Altă dată să te culci la vreme! — îl scăpă apoi gura când m'a *mărşăluit* la loc. Atunci abia, mi-am dat seama că bătaia nu mi s'a administrat pentru neştiinţa poeziei.

A fost prima şi ultima corecţiune corporală primită în viaţa mea. Şi nu mi-a prins rău. M'am convins mai târziu, din toată afecţiunea pe care o avea pentru mine, că corecţiunea ce mi-a aplicat a fost dictată numai de grija educatorului de a nu mă vedea alunecând de pe calea pe care doria să mă vadă înaintând.

Tot din vremea aceasta, îmi mai amintesc de o ispravă a lui şi a colegilor săi, care a rămas multă vreme sămânţă de aluzii menite să învioreze atmosfera din Casină, spre marea enervare şi amărăciune a unui coleg al lor, a preotului Ioan Popa, care era şi învăţător. Auzisem de ea tot în Casină.

S'a întâmplat anume, că întârziind odată de la oră, să-l vadă pe Popa Ion (aşa i se zicea) coborînd din podul şcoalei. Altă dată l-a văzut urcând. Şi, lucru curios, întotdeauna după intrarea la lecţii a celorlalţi. Bănuind că urcuşurile şi coborişurile care se repetară, nu se fac nici de dragul clopoşelului din pod, nici de dragul liliecilor de-acolo, a comunicat cazul colegilor. Hotărîrea de-a fi pândit, s'a şi executat încă a doua zi. Unul din ei s'a instalat, încă din vreme, într'un ungher al podului, după nişte grinzi, aşteptând cu o curiozitate femeiască deslegarea tainei ascensiunilor dese şi suspecte ale Popii Ion. Şi „richtig“, după ce intrară toţi băieţii în clase şi o porniră şi dascălii din cancelarie, Popa Ion, trecând pe la closet, ca să nu bată la ochi rămânerea lui în urmă, urcă repede scările podului şi după ce scormoni cu ochii cuprinsul, spre a se încredinţa că n'are martori, scoase ceva din buzunar şi oprindu-se la îmbucătura unor grinzi, dosi cu grije acel ceva într'o 'nvăliitoare ascunsă acolo. Apoi, mai aruncând odată ochii jur-împrejur, coborî tiptil şi intră în clasă.

Ion Moga — căci pare-mi-se el fusese trimis de Ivan—Mircea & Co. să spioneze taina colegului lor, — după ce auzi închizându-se uşa şi după ce încetă şi olălăiala din clasă — semn c'a intrat stăpânul în ea — se ridică din ascunzişu-i şi desmorţindu-şi mai întâi ciolanele, în vârful degetelor picioarelor, cu bucuria unui copil ştrengar care găbueşte pasărea pe ouă, se îndreptă spre locul cu pachetulul cald încă de mângăierea mânilor nu îndeajuns de precautului părinte.

Când a desfăcut pachetul, ce să-i vadă ochii?... Bani. Prea mult nu s'a mirat descoperitorul, fiindcă și-a explicat îndată ro-stul și pricina ascunderii lor. Anume, Popa Ion avea slăbiciunea celor 32 de foițe. Preoteasa, cunoscându-i această meteahnă, îi sechestra banii îndată ce-i încasa părintele.

Și bietul om, văzându-se mereu „flusuit“, ca să-și poată permite totuși câte-o „partidă“ sau câte-un „heraus“ cu ceilalți tovarăși de dăscălie, luase obiceiul să ascundă o parte a banilor pe care-i primia pentru diferitele servicii făcute parohienilor.

După sfârșitul lecțiilor, sfat. Rezultatul sfatului: în proxima Sâmbătă o masă boierească stropită cu sângele Domnului. Dar nu în Săliște, ci în comuna învecinată, în Săcel, unde mai fu-seseră ei se vede și unde descoperiseră o bucătărie bună și-un vin și mai bun.

A treia zi după consumarea programului, iată că poșta, împreună cu ziarele aduce și-un pachet. Destinatarul, Popa Ion și adresa: la Casină. Toată lumea intrigată. „Ce-o fi oare în pachet? Și cum de e trimis pe adresa Casinei? Hm... Da steckt etwas.“

Pentru toți cei de față era însă limpede o chestiune: în pachet trebuie să fie ceva ce nu trebuie să vadă preoteasa. Altfel, se trimitea pachetul la domiciliul adresatului. Cei mai inventioși în combinații erau chiar colegii lui învățători: Ivan, Moga și ceilalți. Și cum nu sosise încă părintele, pachetul trecea din mână'n mână, făcând fiecare pe ghicitorul în vreme ce-l pipăia și-l cântăria în palmă.

Dupăce și-a dat fiecare contribuția la ghicit, iată că so-sește, cu hainele șifonate ca întotdeauna, și stăpânul pachetului. Și n'apucă să-și pună pălăria 'n cuiu și bastonul după ușe, că și'n-cepură tachinările, așa cu nepusă masă:

— Aaaa..., bravo părințele. Păi d'ăia ne erai?... Cu *mustre* de catifea, de mătăsuri?....

— Ce *mustre*? Ce mătăsuri? — părintele, privind nedumerit în jur.

— Păi uite-aici. (Simțiseră cu toții din pipăit că obiectul din pachet e moale, nu tare).

Pe fața părintelui începu să se 'ngâne nedumerirea cu ne-liniștea, neștiind să-și explice originea pachetului.

— Nu știu de ce nu mi se trimite acasă, dacă cineva are de trimis ceva?! — irupe apoi enervat.

— Păi tocmai asta-i semnificativ, părințele! Acasă ar putea încăpea pe mâna preotesei, și-atunci...

— Atunci să vezi *obâncitură**) de haină! — îl ia 'n furculiță un blăstemat, streșinindu-și gura cu palma.

— De haină ca de haină; să nu fie de barbă!.. — altul, la urechea vecinului.

Părintele ar fi vârit bucuros pachetul în buzunar, ca să pună capăt tachinărilor. Dar era chip? Trebuia să-l desfacă. Incepu deci a desface învălișurile. Nu s'arăta însă nimic. Hârtie de gazetă peste hârtie de gazetă.

— Te pomenești că nu-i nimic în el. O bătaie de joc din partea cuiva, — opinează unul dela o vreme.

— Ce să nu fie?!... Nu vezi c'a'nceput să se păteze hârtia? — altul.

Și'n adevăr, pe nu mai știu al câtelea învăliș se iviră pete de grăsime.

Părintele, pierzându-și răbdarea, nu mai desfăcea, acum sfârtica hârtia: hârș!... hârș!...

Toate capetele s'adunară ciotcă de-asupra „tainei“. Chiar ale colegilor săi: Ivan, Moga, etc. din a căror atitudine și din felul cum își trăgeau cu ochiul, puteai bănui însă că pentru ei conținutul pachetului nu e un secret.

În fine, de sub ultimul învăliș, unsuros de-a-binelea, ce credeți c'a ieșit la iveală? Vr'un inel, vr'o pereche de cercei, vr'un ac scump de cravată, după cum te-ai fi așteptat după atâta grijulie împachetare?... Aș!... O clătită. O *mizerabilă de clătită sleită*. Și pe ea, un bilet pe care scria, fără nici o iscălitură:

„Mâncă și tu, frate Ioane, ca dintr'al tău, că noi, slavă Domnului!... Dumnezeu să-ți ție bunul obicei al economiilor.“

Părintele, înțelegeți și dvoastră, n'a prea avut chef de înfulcate, dar nici de a mai rămânea în bătaia săgeților celor care se spărgeau de răs. Bolborosind, el știe ce, a pus mâna pe pălărie și glonț în podul școlai. Acolo, în cuibul știut al bănișorilor lui, strânși numai el știe cum, un alt bilet, pe care scria:

*) Șifonare, boțire.

„Ne-am gândit că-i păcat de D-zeu să ajungă acești bănișori pe mâna vr'unui derbedeu; de aceea, i-am întrebuințat spre sănătatea proprietarului lor necunoscut și spre lauda spiritului său de economie. Vivat!“

O bună bucată de vreme părintele Ion n'a mai îndrăsnit să dea pe la Casină. Și, bănuși de sigur și dvoastră, că și „Wertheimkassa“ și-a mutat-o din podul școalei.

În anul următor (1884), plecând dascălul meu la Aiud, ca duhovnic al penitenciarului de stat și catihet al elevilor ortodocși de la liceul din acel oraș, și de-acolo apoi protopop la Alba-Iulia, mulți ani nu l-am mai văzut. Abia după ce reveni la Sibiu, în calitate de „asesor consistorial“, va să zică după anul 1897, l-am mai reîntâlnit, când în Săliște — vara în vacanță — când în Sibiu. Amintesc, fiind semnificativ, că preotul din Rod Ion Moga, fostul lui coleg de dascălie din Săliște, nu-i spunea când da ochi cu el decât „mitropolitul Mărginimii“. A și fost întotdeauna un mare ocrotitor al Mărginenilor. De aceea, nu e de mirare că moartea lui a lăsat aci unanime și în adevăr sincere regrete.

Despre anii lui petrecuți în Sibiu, vor scrie cei care au venit cu el acolo. Eu îl întâlneau rar. Din an în an. Și și atunci, pentru câteva momente doar.

Cu prilejul unei astfel de întâlniri, ca să mai poată schimba o vorbă-două cu mine și să nu-mi răpească nici mie timpul de la treburi, m'a însoțit dealungul străzii Cislădiei. Mergea tacticos, cu pălăria mai mult pe ochi, dar în pupile tot cu argintul viu al dascălului de pe vremuri din Săliște, sfredelind par'că pe fiecare trecător și foarte atent, nu cumva să nu răspundă la vre-un salut. După un salut și resalut, întreb eu, curios:

— Cine-i domnul care-a trecut?

— Nu-l cunoști?

— Nu.

— E casierul consistorului, Lucaș, căpitan pensionar. Să-ți spui ce-a pățit nu de mult. Se 'nființase la casierie un teolog. Avea să achite ceva.

— Cum te chiamă? — îl întreabă Lucaș.

— Ierofteiu Viscrean.

— Cum ?

— *Ierofteiu Viscrean !* — răspunde teologul, mai tărișor, în credința că Lucuța aude greu.

— Da ăsta ce nume-o mai fi ? Nu ți-au găsit altul mai frumos ?

Lui Ierofteiu îi sări țandăra.

— În tot cazul e mult mai frumos, domnule casier, decât (și aci lungi mutra par'că a îngânat) *Pan-ta-le-on*,¹⁾ — îi replică, prompt, teologul.

— Și ?... — eu, repede, către părintele asesor.

— Și i-a dat afară din birou pe Ierofteiu, pe motiv de obraznicie, reclamându-l și direcțiunii seminarului.

— Și direcțiunea ? — iarăși eu.

— A comunicat cazul corpului profesoral.

— Și acesta ?...

— ăsta a răs una bună. Dar de când cu pățania cu Ierofteiu, a devenit mai precaut Pantaleon. Și-a mai strunit băierile gurii, — încheie Ivan, par'că satisfăcut.

Isbucnind războiul, care a împrăștiat în largul lumii și pe cei mai apropiați unii de alții, iarăși nu l-am mai văzut câți-va ani. În 1919 însă, reîntors acasă după calvarul anilor de foc și sânge, cel dintâi om pe care l-am vizitat trecând prin Sibiu a fost răposatul ierarh de mai târziu Nicolae Ivan.

Aveam de îndeplinit o datorie de recunoștință față de el : să-i mulțumesc pentru marele serviciu pe care mi-l făcuse. Anume, refugiat în Basarabia, ne mai știind nimic de ce-i de-acasă, nici ei despre mine, tot pândiam prilejul binevenit să le pot da de știre că sunt în viață, — fără să-i expun însă primejdiei de-a fi bănuți că țin contact cu „trădătorul“ de mine. Și iată că ntr'o bună zi din luna Septembrie 1918, mă 'ntreabă prietenul Ion Mateiu : — „Nu vrei să trimiți vreo veste celor de-acasă ?“

— „Cum să nu vreau, dar pe ce cale ? Că n'aș vrea să-i vâr în bucluc.“ — „Scrie ce vrei să le comunic și dă-mi scrisoarea mie. Mâne plec la Tighina, unde ne așteaptă — că nu

1) Era numele de botez al lui Lucuța [în loc de: Pantelimon].

mă duc singur — Drul Vasile Pașca, medic locotenent în armata austro-ungară. El vine din Tirasopol și încurând pleacă în concediu în Ardeal¹⁾

M'am repezit acasă, am scris scrisoarea, cu multă precauțiune în stilizarea ei, ca, chiar dacă ar pune cineva mâna pe ea, să nu știe nici de la cine e, nici cui e adresată. N'am iscălit-o, nici adresă pe plic n'am pus, rugându-l, prin amicul Mateiu, pe Drul Pașca, s'o dea asesorului Ivan din Sibiu și să-i spună verbal că e de la mine, pentru fratele meu.

Vă puteți închipui ce mare mi-a fost bucuria când, în 1919, căutând pe asesorul Ivan, care m'a îmbrățișat cu lacrimi în ochi, mi-a spus că a primit scrisoarea și, ca să evite orice primejdie, a trimis vorbă fratelui meu să vină la el la Sibiu, unde, retrași într'o cameră dosnică, au cetit împreună scrisoarea, pe care apoi au dat-o pradă focului.

La această întâlnire mi-am dat mai bine seama cât ținea acest suflet de om la mine.

Urmează iarăși câțiva ani, în care cărările vieții nu ni s'au întâlnit. Abia în 1932 l-am mai revăzut odată, pentru ultima oară, în Cluj, la reședința sa, unde, deși era suferind, m'a invitat să stau la el. Văzându-l însă bolnav, m'am scuzat pentru atunci, promițându-i că mă voiu folosi de invitație și de binevoitoarea-i ospitalitate în altă ocaziune. Care, însă, ne mai având drumuri la Cluj, n'a mai urmat.

De comunicat însă, am comunicat unul cu altul, dar în scris, și înainte și după ultima întâlnire.

Păstrez cu evlavie și acum mai ales epistola pe care mi-a scris-o după apariția schiței „Babu Mitiu“, publicată în nr. 1 din anul 1930 al „Țării Bârsei“.

O dau acl, fiindcă e bine să ia cunoștință de conținutul ei și alții.

„Am cetit și răscetit pe *Babu Mitiu* de Crăciun — și te felicit, pentru modul cum înțelegi să combați așezarea străinilor în orașelul tău natal, — și în grădina cea mai aleasă a neamului nostru. — Mă îngrozesc, când văd pe cei de azi pitici și mititei,

¹⁾ Dr-ul V. Pașca azi e directorul spitalului de stat din Huedin, jud. Cluj.

dar cu cilindre la zile mari pe cap — în loc de a-și pune cenușe. Ce era odată în Săliștea noastră?

La adunarea de constituire a „Cassei de păstrare“ 85 țerani chipeși și îmbrăcați bine, au subscris capitalul inițial în o zi, — au plătit tot în o zi — și noi cei câțiva domnișori de pe atunci, 10—15, abia am putut face rost de câte o parte fundamentală.*) Unde sunt cei 85 frunțași?! Ei în pământ — următorii lor cu bățul pribegiei prin alte țări și săraci lipiți pământului.

Aceiași manifestație la inaugurarea Casinei — peste 80 țerani membri, — tot asemenea la înființarea Reuniunii de pompieri — toată tinerimea în costum de pompieri — cu ciocane legate cu curele noi de lac la brâu — erau ca o armată disciplinată și bogat ajustată. — Următorii — în adevăr ți se umezesc ochii de jale și durere. Cassa de păstrare nimicită, societățile trag de moarte, iar membrii Reuniunii de cântări și mai ales membrele: palide, fără pic de viață — ca și cum ar fi alimentate ca pe tâmp de foamete. — Au fost la Cluj — la sărbătorile Ligei Culturale; au fost la reședința noastră, le-am dat și eu un mic ajutoriu de drum 5000 lei, dar am rămas uluit de starea trupezască debilitată în care i-am văzut.

Regenerarea trebuie începută la fața locului — și articolul din *Țara Bârsei* scos în 1000 exemplare și trimis în toată casa. Spesele tiparului le plătește îndureratul

28 Dec. 1929.

Episcop Nicolae Ivan
al Clujului

Sunt rânduri care mă măgulesc, dar care sunt și o caldă mărturisire de marea lui dragoste pentru comuna al cărui învățător a fost și pe care n'o putea uita, cu toate nouăle legături și cu toate multiplele preocupări și îndatoriri pe care i le impunea la Cluj înalta sa funcțiune.

Era o dragoste dezinteresată, căreia i-a rămas credincios până la moarte și care onora atât de mult pe cei învăluiți în ea, între care se socotia și fostul și recunoscătorul său elev

S. Tamba

*) O acțiune.

Pagina de umor și satiră

*Doi indivizi, în șoaptă,
lângă o femeie moartă*

— Poți să spui tu ce vei vrea,
Nu e chip să fie ea!
Doar am cunoscut-o vie
Pe Adèl din Orăștie, —
Spunea Marcel Pintilie.
Era c'o palmă mai naltă
— Tocurile mult de saltă.
— Era blondă, nu șatèn.
— Operă de oxigen.
— Față, buze, roșii - fragă.
— Ale spițeriei, dragă.
— N'avea pe obraz pistrui.
— Cu cozmética te pui?
— Nici în fălci adâncituri.
— Adausul unei danturi.
Cunoștința ta, Marcel,
Lămuria Nasta Georgel,
Era masca lui Adèl.
Căci Adèl din Orăștie
Asta-i, de pe năsălie...
— Cum? Ingerii ce-i adorăm
În lumea asta pământească
Aștia-s?... Bască... mască...
— „...Și damască...“

Epigramă

Unui poet cu „poză“ la volum.

Mă întrebi de-s versuri proaste
În al matala volum;
Nu merită relevate
În revistă nicidecum?

Răspund:

Cheltuit în admirarea
Poeziei strânsă'n poză,
Ce te miri că nu mai este
Interes și pentru proză!?

N. Hurlup

Dări de seamă

Cărți și broșuri :

Istoria literaturii românești contemporane, vol. II. de N. Iorga.

Literatura mai nouă prezintă pentru d-l Iorga însemnătatea „căutării fondului“, a conturării unui ideal, care, „trecând prin umanitarismul socialist, va da expresie conștientă sufletului național, rămânând apoi în luptă cu un modernism capricios“.

Deaceea d-sa va face să treacă pe primul plan lupta ideologică, arătând astfel mai limpede, prin grupările diferitelor reviste, dezvoltarea literaturii. Directivele deosebite le va explica prin personalitatea conducătorilor și prin înlănțuirea curenților de idei, mergând adesea până la stările de fapt care le condiționează, iar paralel, pentru fiecare curent sau perioadă, va înfățișa apoi și apariția sau evoluția scriitorilor, păstrând astfel în expunere ceva din dinamismul vieții literare.

D-sa caracterizează mai întâiu revistele conduse de Gherea, Macedonski și Hașdeu și urmărește apoi intensificarea sentimentului național, în forma energiei ardelenesti, într'o altă serie de reviste, ca și în scrierile istorice, care pregătesc marea mișcare literară a „Sămănătorului“, având ca ideal „realizările integrale și originale ale neamului întreg“ și folosind, „în formele cele mai înalte ale culturii vremii“, expresivitatea națională a clasei țărănești. Și, dacă direcția țărănistă fusese dată și de G. Coșbuc, d-l Iorga revendică pentru d-sa „trezirea spiritului viu al trecutului și subordonarea politiceii față de cultura națională“.

Lărgirea și conturarea spiritului național le urmărește apoi în marea comemorare a lui Ștefan cel Mare, cu o largă participare a scriitorilor, în serbările jubulare ale „Asociației“ dela Sibiu sau ale lui Carol I, în opera „Neamul Românesc în Ardeal și Ungaria“, în „Lupta pentru limba românească“, în schimbarea în sens național a preocupărilor femeilor române din societatea înaltă, ca și în revistele și scrierile din Regat sau dela Buda-Pesta, din Maramureș, Basarabia, Bucovina și din Macedonia.

Înfățișează apoi revistele de opoziție ale d-lor Arghezi, M. G. Holban, O. Densușianu, ale lui Chendi și ale d-lor I. Găvănescu și V. Moldovanu, ca să se oprească mai mult asupra revistei poporaniste „Viața Românească“, pe care o apreciază pentru recenzii, pentru știrile dela României neliberi și pentru „verva impresionantă“ a lui G. Ibrăileanu.

Menționează apoi alte câteva reviste, ca și trecerea „Sămănătorului“ și a „Convorbirilor Literare“ sub alte direcții.

Literatura din acest timp o vede d-l Iorga supusă unei influențe franceze mai intense, datorită mai ales unui nou contact

Contra modernismului arată lupta, fără consecvență, a „Vieții Românești“ și pe cea hotărâtă din „Neamul Românesc Literar“, dar nu constată că s'ar realiza o unitate de direcție, căci unele reviste înclină spre simbolism, altele sunt fără orientare sau numai ostile războiului, sau dau doctrină și istorie, ori urmează linia „sămănătoristă“, ca „Drum Drept“, care va fi condusă de d-l Iorga.

Influența războiului asupra literaturii o socotește bună, dar trecătoare și o explică prin agitarea „idealului național“ și prin cunoașterea, în tranșee, a suferinței, care a urmat.

Amintește rolul cel mare al celor două ziare care apăreau atunci la Iași, mutarea unor reviste acolo, reapariția, cu vechea direcție, a celor locale, și apoi trece la înfățișarea revistelor din București, din Ardeal, Bucovina și Basarabia, arătând că la „Sburătorul“ se vede ambiția revizuirilor, dar și nota „Sămănătorului“. Apreciază rolul „Gândirii“, de a concentra multe talente, relevază, la reapariția „Flacării“, pătrunderea criticii și, în multe altele, energia oltenească, manifestată ca sfidare inovatoare, ca luptă contra tendințelor dela „Gândirea“, ori ca bogăție neobișnuită a cronicei.

Față de „fierberea“ atâtor direcții, arată îndrumările venite dela dd. Iorga și D. Tomescu, dela Al. Vlahuță în versuri, dela A. Metroniu și Macedonski însuș, dela dd. I. Petrovici, N. Crainic, Eugen Pohonțiu și Const. I. Emilian în „Anarhismul poetic“.

Dar modernismul pare să fi biruit și explicația acestei „devieri“ o găsește d-l Iorga în preponderența Bucureștilor, cu streini neasimilabili și într'un fel de „conspirație a presei, a politicei și snobismului“. D-sa observă însă și „semnele de îndreptare“ — în protestele care vin chiar din rândurile acestor scriitori, ca și în „urmarea în adânc, de atâția alții, a liniei drepte“.

Prezintarea și aparte a scriitorilor, foarte numeroși, o face d-l Iorga în strălucite caracterizări, evitând repețirile prin schimbarea punctului de vedere, prin varietatea stilului și marea bogăție a limbii întrebuințate.

La marii scriitori surprinde timpul scăderii avântului inițial, ca la Coșbuc și alții, sau arată impresionanta lui menținere, ca la Slavici și Duiliu Zamfirescu, ori canalizarea în alte domenii, ca la d-l Goga. La alții pune în relief discordanța dintre puterea de construcție și sărăcia formei, ca la d-l Rebreanu, ori marea evoluție a talentului, ca la d-l Sadoveanu, cu largi concesii făcute

curentelor la modă. Pe prozatori îi prețuește, cu dreptate, nu numai după analiza sufletească, ci și după realitatea mediului redat, ca pe d-l I. Agârbiceanu, după „materialul totdeauna nou“, ca pe d-l Cezar Petrescu, ca și după sensul moral, „luminând din năuntru“, ca pe d-l Al. Lascarov-Moldovanu, pentru a constata o turburare de echilibru în talentul prozatorilor moderniști. cu Parisul.

Poeți de mare puritate și avânt al cugetării, ca G. Vâlsan, sunt impuși din nou acelora care ar vrea să-i ignoreze pentru că nu încap în formula curentă.

D-l Iorga recunoaște subiectele variate și tehnica superioară a noilor poeți, dar condamnă „lipsa de coerență și de sinceritate“. Astfel, atâția din poezii noi sunt puși în evidență cu mare interes pentru tot ce este simțire adevărată și artă în realizare, osebînd cu grije amestecul în care se complac, ca la dd. Blaga, I. Barbu, Marcel Romanescu ori Radu Gyr.

Adesea o poezie sau două sunt de ajuns pentru o recunoaștere entuziastă, ca a lui V. Vrânceanu sau a poetului evreu Dominic.

Aceeași pătrundere și obiectivitate o arată d-sa și în prezentarea ideologilor, militanți pentru impunerea curentelor a căror îndreptățire nu o recunoaște. Dar aceasta nu însemnează că ceva din sgomotul factice, creat în jurul unor scriitori în vremea noastră, a putut pătrunde în această operă de restabilire a bunului gust.

Lucrarea d-lui Iorga, cu colorata și adâncă judecare a celor mai alese și mai recente manifestări ale sufletului românesc, asupra căruia personalitatea d-sale a avut, într'un fel sau altul, o așa de largă înrăurire, este o operă de limpezire, care impune.

O citești cu un viu interes și pentru că simți în ea generoasa vibrație prin care autorul a pătruns mentalități, tehnică și atitudini foarte felurite, dar și pentru că observi hotărîrea delimitării a ceea ce este permanent și organic — de ceea ce este capriciu sau întâmplare. Iar siguranța criteriilor nu-ți pare că isvorăște la d-sa din principii abstracte, capabile și ele de o surprinzătoare flexibilitate, când nu rămân într'o rigiditate străină de materialul pe care pretind a-l domina, ci din aceeași intuiție, rezumatoare a unei imense experiențe sufletești.

Așa îți explici, adăogînd și însușirile de formă, de ce, citind această operă, trăești din nou viața noastră literară și de ce orientările în scrierile acestea ți le apropii ca bunuri sufletești statornice.

At. C. Bălăcescu

*

„Icoane de Lumină“, versuri de *Petru Stati*. Ed. Revistei „Cuget Moldovenesc“ de sub conducerea d-lui M. I. Văluță.

Moldova de dincolo de Prut — frumoasa și atât de încercata Basarabie — ne dăruiește un volum de poezii, modest subliniate „versuri“, în titlul așa de sugestiv și așa de adecuat cuprinsului: „Icoane de Lumină“: este volumul poetului basarabean, Petru Stati, profesor în Bălți.

Un volum de poezii întotdeauna este un praznic sufletesc din partea celui care îl trimite în lume: o comoară de gânduri și de simțăminte, călitate la căldura inimii, adunate nestimată cu nestimată dealungul vremii în tainițele sufletului. Acesta este volumul lui Petru Stati.

Poetul își dă seama de asprul destin al versurilor, strânse în volum: cum au ieșit din mâna poetului, așa rămân; cu cece cuprind în ele și în vestmântul, în care sunt turnate, așa își vor împlini rostul lor pe lume. Ne-o spune el în „*Primul Imn*“:

Nelămuritul cânt al vieții mele
Desvâluit în stihuri pentru oameni
Te las de-acum fiorul să ți-l sameni
În sborul tău spre veșnicele stele.

Volumul cuprinde trei părți: „Strofe pentru cântecele mele“; „Mărturisiri“ și „Gânduri și Priveliști“: o împărțire care corespunde de minune temelor tratate de poet. În „cântecele mele“ sunt dăruiri ale unei tinereți înmiresmate, cu avânturile ei spre mai înalt, cu visurile ei, cu rătăcirile ei: o privire îndărăt la cei cincisprezece ani de încercări poetice, când tânărul licean, într'un catastih cu scoarțe groase, ca V. Hugo altădată, își punea la probă talentul. Apoi

În fiecare an
Adun câte-un mănunchiu de cânturi noi
Și țeș sclipiri
Din umbre moi
Din raze 'ntârziate ce pogoară
În adâncimi de codru, ca o scară. (Transfigurări).

Partea centrală a volumului, care însumează și cel mai mare număr de poezii, o formează „Mărturisiri“, în care dragostea poetului, — o dragoste plină de frăgezime, cu zâmbete și cu su-râsuri, cu despărțiri duioase și cu întoarceri grăbite, cu tristeți învăluitoare și cu resemnări sublime — este cântată pas cu pas. Ceva din dragostea lui Eminescu, cu așteptările și revederile pline de bucurie, retrăește în dragostea lui Petru Stati; până și idealizarea chipului de femeie:

A mea e candida înfiorare
Și tot isvodul luminos, din care
Și-a făurit sublima ei găteală.
Și dacă uneori n'am fost în stare
Să-i împletesc cunună de beteală,
Am plâns atunci făptura-i ireală.

(Epilog sentimental)

Dar partea esențială a volumului o formează poeziile, în care se cristalizează gândirea poetului, reflexiunile lui asupra naturii și asupra vieții — una permanentă în schimbătoarele ei aparențe, cealaltă trecătoare — ca de ex. „Nocturnă“, „Sbucium“. „Melancolie“, „Scrisoare“, „Indemn.“ Pline de farmec sunt poeziile, în care străbat frumusețile naturii și reflexe ale pământului basarabean, ca în „Introenire“.

Redăm câteva versuri din „Melancolie“ :

Intrezărind în lucruri trecătoare
Câte-o frântură din eternul absolut
Din mii de lumi eu să adun am vrut
Doar chintezența lor nepieritoare.

— — — — —
Și când s'au stins fugarele scânteii
Pe lume mi-a rămas în urma lor
Un suflet trist și obosit de sbor.

Ar trebui citate mai bine de jumătate din poeziile volumului, atât sunt de frumoase în vestmântul înflorit de imagini și în factura impecabilă a versurilor.

Fără exagerare, prin pana d-lui Petru Stati, Basarabia ne-a dăruit un frumos volum de poezii.

*

„Eterna Lumină“ poem de Sextil Vodă.

Pe tânărul scriitor Sextil Vodă l-am cunoscut dintr'o scrisoare, pe care mi-a adresat-o, anul trecut, prin Febr. sau Martie în urma publicării numărului festiv al revistei „Brașovul Literar“.

Mă ruga să-i public două sau trei poezii, trimise pentru „Brașovul Literar“. I-am răspuns că revista, întemeiată de Cincinat Pavelescu, își închină steagul în urma morții fondatorului ei și fiindcă una dintre ele mi s'a părut deosebit de bună, am predat scrisoarea, împreună cu poeziile d-tui Prof. Axente Banciu, care a și publicat poezia remarcată de mine.

Acum în urmă, Sextil Vodă a publicat un poem de aproape 600 versuri alexandrine : „Eterna Lumină“, prefațat de un prieten. Este o broșură modestă, de o remarcabilă eleganță, care te îndeamnă la citit. Și în adevăr am citit-o cu multă atenție, obligat oarecum la un plus de conștiinciozitate de elogiile prefaței. Am recitit chiar unele pasagii mai obscure. N'am găsit realizarea, ci numai intenția poetului de a scrie un mare poem simbolic. Intenția este în adevăr frumoasă, dar de la intenție până la realizarea în artă, este o depărtare tot așa de mare ca de la neființă la ființă. Copilul acela de împărat, curtea prezintată ca un fel de

personalitate colectivă, balaurul, coloana de lumină — împletire neconsistentă de vis și de realitate — nu pot forma un tot încheiat și unitar. Poemul acesta este totuși o încercare prețioasă, care îl va conduce pe poet la realizări adevărate. Versurile, cele mai multe, sunt de o claritate și de o sonoritate remarcabile. Se vede îndemânarea de poet. Din nefericire nu tot așa stau lucrurile cu ortografia. Asupra acestui neajuns aș atrage stăruitor atenția scriitorului, fiindcă greșelile de ortografie sunt jenant de numeroase: întârzi și revii (în loc de întârzii și revii); mai (în loc de m'ai); că-ci (în loc de căci); ști (în loc de știi). Apoi, unele obscurități, ca de ex.: „Se ironise 'n dansa încrederea deplină“; ironise sau irosise? Nu se înțelege ce-a vrut să zică poetul. De altfel poemul se citește ușor și versurile au sonorități plăcute.

*

M. Dr. Dan: „Epigrame“.

O speță literară, despre care filosoful german Conte de Kaiserling, în trecere prin țara noastră, în anii precedenți, spunea că este aproape epuizată în literaturile occidentale, — epigrama — în literatura noastră post-belică prezintă o remarcabilă înflorire. Spiritul românesc însuși, scăpător de inteligență, plin de vervă și fin, se potrivește de minune acestui gen literar. De aceea epigrama este așa de frecventă în literatura noastră; o întâlnim în reviste, o găsim strânsă în volum, o sorbim la agape, o savurăm într'un crâmpiei de conversație pe stradă. Fără îndoială, maestrul Cincinat i-a deschis o largă parte.

Un emul al lui Cincinat și în același timp prieten personal al decedatului poet este epigramistul M. Ar. Dan din Timișoara. Volumul frumos tipărit, îmi stă dinainte. L-am citit cu deamănuntul: multe dintre epigrame, delicioase; altele, și ca obiect și ca formă mai puțin isbutite. În general, sunt sublinieri, timbrate de ironie sau pline de umor, ale unui punct vulnerabil, ale unui capriciu, ale unei slăbiciuni. Redau câteva exemple dintre cele mai isbutite.

Maestrului Cincinat Pavelescu.

(Poetul îi trimisese d-lui M. Ar. Dan în locul colecției întregi a Brașovului Literar, plătită de mai înainte, doar 3—4 numere)

Primit, spre marea mea mirare,
Patru „Brașoave Literare“
Îți mulțumesc, de! cum să spun,
Că mi-ai trimis... puțin și bun!

Epitaf lui Al. Calotescu-Neicu.

Al. C. Neicu aici zace.
Trecătorule, dă-i pace,
Căci pe dată ce învie
Iar începe ca să scrie!

Unui magistrat,

care a conferențiat despre avort.

Ai comis marea greșală
Să vorbești despre avort
Căci am observat în sală
Tot auditorul.... mort!

Unor parveniți cari și-au construit la Belu un mausoleu costisitor:

Când v'am văzut mai ieri la Belu
Cavoul — marmura grecească —
Mi-am zis pe gânduri, cum mi-e felul:
Mă, ăștia știu cum să trăiască!

În general, în acest volum se remarcă turnura de spirit și factura îngrijită a lui Cincinat.

*

„Portrete Lirice“ de Ion Pillat. Editura „Cugetarea“.

Poetul de o inspirație așa de variată, dela simbolismul primelor volume, înflorite de visuri, până la clasicismul poeziei ținuturilor natale, ale Argeșului său drag, și până la volumul de o factură așa de modernistă al „Poemelor într'un vers“, și-a strâns într'un volum de aproape 300 pag. articolele sale critice, publicate în ultimii cinci ani, asupra câtorva dintre cele mai reprezentative figuri ale literaturii mondiale. Este frumosul volum „Portrete Lirice“.

Partea cea mai importantă a acestor studii o formează lirica modernă. După o incursiune largă în domeniul poeziei franceze contemporane, pe care o cunoaște deosebit de bine, d-l Ion Pillat se oprește cu admirație la cei doi poli ai liricei de astăzi: Paul Valéry și Rainer Maria Rilke; unul reprezentant al clasicismului mediteranean, altul, chintezându-i frumusețea romantismului nordic. Un loc larg, în acest volum, îl ocupă lirica americană, mai puțin cunoscută nouă, Românilor, și poezia irlandeză. Imprejurarea reactualizării lui V. Hugo, a lui Goethe și a lui Cervantes i-a dat prilej poetului să le consacre minunate priviri îndărăt spre opera lor nepieritoare.

„Portrete Lirice“ este un volum frumos, admirabil scris și de o exuberantă bogăție de date și de informațiuni literare.

P. I. Teodorescu

Nicolae Berdiaeff: *Omul și mașina*, traducere de Iosif E. Naghiu (32 pg.) Cluj 1936.

Traducerea d-lui I. E. Naghiu e binevenită. Nu numai pentru că pune, prin aceasta, la îndemâna cititorilor români, încă una din operele cunoscutului filosof creștin N. Berdiaeff, dar mai ales pentru că problema pe care o tratează broșura e de cea mai mare actualitate. Într'adevăr, nimeni nu poate rămânea indiferent, în secolul mașinilor, față de influința pe care progresul mașinismului o are din ce în ce mai vădit asupra tuturor manifestărilor omenești, terminând cu împrumutarea chiar a unei concepții filosofice și a unei atitudini morale în viață.

Ca și în celelalte opere ale sale, filosoful rus încearcă o împăcare, de data aceasta între tehnică și între aspirațiile spirituale ale omului. Technica are un sens religios prin aceea că pretinde o spiritualitate intensă. De am lăsa-o să se desvolte în mod exclusiv, am ajunge la „neexistența în perfecțiunea tehnică“. Technica trebuie supusă spiritului, care la rândul lui are ca punct de sprijin pe Dumnezeu.

Cele câteva scăpări ale traducerii ne place a crede că sunt scăpări de condei.

Ax. C.

*

Toma Cocișiu: *Metodul activ și creator în educație*. Blaj 1936 (48 pg.)

Mărturisim că nu înțelegem bine rostul broșurii. Dare de seamă?... Dar nu se expune nici activitatea, nici programul de lucru, necum rezultatele efective la care s'a ajuns până acum. Nu știm nici ce clase funcționează, câți elevi sunt, amănunte despre lecții etc. Program? Dar nu e program. Broșura cuprinde doar principiile cari stau la baza acestei încercări de la Blaj și unele citate din pedagogii mari. Iar 18 pagini din cele 48 sunt procese verbale de inspecții, rapoarte și extrase din publicistică despre școala de sub conducerea d-lui Cocișiu. Cât de bună propagandă ar fi făcut pentru școala și metoda aplicată în Blaj directorul ei, dacă în locul mănunchiului de aprobări ar fi publicat din lucrările și planșele, desigur interesante, lucrute de elevi.

Reținem totuși, cu mențiune laudabilă, că această încercare pare a fi un pas înainte înspre Școala *muncii constructive*, atât de necesară neamului nostru.

Ax. C.

*

Gh. Tulbure: *Sate și dascăli* — Zalău 1936 (148 pag.)
Revista „Școala noastră“ din Zalău publică un mănunchi de articole ale cunoscutului om de școala și scriitor ardelean Gh. Tulbure, cu ocazia împlinirii a 30 ani de activitate. Sunt alese arti-

colele cele mai caracteristice și cele cari nu și-au pierdut actualitatea. Autorul lor în calitate de inspector școlar, a văzut multe sate, mulți învățători și a cunoscut mai ales școala, cu aspectele și rănile ei, cu curentele de idei care au direcționat-o în trecut și cu cele care o domină azi, cu sbuciumul continuu al corpului dăscălesc de după războiu spre crearea condițiilor care să asigure progresul, nu regresul școlii.

Ceeace e mai puțin obicinuit și ceeace ne bucură este faptul că funcția de inspector general nu împiedecă pe d-l Gh. Tulbure să vadă trista realitate din sate, din școală, și să semnaleze cauzele ei. Recunoaște că structura școlii de azi nu corespunde structurii sociale și naționale a statului românesc, că blestemul satului românesc au fost străinii și înstrăinații care i-au cărmuit soarta și că ne trebuie o altă școală, bazată pe realitățile țărănești. Părerii pe care le subscrie fiecare Român conștient.

Datorită calităților autorului: ager și obiectiv spirit de observație, o aleasă cultură literară, dublată de un condeiu care a dat și până acum pagini remarcabile (vezi d. p, numai portretul „Omul politic“ publicat în nr. 3 din 1935 al rev. Familia), o bogată experiență în acest domeniu în urma funcției pe care o îndeplinește de mulți ani, cartea sa, se va ceti, nu ne îndoim, nu numai cu plăcere, ci și cu real folos de luminătorii odraslelor neamului nostru.

Regretăm că spațiul nu ne îngăduie plăcerea de a da și noi câteva pagini din volumul care-ți cucerește atenția și-ți trezește interesul de la primele sale file.

*

C. Göllner: Participarea emisarilor Mihail Popescu și Salis la revoluția lui Horia. Cluj. 1935. Pg. 14. — Contrar părerii lui Nic. Densușianu, care susținea că enigmaticul căpitan din munții Abrudului, din vremea rev. lui Horia, era o persoană cu totul distinctă de vagabondul Ignaz Herzog sau Salis de Salfeld și că s'vonul că Mih. Popescu (pe numele rusificat Poperski), fost locotenent rusesc, s'ar fi găsit între cei răsculați, era o simplă ficțiune, — d. Göllner, pe baza documentelor din arhivele din Viena, caută, cum se exprimă însuși, să dovedească „existența lui Popescu și a lui Salis și prezența lor între Românii răsculați, încercând în sfârșit să identifice pe acel necunoscut din Munții Apuseni și să releve legăturile lui Popescu cu Alex. Const. Mavrocordat și cele ale lui Salis cu cercurile politice din St. Petersburg“. Ni se dau informații nouă privitor la acești doi emisari rusești, primul (Popescu) născut în Brănești, al doilea în Transilvania, ambii caracterizați în rapoartele vremii ca „foarte primejdioși“. Pe amândoi îi atestă alături de Horia, conducători ai țaranilor răsculați, un raport din 16 Nov. al generalului Koppenzoller. Scopul lor era însă de a de-

termina pe țăranii răzvrățiți să emigreze în Rusia. Salis propusese chiar ambasadorului rus din Viena, contelui Galitzin, 300.000 emigranți din Transilvania și Ungaria. Autoritățile fiind însă informate de planul lor, ei nu și l-au putut realiza. „Participarea lui Popescu — spune d. Göllner — care era omul de încredere al Al. Const. Mavrocordat, la revoluția lui Horia, precum și prezența lui Salis, ca exponent al cercurilor politice rusești, între Români răsculați, evidențiază orientarea firească a acestei mișcări spre răsăritul Carpaților“. Iar însărcinarea lor „de a determina pe cetățenii austriaci să emigreze, dă mișcării revoluționare a lui Horia un nou aspect, oferindu-ne posibilitatea să încadrăm această mișcare țărănească în istoria populațiilor europene din sec. al XVIII-lea“.

*

Ion Clopoșel: Organizarea culturală regională. Sensibilitatea morală față de „Astra“ transilvăneană. București 1936. Pp. 40. Format 17×12, Lei 30.

Paginile d-lui Clopoșel sunt întotdeauna inteligent scrise. De aceea, chiar când se întâmplă să fii de altă părere și să nu-l aprobi, le citești cu plăcere. Și cu folos. Il aprobi însă întotdeauna când discută probleme de ordin cultural. E și greu să nu-l aprobi, de vreme ce concluziile d-sale se desprind prea logic din premise a căror veracitate se poate controla, fiind sub ochii noștri, expresii ale realității. — Că soluțiile pe care le propune pentru îndreptarea răului (spirit și practic, d-l Clopoșel nu se mulțumește niciodată numai cu constatarea răului, el dă și rețeta de îndreptare) pot fi amplificate sau susceptibile ici-colo de ușoare modificări, nu importă. Esențialul e că dă și soluții și nu soluții scuturate din mânecă, ci întemeiate pe atenta observațiune a fenomenului și a unei mature meditații asupra lui. — Iată de ce în 1933 am subliniat cu satisfacție și am atras atenția asupra „Programului de culturalizare a satelor“ lansat de d-l Clopoșel și iată de ce subliniem și recomandăm să fie supus unei serioase examinări și p'ânul de organizare culturală regională pe care-l dă acum la iveală. Sunt în broșura d-lui Clopoșel subliniate metehne a căror dănuire ar constitui un neiertat păcat față de neam și stat. Pulverizarea forțelor de acțiune în prea multe societăți culturale, puse adeseori una 'n coastele celeilalte pentru satisfacția unor ambiții care în loc să servească deservesc interesul general, — trebuie să înceteze. Eforturile trebuie coordonate și strânse sub același acoperiș, sub acoperișul „Astreii“ — în Ardeal nici nu se poate imagina primatul altei societăți — dar al unei Aстре care să activeze prin alte metode și cu alt seceriș decât cel pe care-l dau propa-

gandiști de ocazie, cuvântătorii diletanți de azi^{*)}, cu un plan de organizare și de muncă — deocamdată pentru câțiva ani — d-l Clopoșel îl și schițează — și care fixat odată, să servească de model tuturor, în oricare regiune a țării.

*

Din mănunchiul figurilor bihorene pe care vrednicul și neobositul director al lic. „E. Gojdu“ din Oradea, d-l **Teodor Neș**, și-a luat sarcina să le reînsuflețească, au apărut până acum, în broșuri separate de câte 16 pag. format $24\frac{1}{2} \times 17$, două : *Lucreția Suciu* și *Alexandru Roman*. — În prima, se schițează viața — o viață chinută, plină de desamăgiri, pricinuite de o mamă aventuroasă (Maria Bosco, de la care a moștenit însă talentul poetic, fiind și ea poetă, și încă inaugurătoarea seriei poetelor de dincoace de Carpați), de un logodnic iubit dar infidel, de o căsnicie pripită și nefericită cu străinul Dr. Rudow și de o boală de piept neiertătoare — apoi se arată fazele prin care a trecut iubirea acestui sensibil suflet feminin, care a fost Lucreția Suciu, caracterizându-i-se poezia ce se resimte de ecouri eminesciane și de înrâuriri de proveniență germană (Lenau, Uhland, Heine). — În afară de volumașul de poezii, apărut în 1889, i se mai desgropă narațiunea, cu fond real după cum a putut-o verifica d-l Neș, „Logodnica contelui Stuart“, în care e vorba de iubirea unui descendent al familiei regale Stuart din Scoția, ajuns ofițer în armata austriacă, pentru fiica preotului român Gale din Valea Mare, Elisabeta, cu care se și logodește, dar care moare înainte de a se fi putut cununa.

*) Despre ce se poate obține prin o pricepută punere la contribuție a noilor metode, stă dovadă comuna *Sâmbăteni* cu realizările tânărului Institut social Banat-Crișana, secția Arad, condusă de d-ii Cornel Radu și Oct. Lupaș. 130 de consultații săptămânale [cu întocmire de fișe] din partea a 12 medici. Introducerea de mașini agricole și selectoare, mașini de semănat, din partea agronomilor care s'au amestecat în lucrările de ogor. Organizarea unui cămin cultural. Combaterea analfabetismului. Cu ajutorul sătenilor: săparea mai multor șanțuri, a mai multor fântâni sistematice. Construirea a 500 closete. Amenajarea unui dispensar medical. Inițierea unei săli de cetire într-o casă nouă. Clădirea unei șuri pt. depozitarea nutrețului și așezarea unui pod-basculă. Unde mai pui apoi legătura — alta decât cea înseilată de interese electorale — care se cimentează, pe urma unei astfel de înfrățiri în muncă, între cărturari și țărani, readucând între aceste două pătri sociale vechea încredere reciprocă, atât de necesară trăinicieii unui stat și realizărilor mari istorice.

Locul celor care descalecă azi la sate numai cu conferințe — care intră pe-o ureche și ies pe alta — sau cu câte-un film mai mult sau mai puțin instructiv, îl iau cei care se deplasează cu siringa și medicamente, cu sapa și mașini agricole, cu biblioteca circulatorie, cu mijloacele necesare în-sănătoșirii și ridicării standardului de viață a sateanului.

În a doua broșură, ni se conturează, în linii trase de mână dibace și sigură, personalitatea atât de multilateral înzestrată a luptătorului cultural și politic, a bihoreanului Alexandru Roman. — Încă din primul an al intrării în viața publică, numele lui Al. Roman se leagă de acte care-i asigură loc de cinste în istoria noastră culturală. Din gura lui răsună, la 1848, pentru întâia dată graiul românesc de pe catedra liceului din Beiuș, în care până atunci instrucția se făcea în l. latină. Și tot lui îi rezervase soarta norocul să predea, cel dintâi, l. română și la lic. premonstratens din Oradea. Iar dela 1862 până la moarte (1897) cunoștințele și robusta lui dragoste de neam se difuzează de pe catedra de la universitatea din Budapesta, prin mijlocirea elevilor săi. Pentru meritele-i culturale, Academia Română l-a distins, încă în anul înființării sale, alegându-l printre cei dintâi membri ai ei. — Dar personalitatea lui Al. R. se reliefează și în alte direcții: prin conducerea „Societății de lectură“, întemeiată la 1854, a studențimii din Oradea*) dar mai ales prin activitatea-i ziaristică și parlamentară. A fost colaborator al „Concordiei“ lui Sigismund Pop, apoi redactor și editor al „Federațiunii“ (1868—1876). Activitatea ziaristică i-a adus și un an de pușcărie la Vaș și dacă nu l-ar fi apărut imunitatea, de sigur ar fi urmat și alți ani pentru rechizitoriile pe care a îndrăsnit să le rostească dela tribuna parlamentului**) la adresa guvernanților, mai ales în primii ani, rămânând și ca membru al partidului dela putere un credincios servitor al neamului și al revendicărilor noastre naționale. Iar când Coloman Tisza a interzis membrilor români ai partidului său — din care făcea parte și Al. R. — de a mai duce la tribuna parlamentului gravaminele naționale, Al. R. a tras consecințele și n'a mai candidat, retrăgându-se de pe arena luptelor politice. — Moare la 27 Sept. 1897.

*

Universitatea din Cluj, dându-și seama de marea lacună — de mult simțită de toți cei care se îndeletnicesc cu cercetări literare și științifice — a repertoriilor metodice bibliografice la noi, a introdus în toamna anului 1932 între studiile de învățământ ale ei și *bibliologia*. D-l Ioachim Crăciun, căruia i s'a

*) Soc. urmăria scoaterea unui „almanach național beletristic“ „perfectionarea în cunoștința limbei și lit. naționale“, înființarea unei biblioteci, „discursuri și deprinderi proprii literare“. Și, demn de reținut, la 1853, în sârul acestei societăți se ridică un glas, cerând să se trimită în Moldova „Societății literare editoare de cărți pentru ramurile de știință“ o adresă, ca „să eviteze, să lapede din edițiunile sale ruginitile și zdrențoasele buchi de care e atât de înstrăinat tot sufletul român.“

**) A reprezentat în parlamentul din Bpesta 22 de ani circumscripția Ceica (—1888).

încredințat, în calitate de conferențiar, această catedră, a pornit încă în 1933 publicarea, în românește și franțuzește, a unei **Biblioteci Bibliografice**, menită a înmănunchia din când în când în paginile ei, în repertorii bibliografice alcătuite conform unei metodologii unitare, contribuțiile răslețe din diferitele domenii ale științei, — tinzând în același timp și la obicinuirea oamenilor noștri de știință „cu repertorii bibliografice pregătite după un criteriu unic, nu după inspirația de moment a fiecărui neofit în ogorul acestei specialități.“

Din această Bibliotecă au apărut până acum *trei* nr-e. Primul, apărut în 1933, cuprinde lecția de deschidere a cursurilor acestei nouă catedre, inaugurată la 12 Nov. 1932 de d-l I. Crăciun. — În al doilea nr., apărut la 1934, d-l C. Göllner, dă bibliografia tezei sale de doctorat „*Anul revoluționar 1848 în Principatele Române*“, utilizând, pe lângă izvoarele cunoscute, și unele mai puțin cunoscute, cum sunt cele din presa săsească contemporană, sau necunoscute, scoase din rapoartele consulilor austriaci din Principate și păstrate în arhivele din Viena. — Nr. 3, apărut în anul acesta, însumează într'un volum de 320 pg., datorit d-lui I. Crăciun: *Activitatea științifică la Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj în primul deceniu (1920—1930)*.

O simplă înșiruire de nume și titluri de lucrări, — vor spune cei care nu-și dau seama de marea importanță a acestui volum bibliografic și cei care n'au trudit niciodată întru lămurirea vr'unei probleme de ordin intelectual. Nu tot așa însă cei care știu prețui valoarea astorfel de lucrări.

Noi înscriem la activul d-lui Crăciun, pe urma publicării acestui volum, cinci merite: 1. Ne ridică în propriii noștri ochi, sporindu-ne încrederea în puterile noastre de creațiune. 2. Ne creiază un tilu de mândrie în fața străinătății. 3. Pune la îndemâna tuturor cercetătorilor izvoare de informație și de documentare în atâtea probleme din atâtea domenii. 4. Arată cu degetul — discret, ce e drept — asupra câtorva intruși într'o instituție în care prezența lor nu e numai de prisos — cum o dovedește absența oricărei activități — ci, cu adevărat, penibilă. 5. Pune căluș în gura herzegilor, a szterényilor, a eckhardților și a tuturor fényeșilor detractori „pur-sânge“ de dincolo de Tisa ai capabilității noastre cerebrale. Căci datele comparative pe care ni le servește volumul d-lui Crăciun sunt tot atâtea lovituri strivitoare de baros pentru trâncăneala acestora despre „inferioritatea culturală a Românilor“ și despre „crima“ comisă împotriva universității lor din Kolozsvár.

Regretăm că spațiul nu ne îngăduie reproducerea întregii *statistici comparative* a activității științifice desvoltată de membrii celor două corpuri profesionale de la Univ. din Cluj: a celui

unguresc, de pe vremuri, și a celui românesc dintre anii 1920—30. Merită să fie cunoscută. — Concluzia se desprinde însă nimicitoare pentru pogănicii d-lor Gömbös și Herczeg Ferencz, și din cele câteva date pe care le redăm aci :

Din cei 83 de profesori ai universității rom. din Cluj 68 și-au făcut studiile superioare în străinătate, având între ei, în primul deceniu de preluarea universității, 7 membri activi ai Acad. Române — între care chiar pe președintele acesteia, d-l E. G. Racoviță (sub direcția căruia funcționează primul institut de *speologie* din lume) — și 10 membri corespondenți; câtă vreme între membrii corpului prof. maghiar, la 1919, deci după 47 de ani dela înființarea universității lor, nu se găseau decât 2 membri activi și 8 corespondenți ai celei mai înalte instituții cărturărești a lor: ai Acad. Maghiare. De altfel, nici nu e de mirare, universitatea lor fiind înființată, după propria lor mărturisire (Apáthy István), nu pentru necesități științifice și culturale, ci „din motive politice“ și fiind finută, în primii 20 de ani, „la nivelul unui gimnaziu bătrânesc“. — Cu profesori care se declară ei înșiși doctori onorifici prin însuși consiliul facultății din care făceau parte (la facult. de litere-filosofie și de științe nici un profesor nu avea doctoratul la 1872), nici nu se putea altfel.

Cât privește *producțiunea științifică* a membrilor celor două corpuri profesionale, în primul deceniu de activitate, cifrele sunt zdrobitoare pentru megalomania maghiară. În limba lor națională României au la activul lor 3329 publicații, Ungurii: 1038; iar în limbi străine, României: 1837, Ungurii: 287. Aceeași disproporție și la periodicele apărute sub conducerea profesorilor: 46 la Români, 13 la Unguri. Apoi, 18 aparate științifice la Români, față de 1 la Unguri, ne mai menționând cele 526 preparate și 5 hărți la Români, față de care Ungurii n'au nici un aport. *În total, deci, 5761 de publicații, aparate etc. românești față de 1389 ungurești*, în zece ani. La care, adăugând și pe ceilalți 35 ani următori de existență ungurească, totalul producției titlurilor maghiare abia întrece cu 1385 titluri totalul celor românești dintr'un singur deceniu.

E cel mai demn răspuns care se putea da bârfelilor incorigibiliilor detractori a tot ce e merit și vrednicie românească.

*

Tot d-l **I. Crăciun** ne trimite și o broșură de 11 pg.: *Scrisoarea lui Petru Pellérđi* privitoare la ajutorul dat de Sig. Báthori lui Mih. Viteazul în campania din 1595. Scrisoarea aceasta, menționată la noi pentru întâiașidată la 1925 într'o lucrare a d-lui A. Veress, are cusurul că trece sub tăcere contribuția lui Mih. Viteazul la izgonirea lui Sinan Pașa din Țara Rom. și rolul important al Italianilor lui Silvio Piccolomini la asediul cetății Giurgiu, restrângându-se numai la persoana și faptele lui Sig. Báthori, pentru care subcămărașul și unul din diecii de încredere ai săi, Petru Pellérđi, are numai vorbe de laudă și admirație. D-l I. Crăciun ne dă în traducere părțile privitoare la ist. românească și la firul general al campaniei din 1595.

Locul de întâlnire al lui Sigismund cu Săcuii a fost la Codlea. Ștefan Răzvan, Domnul Moldovei, e amintit cu „pedestrași minunat de frumoși, la 2300, călărași 700, împreună cu 22 tunuri“.

Braşovenii au luat parte la această campanie cu „1000 de dorobanţi vineţi“, iar Mihai Vodă, care i-a aşteptat gata, „cu oamenii săi, cu tunurile şi obuzele sale frumoase, cu ostaşi frumoşi, mulţi Români buni“, avea „cel puţin 8000 de călăraşi şi pedestri“. Liman Paşa, informat despre forţele cu care se apropia principele Ardealului, n'a îndrăsnit să dea faţă cu acesta nici în Târgovişte (întărit de el în curs de 6 săpt.), nici în Bucureşti, unde concentrase tunuri şi provizii, lăsându-le acestea în paza altora — neoprindu-se până în Giurgiu. Dar nici pe acesta nu l-a mai putut salva. S'a salvat însă pe sine, înainte de sosirea lui Báthory acolo, trecând podul peste Dunăre.

Scrisoarea lui Pellérdi datează din 1 Nov. 1595.

„Astra“, *Desp. Reghin* a editat sub titlul „*Murăş, Murăş, apă lină...*“ un volum (primul din seria de această natură pe care intenţionează să le publice), în 328 pp., de literatură populară din regiunea Murăşului de sus, colectată şi cu concursul altora de dd. **Dr. Eugen Nicoară şi Vas. Netea**. Intenţiunea culegătorilor fiind de a înfăţişa *aspectul integral* al sufletului poporului de pe acele meleaguri“, nu se limitează la o anumită categorie de producţii populare, ci îmbrăţişează toate speciile de literatură populară: doine, balade, hore (chiuituri), obiceiuri şi oraţii de nuntă, colinde şi cântări religioase, priveghiuri şi bocete, descântece şi farmece, superstiţii, cimilituri, proverbe şi zicători, încheind cu cântece şi scrisori din războiu. Nu sunt trecute cu vederea nici portul nici limba, dându-ni-se un glosar de cuvinte uzitate în acele părţi ale ţării, — multe maghiarisme dar, printre ele, păstrate şi nestemate latine (cum e d. p. verbul *a suvrinti* = a tunde oile pe la uger; pe Arieş: *a suvintri* = a le tunde pe sub foale < lat. *sub + venter*). Vol. II, cum ni se spune în prefaţă, va cuprinde obiceiuri şi datini.

Dacă întâlnim în vol. d-lor Dr. Nicoară şi Netea multe variante ale unor texte cunoscute din alte colecţii, el cuprinde şi multe, frumoase creaţiuni necunoscute, specifice locului.

Vorbele bune pe care le-am putea spune noi despre volum le înlocuim cu câteva specimene scoase din el, regretând că nu putem da mai multe :

Frunză verde şi-un dudău
Peste Murăş, peste tău,
Ard două lumini de său.
Ziua plouă, noaptea ninge,
Nimeni nu le poate stinge
Numai mândra mea când plânge
Cu lăcrămioare de sânge,
Şi când râde, ea le-aprinde.

Măi bădiţă, floare dulce,
Unde te-aş găsi te-aş smulge
Şi-acasă la noi te-aş duce
Şi te-aş răsădi'n grădină
Şi te-aş secera cu milă;
Şi te-aş face stog în prag
Şi te-aş îmblăti cu drag;
Şi te-aş măcina mărunţ

Frunză verde și-un dudău
Ce-a iubit sufletul meu
Să mor și nu-mi pare rău.
Și iar verde viorea
Ce-a iubit inima mea
Să mor și nu pot uita.

La morișca de argint;
Și te-aș cerne prin sprâncene
Și te-aș frământa'n inele
Și te-aș da inimii mele
Să s'astâmpere de jele.

Iată și câteva chiuituri, scoase la 'ntâmplare :

Mândra mea de vrednică
In poale se 'mpiedică
Mergând la biserică.
Nu știi poalele-s prea largi
Ori feciorii i-s prea dragi.

*

Măi bărbate, unde-i mere
Fii bărbat nu fii muiere,
Că și eu unde mă duc
Is muiere, nu butuc.

Măi bădiță, bade hăi,
Nu te uita'n ochii mei,
Că ochii mei nu-s oglindă
Ca să-ți vezi gura cea smărdă.

*

De-ar fi fete ca mândra,
Nu mi-ar trebui luna,
Nici luna nici stelele,
C'ar lumina fetele.

Desp. Astra din Reghin indică prin acest volum o cărare pe care ar trebui să pornească toate secțiile Astrei, salvând de la pieire ce se mai poate încă salva. Căci, cum se spune și în prefața volumului, „în lupta care se dă azi în sufletul țaranului, la început de îndrumare nouă, pe urma pătrunderii în mediul rural a civilizației moderne, vor fi biruite multe din vechile lui datine și credințe. De aceea e bine să adunăm ceeace caracterizează și hrănește substanțial firea prin care el s'a păstrat dealungul veacurilor“.

Păcat de multele greșeli de tipar care, adeseori, destramă farmecul poeziei, punând piedeci cadentei versurilor, în care poetul pop. își permite destule licențe, ca să nu mai fie nevoie să le sporească și culegătorii tipografii. Sunt pagini (vezi d. p. pg. 11) care, sub raportul acesta, sunt direct enervante.

*

I. Crăciun: Originea lui Mihai Viteazul. Cluj, 1936. Pp. 12, format 23×15¹/₂. Comunicare ținută la Secț. Istorică a „Astrei“ din Cluj și prilejită de recenta lucrare despre eroul de la Călugăreni a d-lui P. P. Panaitescu, care-i contestă acestuia descendența domnească, susținând că „adevăratul părinte al lui Mihai Vodă nu se poate ști și *de sigur* că nici el însuși n'a știut“ cine i-a fost tată. Dl I. Crăciun, privind lucrurile „în lumina moravurilor politice din vremurile respective dela noi și de la alții“, caută să infirme părerea d-lui P. P. P. întemeiată mai mult pe *svonuri*, înregistrate în unele însemnări contemporane străine și într'o cronică românească atribuită lui Const. Căp. Filipescu și pe unele interpretări forțate.“

Aurelian Sacerdoțeanu: Două acte hațegane și unul vâlcean. Pp. 12. Extras din Mem. Secț. Ist. a Acad. Române. Sunt două acte latinești privitoare la ținutul Hațegului, din epoca lui Mateiaș Corvinul, și unul slavon, de la 1535, privind jud. Vâlcea. În primul se întărește stăpânirea unor Români peste posesiunile Băești și Ohaba din ținutul Hațegului, în al doilea e vorba tot de o stăpânire de părți de moșie, dar numai până la replătirea banilor cheltuiți pentru răscumpărarea unor robi de la Turci. Importanța acestor acte zace în dovada pe care o fac despre viața românească a Hațegului din jumătatea a doua a sec. XV „când o bună parte din nobilimea română a acestui ținut începe să se maghiarizeze“. În al treilea act se confirmă, de către Radu Voevod Paisie, cumpărături și schimburi de ocine în trei sate din Vâlcea.

Aurelian Sacerdoțeanu: Mormântul de la Argeș și zidirea Bisericii Domnești. Extras din Bul. Comis. Monum. Istorice. Pp. 12. format 32×24. — Supunând unei minuțioase analize păreri emise până acum privitor la subiectul indicat în titlul lucrării, întemeiat pe logica lucrurilor, autorul conchide că „mormântul de la Argeș este al unui antecesor al lui Basarab, mort după 1310 și înainte de urcarea acestuia în scaun, iar Biserica Domnească a început să fie zidită după 1343 și s'a terminat înainte de sfârșitul Domniei lui Vlaicu-Vodă, fiind construită pe ruinele altei biserici mai mici, anterioară anului 1310“.

Ion Moga: Problema Țării Loviștei și Ducatul Amlașului. Cluj, 1936, Pp. 12. format 23×15¹/₂. Recensând monografia „Țara Loviștei“ de I. Conea, d. I. Moga formulează următoarele concluzii: Falsificatul datat la 1311 a fost ticluit în a doua jumătate a sec. XIV, probabil între anii 1374—6 și 1387. b) Prin acest falsificat conții de Tâlmăciu au urmărit revendicarea unor pretense drepturi asupra posesiunii ardelene din dreapta Oltului a Domnilor Țării Românești. c) În granițele date în acest falsificat pentru Țara Loviștei — la răsărit Oltul, la miază-zi și apus Lotru! — am putea vedea indicată granița de sud-est a ducatului Amlașului, al cărei hotar de nord fusese definitiv fixat prin delimitarea de la 1366. — Pe baza acestor concluzii, autorul reasează documentul „în șirul actelor utilizabile pt. istoriografia noastră“.

Ion Moga: Cum scrie istoria și cum editează documente de Dr. Andrei Veress? Cluj 1936. Pp. 12. Extras din „Anuarul Inst. de Ist. Națională“. Vol. VI. E vorba de volumul „Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești“, vol. VIII. Acte și scrisori (1607—1613) Buc. 1935, publicate de Dr. Andrei Veress, — documente care, dacă își au, în parte, va-

loarea lor necontestată, prezintă și mari defecte în felul cum au fost publicate. D-l I. Moga relevă, „lipsa de informație și de obiectivitate a d-lui Veress în lămuririle din fruntea volumului, erorile strecurate în traducerea documentelor ungurești, precum și superficialitatea cu care d-sa a răsfoit unele volume din arhivele Vaticanului, publicând parte din documente greșit și arbitrar date, sau eronat copiate“ „încât uneori suntem ispitiți a crede — spune d-l I. M. — „că autorul e și de rea credință“, tinzând „a introduce în istoriografia noastră un punct de vedere strein și subiectiv: punctul de vedere unguresc“.

*

Reviste și buletine.

Orientări. *Cinci articole despre „Școala nouă“* (Nov., Dec., 1935 și Ian., Febr., Martie 1936).

Am mai amintit în coloanele noastre despre această tribună de românism verde și luminat. Alături de *Iconar*, *Vestitorii*, *Însemnări sociologice* și *Rânduiala*, revista d-lui Crișan e un pion al unor vremuri mai bune în cultura românească. Tineretul entusiast, pregătit și hotărît grupat în jurul acestor cuiburi de simțire românească, sunt chezașia realizării acestei culturi isvorite din puterile ascunse ale neamului nostru.

De data aceasta ne vom ocupa numai de articolele despre școală ale d-lui Crișan.

Cu o intuiție de vizionar, dublată de o documentație care i-ar face cinste oricărui pedagog român, întrezărește și făurește îndreptar pentru școala de mâne, necesară neamului acestuia împrumutător de concepții și forme străine. O școală românească pentru Români! Și argumentările, principiile, nu le scoate de prin cărți străine, cum se face de obicei pentru a impresiona lumea didactică, ci din realitățile românești, din adâncimea forțelor suflatești și ale virtuților, cari zac latente sau acoperite de toate păcatele unei școli greșite.

Pentru societatea de azi, al cărei rod e școala (și invers), autorul are cuvinte tari — dealtfel deplin îndreptățite. Fără șovăire și fără cruțare dărâamă toată ipocrizia pe care politicianismul și democrația de împrumut au pus-o la baza școalei de azi. Numai apoi porcede la clădirea temeliiilor pentru școala cea nouă.

Când am început să scriu această cronică, am intenționat să citez pasagii caracteristice. Spre lauda autorului și spre paguba cititorilor noștri nu se poate cita, pentrucă... nu știi ce să elimini din cele 70 pagini. Ar trebui citat în întregime! Mai ales ar trebui citite de toți dascălii — profesori și învățători — cari mai cred în redeşeptarea, prin școală, a acestui neam.

Cu teama de a nu știrbi din valoarea și frumusețea gândurilor ce le cuprind cele cinci articole (vor mai urma), încerc totuși

o foarte sumară schițare — mai mult o tablă de materii! — decât un conținut propriu zis.

Defectul principal al școlii de azi e instrucționismul. Elevului i se dau cunoștințe, nu i se face educație. La dreptul vorbind, nici cunoștințe *practice*, utile nu i se prea dau. Școala de azi creiază funcționari, oameni artificializați și leneși.

Școala cea nouă are pe primul plan *educația*, formarea de personalități. Obiectivele acestea le-au mai enunțat și alții, dar aceștia nu plecau defa realitățile noastre. Ne trebuie o școală anume creată pentru nevoile actuale ale neamului românesc. Aceasta este școala *muncii publice, colective, constructive*. Fiecare cuvânt, un program. Ea cere elevului, nu 4—5 ore pe zi, ci toată viața sa până la 16 (20) ani: iarna, făcând învățământ teoretic-experimental, vara, muncă colectivă.

Școala cea nouă e *creștină*, de un creștinism *practic*, trăit, de care să se resimtă întreaga educație, nu acela învățat în 2—3 „lecții“ pe săptămână.

Școala cea nouă e *realistă*, ceeace nu înseamnă că se opune *idealismului*. Realism înseamnă un „idealism practic și constructiv în materie“.

Ea e *naturalistă*: Studiind natura, ne apropiem de Dumnezeu, creatorul ei.

Școala trebuie să fie *naționalistă*, alungând „cetățenismul“ introdus de pacifismul genevez, care a scos „Doina“ lui Eminescu din școală.

În fine, școala cea nouă cultivă principiul *onoarei*, pe care se bazează caracterul, personalitatea morală. Idealul pentru lumea de mâne e: crearea de personalități morale, așa cum azi numai o singură persoană din țara asta crează în mod serios... Și a reușit să creeze ceeace n'a creat până azi armata, școala și biserica: omul cu personalitate morală, omul cu demnitate“.

Cea mai mare biruință pe care ar realiza-o școala aceasta este crearea unui Român la nivelul popoarelor tari sau la nivelul capacității sale organice. Dar această școală nu se poate realiza în actuala organizație de stat. Ea va fi școala noului stat naționalist, spiritualist, demofil — din care face parte integrantă.

Nu ne îndoim că d-l Crișan — care prin concepțiile d-sale se situează în fruntea unui curent pedagogic de al cărui triumf suntem siguri — va face toate sacrificiile, cum a mai făcut, să-și strângă articolele în volum. Să le răspândească — și să le răspândim — în păturile dascălimii noastre, pentru a pregăti, cu o oră mai de vreme, terenul școlii care ne trebuie.

Ax. Creangă

Arhivele Olteniei nr. 79—92 (Mai—Dec.). Întârzierea apariției, cauzată parte de indolența parte de nerușinarea celor care primesc dar nu plătesc revista — e compensată de bogăția acestui împătrit nr. cu atât de variate și de prețioase contribuții la cunoașterea trecutului părții de țară în serviciul căreia stă de 14 ani rev. d-lui prof. C. D. Fortunescu. Nrul începe cu un articol al d-lui *I. C. Filitti*, despre doi candidați la domnie din prima jumătate a sec. XVII: Mihai cămărașul și Neagu Vodă. Relativ la primul candidat (la 1608 și 1611), care a fost ca pribeag și în Șcheii Brașovului vre-o 5—6 ani, d-l Filitti emite ipoteza identificării lui cu feciorul lui Gheorghe cămărașul și al Mariei sau al Alexandrinei, sora lui Alex. Vodă Șchiopul († 1594). — În ce privește pe al doilea, pe Neagu Vodă, candidat la domnie dela 1633—35, în opoziție cu părerile dd. N. Iorga și Șt. D. Grecianu, e înclinat să-l creadă un fiu natural al nepotului lui Neagoe Vodă, al lui Radu Vodă Șerban († 1620). — În al doilea articol, d-l *Ilie Minea* dă unele date despre B. P. Hașdeu ca prof. la Iași, din care reiese că relațiile între el și Maiorescu, — ajuns director al Colegiului Național (azi Lic. Național), la care a funcționat Hașdeu după desființarea Școlii reale (1862) — n'au fost totdeauna încordate, cum afirmă Panu în Amintirile sale. — În al 3-lea articol, d-l *V. Mihordea*, întemeiat pe o sumă de documente, provenite din Bibl. Națională din Paris, lămurește și întregește în unele puncte ceea ce se știa până acum relativ la istoria păcii de la Belgrad din 1793, prin care se pune capăt războiului început cu trei ani mai înainte între Turci de-o parte și Ruși și Austrieci de altă parte și care „este primul moment în care acel *Drang nach Osten* austriac, început fără voie la an. 1683, este oprit în loc prin forța împrejurărilor“. „Austriacii, siguri că vor avea Țara Rom. întreagă, organizează de la început desfășurarea propagandei ie-zuite pentru unirea locuitorilor din Muntenia cu biserica Romei. Poliția orientală franceză intervenind, complotul e zdrobit prin succesele ei diplomatice victoria turcească pe calea armelor, contra aceluiași inamic comun: *Casa de Austria*.“ — D-l *N. A. Gheorghiu* dă o parte din corespondența episcopului Filaret al Râmnicului (1781—83) „unul din cei mai gospodari păstori ai bis. noastre“ care „a contribuit în largă măsură la activitatea culturală și la operele de binefacere ale vremii“, știind să înlăture din jurul său „pe cei incapabili sau necinstiți“. — D-l *Emil Vărtosu* publică autobiografia câmpulungeanului C. D. Aricescu (1823—86), dârzul și pasionatul ziarist și poet — apreciat de unii, persecutat de alții, când cu post când fără post, întemnițat chiar, odată 10 luni, altădată 5 luni, pentru câte-o poezie — colaborator la o serie întreagă de ziare, între ele și „Foaia pt.

minte, inimă și literatură“ de la Brașov. Ar fi de mare interes publicarea memoriilor rămase pe urma lui Ariceecu, în care s'au păstrat, de sigur, prețioase portrete contemporane.

D-l C. N. Mateescu publică două poezii de Popa Gheorghe ot Văleni, om fără școală, dar având ușurința versificării. Alcătuirile lui au fost strânse într'un caet la 1837. Cea mai de valoare dintre ele „Istoria căsătoriei lui Iosif cu Asineta“, fiind mai lungă, d-l M. ne-o promite pentru altădată. — D-l I. Ionașcu dă, după documente inedite, istoricul mănăstirii Hurez, ctitoria lui Const. Vodă Brâncoveanu, începută la 1690 și târnosită în 1693, completată apoi mereu, până la 1703, cu alte lăcașuri religioase de jur împrejur. — Despre o ctitorie necunoscută a banului Barbu I. Craiovescu („Schitul Zdrălea sau Roaba“, întemeiat înainte de 1520) relatează d-l I. Donat, care crede probabilă concluzia că acest schit să fie prima fundațiune religioasă cunoscută azi, închinată în țările noastre, de ctitorii ei, unei mănăstiri străine“ (mănăstirii Xenofonului „unde banul Barbu și frații lui zidiră paraclise și erau zugrăviți în rândul ctitorilor“) — Urmează părerile specialiștilor care au răspuns la inițiativa Arh. Olteniei privitoare la elaborarea unui nou Dicționar geografic al României, cum și în privința planului ce ar trebui să urmeze o asemenea operă. — Partea a doua (173 pg.) a acestui bogat nr. e rezervată capitolelor: O'tenia *istorică, naturalistă* (cu un articol privitor la subspecia de melc „*Helix pomatia* elsaie Kob. în România), *folkloristică, literară-artistică, culturală*. — În paginile ultime: note, comunicări și recenzii. — Volumul îl încheie pagina adresată abonaților: un dureros document al vremii și, în același timp, o palmă, înmănușată însă, pentru mulți bogătași ai Olteniei, în deosebi ai Craiovei, cei mai răi platnici (abia 11 inși din 82 și-au achitat abon. pe anul trecut), deși revista în prima linie e a lor, și adăugăm, ar trebui să fie și *mândria* lor.

D-l Fortunescu n'ar face rău să scoată mânușile și înșfăcându-i de guler pe acești pseudo-intelectuali să-i ridice în vâzul tuturor. Măcar atâta satisfacție pe urma atâtor jertfe !

*

Codrul Cosminului (Buletinul „Inst. de Istorie și Limbă“) Cernăuți 1935. Pp, 380, Lei 240.

Din cuprins amintim studiile: Corespondență inedită asupra relațiilor între Mihai Viteazul și Polonia (de Ilie Corfus); Legiunea polonă în războiul Crimeei (de Ion I. Nistor); O ediție critică a cărții de pictură bisericească bizantină (de Vas. Grecu); Cancelaria domnească în Moldova până la domnia lui Const. Mavrocordat (de N. Grămadă); Influențe sârbești în vechea iconografie bis. a Moldovei (de Vas. Grecu); „Horia“, tragedie de Ghiță Pop și Wilhelm Tell“ de Schiller (de Victor Morariu). Din articolele mai mărunte reținem știrea despre descoperirea (de d-l T. Balan) a unei

nouă lucrări a lui Ioan Budai Deleanu, din anul 1785, pe când acesta era „Schreiber“, probabil la ministerul de războiu din Viena. E traducerea în românește a manualului „Nothwendiges Handbuch für Schulmeister der walachischen nicht unirten Trivial-Schulen in den Kais.-Königl. Erblanden, erster Theil, mit Erlaubniss der Obern. Wien, bei Joseph Edlen von Kurzbek k. k. Hofbuchdrucker, Gross-und Buchhändler 1785. — Cartea are 253 pp. formatul 16°. Text german și român. Cel român e tipărit cu cirilică. Se vorbește despre „averile trebuincioase unui dascăl“, de pregătirea pedagogică a învățătorilor și de „ceale ce un dascăl este datoriu peste tot, atât în dregătoria sa, cum și la învățătură să păzească“. — În partea finală a volumului: dări de seamă, informațiuni, cronică.

*

Din **Viața Basarabiei** nr. 2 (Febr.) reținem contribuțiile d-lui Th. Holban privitoare la *istoria luptelor ruso-turce din 7—11 Iulie 1711*, la care, după cum se știe, a luat parte, ca partizan al Rușilor, și domnul Moldovei Dimitrie Cantemir, crezând că mântuirea țării sale de sub Turci nu o poate cuceri decât cu sprijinul creștinilor pravoslavnici de la Răsărit, — nădejde deșartă, care, dacă nu l-ar fi luat Petru cel Mare sub scutul său, l-ar fi costat capul.

„Dacă nu s'ar fi lăsat influențat de ofițerii săi — spune d-l Holban — și dacă ar fi știut să profite de ocazie, vizirul putea (la Stănilești) să ia prizonieră întreaga armată moscovită, împreună cu țarul, țarina, domnul Moldovei cu doamna, care de asemenea se aflau în tabără, fiindcă situația acestei armate, ruptă de foame și decimată de molimă, era catastrofală. Dar despre acest lucru Vizirul a aflat și s'a convins numai după încheierea păcii — pace prin care s'au impus condiții destul de grele Rușilor — și după ce armatele rusești pleaseră“.

Interesante și informațiile — traduse din rusește — cuprinse în capit. XI din „Memoriile prințului S. D. Urusov, fost guvernator al Basarabiei în 1903/4, relativ la călătoria lui la Iași, în calitate de reprezentant al țarului, la festivitățile care au avut loc în capitala Moldovei, în onoarea familiei regale române. Vederile regelui Carol I. — „despre demnitatea și caracterul căruia“ prințul Urusov își formase „o idee foarte înaltă“ — relativ la necesitatea schimbării formei de guvernare în Rusia, capătă azi, în lumina celor ce-au urmat, importanța unui diagnostic fără greș. — Alte personalități de care se mai ocupă Urusov sunt regina Carmen Silva și primul ministru D. Sturdza.

De *navigația pe Nistru*, de chestiile care ar trebui studiate în legătură cu ea, ca și de avantajele pe care le-ar aduce țării normalizarea navigației pe acest fluviu, se ocupă d-l T. Al. Știrbu; iar de *literatura populară a satului Iurcenii*, d-l P. Ștefănuță, care studiind această literatură, ajunge la concluzia că: „Literatura pop. a unei unități sociale, are un rol cultural bine stabilit. Ea formează pe de-o parte, o arhivă unde se păstrează

ca într'o memorie fenomenală toate manifestările sociale ale unei colectivități, ... iar pe de altă parte e un mijloc prin care sufletul popular își manifestă toate ideile și sentimentele sale asupra a tot ce e frumos, asupra vieții și lumii însuflețite și neînsuflețite. Prin lit. sa pop., o unitate socială își face ea prin ea însăși o educație culturală. *In mod cu totul greșit să măsoară (deci) nivelul cultural al unui sat după numărul mai scăzut sau mai ridicat al analfabeților.* Fenomenul cultural al unui sat nu-l poți cuprinde în date statistice. La Jurceni, statisticienii echipei au înregistrat cam 80% analfabeți și cu toate acestea, acest sat e cu mult superior din punct de vedere cultural multor sate unde poate s'au realizat 20% analfabeți. Știința de carte atâta cât se face în școlile primare deschide numai un drum spre cultură și nu formează cultura însăși...

Opera de îndrumare culturală nu trebuie (deci) să se facă înăbușind tradițiile de cultură ale satelor, ci dimpotrivă apărând tradițiile și îmbogățindu-le*.

În nr. 3—4 (pe Martie-Apr.), d. T. Porucic comunică informații despre trecutul Lăpușnei și impresii din împrejurimile lurcenilor în cadrul unei excursii spre obârșia Lăpușnei, Vârnovei și Băcovețului, — d. H. Vasiliu se ocupă de învățământul agricol în România, iar Prot. M. Ceachir de obiceiurile Găgăuzilor la nunți...*)

*

Piatră de Hotar verifică, cu fiecare nr. ce apare, părerea ce ne-am format-o despre seriozitatea informației și documentării cu care-și servește cititorii și, totodată, despre serviciile reale pe care ni le aduce tuturor, număr cu număr, prin desvălirea manoperelor vecinilor noștri revizionști și a stărilor de fapt din „raiul“ de la ei. — Nr-ul pe Aprilie ne aduce următoarele contribuții:

D-l *Cătălin Pârvu* reamintește de o profeție a contelui Apponyi făcută unui redactor al ziarului „Pesti Hirlap“ „că ar putea să se întâmple în politica europeană o schimbare, când Germania să forțeze o revizuire a tratatului dela Versailles fără să vină cătuși de puțin în discuție Trianonul. În cazul acesta situația Ungariei rămasă de capul său va fi și mai desavantajoasă ca în trecut“, deoarece Europa n'o să se expună unor noi primejdii din cauza chestiei maghiare, iar Ungaria nu va fi în situația de a forța ca Germania, într'un moment care să-i vină bine, să pună 'n discuție chestiunea“. — D-l *Corn. I.*

*) Spre orientarea redacției, îi comunicăm că n'am primit nr-ele pe Nov.—Dec. 1935 și nr. 1 (Ian.) 1936. Și o întrebare: Cum să ne explicăm împrejurarea că în nr. 3—4 ni se anunță nr. 6 (pe Nov.—Dec.) din anul trecut și se citează (p. 57) din nr. 3 (pe Mai-Iunie) 1936?

Codarcea pune față 'n față politica antirevizionistă a Turciei, redusă și ea la teritoriul ei etnic, cu cea revizionistă a Ungariei, lipsită cu totul de bunul simț politic. — D-l *Ilie Dăianu* reîmprospătează o declarație a fostului prefect de Brașov, contele Lázár, fost și vpreș. al Camerei maghiare, că el își poate închipui ca interesele diplomatice se impună odată, fără nici o vărsare de sânge, *alipirea Ardealului la România*, — teamă care se putea desprinde și din contractele încheiate între unele comunități bisericești reformate și statul maghiar, prin care cele dintâi își cedau școalele celui din urmă, dar *numai pentru vremea cât în școlile statului Umba de predare va fi cea maghiară*. Tot aci se vorbește și de un articol al Românului re-negat Moldovân Gergely, care spre uimirea Românilor, încă s'a simțit îndemnat să afirme că dacă „unirea Românilor într'un mare regat românesc” e imposibilă, de domeniul himerelor, nu urmează că Româniilor „*să nu poată fi uniți cu toții în cultură*”. Și unitatea culturală între frântur le vecine ale unui neam, se știe unde duce. Ea nu e de.ât prefața unirii politice. — D-l *Petre Petrinca* evidențează prin cifre, pe localități, răspândirea elementului românesc în Bulgaria, conchizând că : „Cu toată politica sălbatecă de deznaționalizare, Româniilor dunăreni mai rezistă și astăzi cutropitorilor, trăind într'un nucleu compact românesc, în 70 de comune cu majorități zdrobitoare românești. Numărul lor se ridică la peste 100,000 suflete, cu toate că statisticele oficiale bulgărești le dă o cifră mult mai redusă. — D-l *Irii Palcovič*, cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la congresul din Budapesta al naționalităților, trece în revistă ilegalitățile comise de stăpânitorii de ieri asupra neamurilor nema-ghiare din fosta Ungarie și, concomitent, luptele acestora, date în colaborare, împotriva opresorilor, — colaborare care a pus bazele Miceii Antante, al cărei program, spre dezolarea prea încrezuților tângzosi, s'a înfăptuit prin tratatul de la Trianon. — D-l *Corn. I. Codarcea*, într'un alt articol, arată ridicolul argumentelor propagandistului maghiar Olay Ferencz, debitate în broșura „Les frontieres de la Hongrie de Trianon”, în care se plânge străinătății de situația nedrept de desavantajoasă creată Ungariei, față de o nedrept de avantajoasă situație creată statelor din Mica Antantă. — Foarte bogată și plină de informații de interes e partea finală a revistei P. de H. „Insemnări și Șpicuiri”. — (Adresa Adm. și Red. : Arad, str. Filipescu 30).

*

În **Junimea Literară** nr. 1—3 (pe Ian.—Martie) d-l *Ion I. Nistor* arată situația publicisticii române în Bucovina înainte de războiu (în care se remarcă concursul brașoveanului *G. Bogan-Duică*, cu „Gazeta Bucovinei” de la 1890, și a *fraților Brantse*,

cu „Patria“, care-și încetează apariția la 1895) și realizările de după Unire în această direcție : continuarea „Junimii Literare“ pornită la 1904, înființarea „Buletinului Institutului de Istorie și limbă : Codrul Cosminului“ (din care au apărut până acum 9 volume), cotidianizarea ziarului „Glasul Bucovinei“, întemeiat de profesorul *Sextil Pușcariu*, tot un brașovean, în zilele de frământare ale Unirii. — D-l D. *Marmeliuc* își publică conferința ținută la 27 III. a. c. despre *scriitorul și luptătorul Ion Grămadă*, care, refuzând invitațiile de rechemare de pe front, într'un contra-atac dat pentru recucerirea unei coline a Cireșoanei din munții Bacăului, la 27 Aug. 1916 cade fulgerat de gloanțele dușmanului în fruntea plutonului său. Duiosoa scrisoare inedită pe care o dă d-l Marmeliuc e cea mai vie oglindă a idealului de care era călăuzit acest superior suflet de Român : „*a aduce mai multă fericire altora*“, iar în cursul războiului : „*să 'ndeplinesc o faptă care să mă treacă la nemurire*“ și „*să pot răsbuna lacrimile ce le-au vărsat ai mei vreme de una sută cincizeci de ani de robie.*“ Calitățile sufletești ale lui Ion Grămadă ca și jertfa de sânge prin care și-a înscris numele în tablele de granit ale Carpaților, între ctitorii țării reîntregite, justifică pe deplin propunerea d-lui Marmeliuc : eternizarea amintirii lui Ion Grămadă printr'un monument ridicat pe pământul Bucovinei. — D-l Oct. *Ștefanovici* se ocupă de „Pactul balcanic și interesele României“, d-l *Ion Ștefan*, într'un articol cu titlul „Descoperitorii“ — împrumutat de la scriitorul francez Emil Henriot, de la care pornește de altfel și sugestia articolului—relevă importanța pentru ascensiunea *poetului* Lucian Blaga a ochiului pătrunzător al d-lui Sextil Pușcariu, care pentru întâiașdată îl remarcă în nr. dela 3/16 Ian. 1919 al ziarului „Glasul Bucovinei“ din Cernăuți ca pe „*un talent puternic*“ care „*aduce în literatura noastră o notă nouă or ginală*“ și „*despre care sunt sigur că mai târziu odată se va vorbi în ist. lit. noastre.*“ — D-l *Em. Haivas* desgroapă din ziarele vremii (anii 1855—1856) izbucnirea unei harțe literare între Brașov și Iași, — primul reprezentat prin G. Barițiu, care se erijase în apărător al lui A. Tr. Laurian, și ultimul prin M. Kogălniceanu și Al. Russo. — D-l *Dr. Milan Șesan* scrie despre „Numele proprii în l. veche cehă“, iar d-l *V. Al. Georgescu* despre „Inălțările și servituțile poeziei moderne“. — Proză beletristică dau d-nii *I. Biberi* (Regăsire) și *Tr. Cantemir* („Vărul meu Vorniciuc“, — amintiri nu prea plăcute, dar bine prinse, din viața militară). Versul mai bogat reprezentat, dar, aplicându-i-se o mai deasă strecurătoare, revista mai mult ar câștiga decât ar pierde.

*

În **Convorbiri Literare** pe Ian.—Martie (nr. 1—3) d-l Al. Tzigara-Samurcaș în primul articol înfierează revoltat, cu drept cuvânt, „inconștiența” unui critic, care în romanele sale trivializează viața celei mai cuprinzătoare minți românești, a celei mai înalte și mai curate mândrii naționale, a lui Mih. Eminescu, opunând acelora cuvincioasa discreție, înțelegere, onestitate, care se degajează din romanele cu același subiect (Luceafărul, Nirvana) ale d-lui Cezar Petrescu. Tot d-l Al. Tz. S. subliniază într'un alt articol, neiertate culpabilități constatate cu ocazia organizării expoziției rom. de la Bruxelles, — culpabilități care au avut de urmare risipa banului Statului și scăderea numelui bun al pavilionului român. — Poetul *Ion Pillat* urmărește într'un studiu apariția și intensificarea sentimentului naturii în evoluția lirice românești, — sentiment atât de intens și caracteristic poeziei noastre pop., dar în p. lirică cultă intrat numai mai târziu, sub influința romantismului francez. „Artificial la 'nceput, el nu capătă decât cu timpul caracterul său deplin românesc — printr'un lung proces de interiorizare care duce la crearea aceluia peisagiu menit să devină specific al nostru. — Din acest punct de vedere lirica românească (vers și proză) s'ar putea împărți în trei perioade principale... Prima pornește dela „Sburătorul” lui Heliade și culminează în pasteurile lui Alecsandri și în paginile de amplu lirism din „Pseudo-Kyneyetikos al lui Odo-bescu. — A doua perioadă începe cu Eminescu și Coșbuc, ca să sfârșească la Hogaș și Sadoveanu. — A treia cuprinde întreaga noastră lirică nouă de azi, care se caracterizează printr'un întreit fenomen sufletesc: „de împrăștiere, simplificare și interiorizare”. Plecând dela o apropiere și dela o adâncire a artei populare, lirica nouă ajunge la un stil concentrat până la abstracție și totuși proaspăt și colorat, ca și motivul popular dela care se inspiră”. — D-l N. Crevedia dă un fragment din romanul său în curs de apariție „Liniște și poezie.” — D-l G. Acsinteanu continuă cu actul II. al tragi-comediei „Puterea sufletelor moarte.” — Deosebit de bogată e cronică — cuprinde jumătate din acest întreit nr. — și e susținută, în afară de directorul revistei, de condeie ca cel al d-lui Dr. Anton Balotă, de care legăm îndreptățite speranțe, apoi ale d-lor: *Const. Stelian*, *Victor Odobeshtianu*. Dintre poezii remarcăm „Balada trupului care s'a frânt pe roată”, datorită talentului în continuă ascensiune *Radu Gyr*.

*

Gând Românesc nr. 3—4 (pe Martie Aprilie) compensează cu supramăsură întârzierea apariției lui. Și variat, și cu miez. Din sumar subliniem articolul d-lui Vas. Băncilă „Profetismul în timpul nostru”, în care, după câteva „considerații pri-

vitoare la justificarea critică până la un punct a obscurității filosofiei“ și implicit, a profetismului, care încă-și are obscuritatea sa, se insistă asupra felului filosofic de a înțelege profetismul, care este „elementul creator din istorie“. — În partea finală a articolului, d-l Băncilă constată înmulțirea în vremea noastră a ideologiilor — menite să compenseze „lipsa unei religii deplin acceptată și trăită de toată lumea“ —, contaminarea de reformism (care încă cuprinde un element profetic), desnădejdea de a ne mai putea salva prin virtuțile oamenilor comuni, așteptarea unui *profet* care să aducă ordinea și respirația normală a vieții, — profet cerut azi chiar de cei care ieri se revoltau contra ordinii și oamenilor mari, de teama că aceștia le-ar fi putut amenința libertatea.—D-l B. conchide că dacă e vorba să alegem și să urmăm pe unul din cei doi profeti mai caracteristici ai timpului nostru : Ostwald Spengler și Nicolae Berdiaev, să preferim pe cel din urmă „pentru lumina lui binefăcătoare, pentru puterea credinței lui, pentru idealismul său eroic, pentru totala desinteresare și pentru subtilitatea și blândețea gândurilor lui“. Pentru creștinismul lui. — D-l *Em. Bucuță* dă un fragment din romanul d-sale sub tipar „Capra neagră“, prin care, cu de-atâtea ori verificatu-i dar de-a te lua în stăpânire deplină când îți povestește ceva, ne duce, cu un sfert de veac în urmă, în Blajul zilelor serbării de 50 de ani ai Astei, în cadrul căreia înselează un început de dragoste, care — o presimți — se va intensifica în capitolele următoare. — D-l *I. Gherghel* reîmpropătează, cu prilejul împlinirii a două decenii dela moartea reginei-poete Carmen Sylva, alesele calități ale acestui superior suflet. D-nii *T. A. Naum* și *I. Chinezu* închină pagini de merită aducere aminte și apreciere duor dispăruți. Cel dintâi, autorului lui „*Florică Ceterașul*“, fostului prof. dela univ. din Cluj Ioan Paul, de la a cărui moarte s’au împlinit 10 ani ; cel din urmă, „ardeleanului de legea veche, puritanului, omului de autentică elevație spirituală“, bărbatului de școală și scriitorului care a fost Alex. Ciura, directorul lic. „*G. Barițiu*“, mort la începutul acestei primăveri. — D-l *I. M. Rașcu* dă prima parte a unui studiu, în care caută să demonstreze că, contrar părerii acreditate în opinia publică „*Eminescu a avut, față de luminosul său înaintaș, o admirație statornică și sinceră, găsiind chiar în scrierile lui unele surse de inspirație, iar Alecsandri — la rândul său — a apreciat favorabil și generos opera și sufletul tânărului său camarad*“. — D-l *E. Speranția*, într’un subtil articol, se ocupă de „*Definiția și condițiile științei*“, iar d-l *Edgar Papu* încearcă, cum se exprimă însuși, în încheierea eseului său „*Dela caritate la simpatie*“, să indice unele din resorturile totalei crize spirituale trăite de contemporaneitate. — Versuri publică d-nii

N. Caranica, E. Giurgiuca, Gherghinescu Vania, Radu Brateş, C. Stelian, M. D. Ioanid, C. Miu-Lerca. Frumosul număr să încheie, cu judicioase cronici, semnate de d-nii I. Chinezu, Ol. Boitoş V. Papilian ş. a.

În **Transilvania** nr. 2 (Martie-Apr.), după un vibrant apel al comitetului central al „Astrei“ pentru solidarizarea obştei româneşti în jurul vechiului aşezământ al Asociaţiunii, care împlineşte în anul acesta 75 ani de existenţă, şi pentru sprijinirea faptică a unei activităţi al cărei scop este binele neamului şi al patriei, — d. Horia Petra Petrescu spicueşte din vorbirile foştilor preşedinţi ai Asociaţiunii o seamă de îndrumări culturale menite a fi utilizate în propaganda ce se va face în interesul instituţiei, a doua zi de Rusalii, cu prilejul serbărilor care se vor organiza de toate secţiunile Astrei. Dl Dr. Eugen Nicoară vorbeşte despre microbi: prietenii şi duşmanii omenirii. Piese teatrale vrednice de jucat recomandă d. H. P. Petrescu. Despre ce a fost, ce este şi ce vrea să fie Astra, scrie părintele canonic I. Agârbiceanu. Iar d. Al. Dima raportează despre înfăptuirile actuale ale Asociaţiunii.

S'au mai primit următoarele cărţi şi broşuri :

† *Episcopul Roman Ciorogariu* (1852—1936). Biografia şi funerariile decedatului episcop al Orăzii. Pp. 68. (Reproducere din „Legea Românească“).

Săvârşirea din viaţă şi punerea în mormânt a P. S. Episcop Nicolae Ivan. Cluj 1936. Publicată de rev. „Renaşterea“.

Nicolae N. Petra: Băncile româneşti din Ardeal şi Banat. Sibiu 1936. Pp. 210, format 24×15¹/₂, Lei 145.

Ioan Ciocârlan: Du-te dor... Roman, Bucureşti, Ed. Bucovina. Pg. 390, format 19¹/₂×12¹/₂, Lei 80.

Ştefan I. George. Argo (Poezii), 1936. R.-Vâlcea. Pp. 116, format 21¹/₂×15, Lei 40.

Aurelian Sacerdoţeanu. Consideraţii asupra istoriei Românilor în evul mediu. Dovezile continuităţii şi drepturile Românilor asupra teritoriilor lor actuale. Buc. 1936. Pp. 312, format 19¹/₂×12¹/₂, Lei 200.

Al. Popescu Scărişoreanu: Din umbră. Poezii. Cu o prefaţă de Al. Gherghel. Ed. „Graii şi suflet dobrogean“. Constanţa, 1936. Pp. 160, Lei 50.

Cartea Satului, nr. 11: Minunea. Povestiri, de Ion Agârbiceanu şi nr. 14: Oameni de pe Someş de Liviu Rebreanu. Lei 30 fiecare.

Asupra unora vom reveni în nr.-ele viitoare.

Inștiințare. Din colecția „*Indrumătorii de la Brașov*“ a apărut nr. 2: Profesorul Mihail Eliescu, de Axente Creangă.

Costul Lei 12.

Aparația nr. 1: „Un ziditor de suflete: Virgil Onițiu“ de Horia Teculescu, fiind nevoie încă de unele completări, va mai întârzia puțin.

*

Ne-au mai venit în ajutor de la apariția nr-ului pe Mai-Iunie domnii:

Dr. Brediceanu C., ministru plenip., Viena L. 200.—

Orghidan Nic. inspector-șef școlar, București L. 240.—

Mulțumiri. Mulțumim și d-lui Horia Teculescu pentru achiziționarea unui nou abonament (al 4-lea).

ABONAȚII

care și-au mai achitat abonamentul:

Până la 31 Dec. 1935.

Murăroiu I., funcț. de bancă i. p. Brașov

Până la 30 Iunie 1936.

Dr. Giurgiu Traian, avocat, Cluj

Docent Dr. Iancu Axente, Cluj

Până la 31 Oct. 1936.

Scurtu Ieronim, propr., Slănic

Zănescu A., dir. Bca Naț. Sighișoara

Până la 31 Dec. 1936.

Dr. Bleahu D., notar public, Brașov

Dr. Boeriu Nic., not. publ. Brașov

Camera de Comerț și Ind., Brașov

Cartea Românească, Brașov

Casina Română, Brașov

Dr. ing. Codarcea Al., București

Dr. Comaniciu Oct., avocat, Brașov

Comșa Gh., notar i. p., Satulung

Cuteanu Gh., farm., f. prefect, Brașov

Dan P., insp. gen. șc. i. p., Oradea

Deppner H., dir. de bancă, Brașov

Direcț. lic. „Dr. I. Meșotă“, Brașov

Direcț. lic. „Petru Maior“, Gherla

Direcț. gimn. de băieți, Sf. Gheorghe

Dr. Garoiu I., decanul Bar. adv., Brașov

Hamzea I., adv., Mercurea-Ciuc

Dr. Ioaneș Nic., not. publ., Brașov

Dr. Moga Const., avocat, Brașov

Dr. Moldovan C., not. pub. Sf. Gheorghe

Ing. Moldovan Ioan, Zărnești

Navrea Dragoș, profesor, Brașov

Dr. Olteanu I. Rom. adv., Sf. Gheorghe

Orghidan N., insp. șef șc., București

Pop Septimiu, farmacist, Galați

Pr. Popa I., prof. Brașov

Dr. Popovici Șt., șef. de serv. Primăria Brașov

Popp R., prim-preș. C. de Apel Brașov

Dr. Precup N., avocat, Brașov

Socaciu Tini, Brașov

Spitalul de contagioși, Brașov

Tartescu I., avocat, Brăila

Tiberiu Ioan, comerciant, Brașov

Până la 30 Aprilie 1937.

Direcț. Șc. primare Nr. 4, Brașov.

Furnică D. Z., mare propr., București

Givulescu Pr., protopop, Radna

Literat Valer, profesor, Făgăraș

Olariu N. dir. de bancă, Luduș

Petrovici I., insp. gen. șc. i. p. Gavojdia

Popa Gh., șef de serv. Primăria Cluj

Salmen Norbert, profesor, Brașov

Până la 30 Iunie 1937

Dr. Brediceanu C., min. plen., Viena

Până la 31 Dec. 1937

Gamber Rupert, Orșova

Abonamentele sosite după 10 Iunie se vor publica în nr. viitor.

Se mai confirmă primirea restanței pe 1935 de la d-l Andrei Schmidt, notar, Siculeni și costul nr. 3 de la d-l C. N. Mateescu, prof. R.-Vâlcea.

Din pomelnicul datorașilor revistei :

(Cont.)

Axentie Titu, dir. gen. la Of. Băncilor Pop., București	1 an
Biblioteca Palatului Cultural, Tg. Mureș	1 an
Buzea I., profesor, Oravița	1 an
Dr. Iosif I., fost dir. de bancă, Rupea	2½ ani
Mâzgăreanu I., funcț. la Uzina electrică, Brașov	2 ani și 8 luni
Olteanu Gustav, avocat, M. Ciuc	1 an și 10 luni
Oțeleanu C., avocat, Brăila	1 an
Petrașcu Tr., notar, Tohanul v.	10 luni
Primăria comunei Mădăraș (Ciuc)	1 an
Sângeorzan Val., notar, Intors. Buzăului	2 ani și 2 luni
Teodorovici P., funcț. al Primăriei din Cluj	2 ani și 2 luni

(Va urma).

In atențiunea Direcțiunii Of. P. T. T.

D-l avocat Dr. Traian Giurgiu [Cluj, Piața Cuza Vodă 5] ni se plânde că n'a primit nr. 2 din a. c. al revistei, deși de aici i s'a expediat la 25 II. — Tot din Cluj ne comunică Red. rev. „Gând Românesc“ că nu i s'au înmănat nr. 4, 5, 6 din 1935. — In Oradea, d-l Pomp. Dan, insp. gen. șc. î. p. Str. Arhitecților 3] n'a primit nr. 1, 3, 5, 6 din 1935 și 1, 2 din 1936. Va să zică din *opt nr-e*, a primit *două*.

Ce măsuri înțelege să ia On. Direcțiune ca să curme această *rușine* ?

*

Spre orientare. Nu dăm schimb decât revistelor care apar regulat.

Rugăm recitiți informațiile din pg. 2 a revistei.

Erată. In nr. trecut, din nebagarea de seamă a zejarului, nota ¹⁾ de la pg. 290 a fost trecută la pg. 285. Rugăm îndreptarea greșelii.